

LOKALNA IN REGIONALNA RAZVOJNA JEDRA

ZAKLJUČNO POROČILO O REZULTATIH RAZISKOVALNEGA DELA NA APLIKATIVNEM PROJEKTU

IZVAJALEC: Inštitut za razvojne in strateške študije (IRSA), Dunajska 104,
Ljubljana

SO-IZVAJALEC: FUDŠ, N.Gorica

Šifra: L5 – 0654

Financer in naročnik: ARRS

Sofinancer: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko

Odgovorni nosilec: prof. dr. Frane Adam

Sodelavci: Primož Kristan, Ana Vojvodić, dr. Borut Rončević, dr. Špela Kalčič,
Dane Podmenik, Urša Šinkovec, Tamara Besednjak

Ljubljana, januar 2010

PRVA VERZIJA- FIRST DRAFT

Prosim ne citirati brez privolitve nosilca oz. avtorjev

KAZALO

1 UVOD.....	6
2 ELEMENTI IN INDIKATORJI REGIONALNEGA INOVACIJSKEGA SISTEMA	8
2.1 Človeški viri	8
2.1.1 Aktivna populacija in zaposlenost.....	8
2.1.2 Izobrazbena struktura (delež terciarne izobrazbe)	9
2.1.3 Razširjenost univerzitetnega študija	10
2.1.3.1 Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2006/07	10
2.1.3.2 Število visokošolskih zavodov in višjih šol	11
2.1.3.3 Vključenost prebivalstva v terciarno izobraževanje	12
2.1.3.4 Študenti po vrsti študijskega programa.....	12
2.1.3.5 Študenti po spolu.....	13
2.1.3.6 Vpisani po starosti.....	13
2.1.3.7 Študenti po načinu študija.....	13
2.1.3.8 Vpisani po področjih izobraževanja.....	14
2.1.3.9 Študenti po visokošolskih zavodih.....	14
2.1.3.10 Študenti po stalnem prebivališču	14
2.1.4 Število zaposlenih v R&R oddelkih (velikih in majhnih podjetij)	15
2.2 Število podpornih in raziskovalnih inštitucij po slovenskih statističnih regijah ..	18
2.3 Analiza števila podeljenih patentov po 12 slovenskih statističnih regijah.....	20
2.3.1 Uvod	20
2.3.2 Podatki in metodološka pojasnila	22
2.3.3 Analiza patentov po statističnih regijah.....	24
2.3.4 Zaključek	28
2.4 Ekonomski vidiki	29
2.4.1 Število novih podjetij.....	29
2.4.2 Družbeni proizvod	30
2.4.3 Investicije	31
2.5 Podatki o številu nevladnih organizacij po slovenskih statističnih regijah	32
2.6 Povzetek: elementi regionalnega inovacijskega sistema	34

3 INOVACIJSKI POTENCIAL V REGIONALNIH OKVIRIH – dileme in odprta vprašanja.....	35
4 ANALIZA PODATKOV PO REGIJAH	42
4.1 OSREDNJESLOVENSKA REGIJA	43
4.1.1 Ugotovitve na podlagi intervjujev	43
4.1.2 Ugotovitve na podlagi fokusne skupine	48
4.2 JUGOVZHODNA REGIJA	53
4.2.1 Ugotovitve na podlagi intervjujev	53
4.2.2 Ugotovitve na podlagi fokusne skupine	56
4.3 OBALNO-KRAŠKA REGIJA	67
4.3.1 Ugotovitve na podlagi intervjujev	67
4.3.2 Ugotovitve na podlagi fokusne skupine	71
4.4 GORIŠKA REGIJA	76
4.4.1 Ugotovitve na podlagi intervjujev	76
4.4.2 Ugotovitve na podlagi fokusne skupine	82
4.5 Analiza okrogle mize o razvojnih potencialih Pomurja	85
4.5.1 Sklepne ugotovitve za Pomurje.....	89
5 NEKAJ SKLEPNIH UGOTOVITEV IN SPOZNANJ	93
6 PRILOGE	95
6.1 VPRAŠALNIK ZA POLSTRUKTURIRAN INTERVJU.....	95
6.1.1 <i>Verzija vprašalnika za podjetja</i>	95
6.1.2 <i>Verzija vprašalnika za podporne institucije</i>	97
6.2 POVZETKI INTERVJUJEV IN FOKUSNIH SKUPIN.....	99
6.2.1 <i>Osrednjeslovenska regija (Ljubljana)</i>	99
6.2.2 <i>Jugovzhodna (Dolenjska) regija</i>	108
6.2.3 <i>Obalnokraška regija</i>	113
6.2.4 <i>Goriška regija</i>	124
6.2.5 <i>Pomurje</i>	144

1. UVOD

Regije in druga lokalna okolja so vključena v tokove globalizacije, obenem pa imajo možnost izrabit prednost prostorske bližine in koncentracije institucij ter komunikacijskih procesov, kar je zlasti pomembno z vidika družbe in ekonomije temelječih na znanju. V tem okviru so nastale mnoge študije in raziskave, ki so v zadnjih letih zelo usmerjene na proučevanje regij znanja, učečih se regij ter pomena socialnega kapitala za razvojno uspešnost.

Konceptualna orientacija projekta je zasnovana na presečišču regionalnih študij, teorij razvoja ter interakcije med človeškim in socialnim kapitalom. Vključuje tudi elemente obmejnih regij in manjšinske problematike oziroma vloge manjšine kot nosilca podjetniških idej in posrednika lokalno specifičnega (tacit) znanja. Glavni poudarek je na dinamiki lokalnih in regionalnih razvojnih (inovativnih) jeder in njihove vpetosti v širši socio-kulturni kontekst. Ta kontekst vključuje tako organizacije, ki sestavljajo ti. trojno spiralo (Triple Helix), to je univerza (inštituti), podjetja in policy-makers kot tudi neformalne odnose med akterji v teh organizacijah. Poseben pomen imajo tudi civilnodružbene organizacije, ki jih tudi smatramo za pomemben člen v oblikovanju lokalnih in regionalnih razvojnih strategij.

Iz dosedanjih raziskav sklepamo na obstoj dveh tipov razvojnih jeder. Pri prvem tipu gre za podjetniško-tehnološko inovativno jedro, sestavljeno iz raziskovalcev in ostalih strokovnjakov v R&R sferi (inženirji, dizajnerji, informatiki), podjetnikov in menadžerjev. Zlasti nas zanima sodelovanje med njimi ter njihova in njihova neformalna socialna omrežja, ki imajo za cilj ustanovitev novih podjetij ali pa so jih že ustanovili. Drugi tip razvojnih jeder, ki jih lahko poimenujemo civilnodružbena razvojna jedra, izhajajo iz ad hoc državljskih pobud na lokalni ravni ali pa gre za bolj organizirane skupine v okviru NVO (NGOs) ali asociacij ki so ponavadi sestavljene tako iz ekspertov kot zainteresiranih, aktivnih državljanov. Obravnavati jih moramo kot žarišče znanja ter ekspertize in v tem smislu so lahko pomemben dejavnik novih idej in družbenih inovacij. Naša raziskava naj bi poizkušala identificirati ta jedra, njihovo koncentracijo v prostoru in različne vzorce delovanja in mreženja (networking).

V prvem letu smo opravili večino naloge kot so izhajale iz našega raziskovalnega načrta v

prijavi projekta. Delo je bilo razdeljeno na dve fazi, v prvi je poudarek na kompilaciji in selekciji statističnih podatkov, ki jih uporabljamo kot osnovo za proučevanje regionalnega inovacijskega sistema. Ta faza se osredotoča na zbiranje podatkov in sekundarna analizo podatkov ter indikatorjev, ki so pomembni v razvojnem in inovativnem smislu (človeški viri, število novih podjetij, prisotnost R&R oddelkov ter akademskih in drugih inštitutov, število inkubatorjev, tehnoloških parkov in razvojnih agencij v posameznih (statističnih) regijah. Nakaterih podatkov nismo mogli dobiti (število visokotehnoloških podjetij, kar zadeva število patentov po regijah po smo to povzeli po študiji dr. Malačiča (Malačič, 2007). V tej fazi smo se ukvarjali s pregledom literature in konceptualizacijo raziskave. Prav tako smo pripravili nekaj objav in sicer en zbornik ter dva članka, od katerih je eden že izšel, drugi pa je v fazi recenzije. Obe reviji sta indeksirani v SSCI.

V skladu z našo hipotezo nas zanimajo razvojni potenciali, inovativni akterji in podporne institucije (kot so inkubatorji in tehnološki parki), kako se v neki regiji oblikujejo, kako med seboj sodelujejo ter komunicirajo, zlasti z vidika prenosa znanja in dela na skupnih projektih. Kot rečeno je podatkovna baza pomankljiva, vendar pa jo bomo še izpolnjevali, posebej v fazi terenskega dela v posameznih regijah.

Na podlagi izbranih statističnih podatkov smo opravili identifikacijo lokacij za študije primerov in oblikovali vprašalnike (glej prilogo). Identificirali smo štiri regije, ki jih bomo podrobneje obdelali: Goriško, Obalno-kraško, Dolenjsko Osrednjeslovensko. Od septembra 2008 naprej smo opravili šest uvodnih razgovorov s predstavniki različnih institucij in podjetij. Nato smo začeli izvajati polstrukturirane intervjuje, V Kopru, Novi Gorici, Novem mestu in Ljubljani smo jih izvedli 11 ter eno fokusno skupino v Novem mestu.

V tem okviru nas zanima tudi vloga civilne družbe in nevladnih organizacij. Izhajamo iz teoretične predpostavke, da je gostota teh organizacij pomembna za oblikovanje in difuzijo socialnega kapitala. Civilnodružbene (nevladne) organizacije so lahko posredno ali neposredno vključene v lokalne razvojne projekte.

2. ELEMENTI IN INDIKATORJI REGIONALNEGA INOVACIJSKEGA SISTEMA

2. 1. ČLOVEŠKI VIRI

2. 1. 1. Aktivna populacija in zaposlenost

V letu 2005 je bilo v Sloveniji 90% zaposlenih in 10 % samozaposlenih oseb. Zaposleni pri pravnih osebah predstavljajo 81,9% vsega delovno aktivnega prebivalstva, pri fizičnih pa 8,1%. Od samozaposlenih oseb je kar 38,5% kmetov oziroma 3,8 % od vsega delovno aktivnega prebivalstva. Samostojni podjetniki predstavljajo 5,4% in osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost 0,8% delež aktivnega prebivalstva.

Najvišje število kmetov je v Podravski regiji, 19,2%, ki predstavljajo 5,1 % delovno aktivnega prebivalstva v tej regiji, najmanjše pa v Zasavski regiji, le 1,1%, ker je tudi najmanjše število samozaposlenih oseb, le 0,1% vsega delovno aktivnega prebivalstva. Sicer pa je najvišje število samozaposlenih oseb v Osrednjeslovenski regiji, 2,2% vseh delovno aktivnih oseb.

Zasavska regija ima (glej tabelo Trg dela 2006) najmanjše število delovno aktivnih prebivalcev po regiji dela na število delovno aktivnih prebivalcev po regiji bivanja, poleg tega ima na voljo še 1% delovnih mest, kar pa je kljub vsemu manj kot v Spodnjeposavski in Obalno-kraški regiji, ki imata na voljo še 1,1% delovnih mest. Prav tako Zasavska regija nima najmanjše stopnje brezposelnosti (12,0%). Pri tem jo presega Pomurska regija s 15,7% stopnjo registrirane brezposelnosti nadalje pa jo obremenjuje tudi najvišja stopnja dolgotrajne brezposelnosti t. j. 8,6%. Najvišjo število delovno aktivnih prebivalcev po regiji dela na število delovno aktivnih prebivalcev po regiji bivanja ima Osrednjeslovenska regija, 120,9 % in obenem še 1% prostih delovnih mest, kar pomeni, da v tej regiji dela veliko ljudi, ki v njej ne bivajo oziroma, da regija zagotavlja več delovnih mest, ko ima prebivalcev (Tabela 1).

Tabela 1: Trg dela 2006

	število delovno aktivnih prebivalcev po regiji dela na število delovno aktivnih prebivalcev po regiji bivanja (SI=100)	Stopnja prostih delovnih mest (%)	Stopnja registrirane brezposelnosti, skupaj (%)	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti(več kot eno leto) (%)	Registrirane brezposelne osebe po stopnji izobrazbe1): delež oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo (%)
Slovenija	100	1,0	9,4	4,6	8,8
Pomurska	91,0	1,0	15,7	8,6	4,9
Podravska	97,2	1,3	12,7	6,1	7,6
Koroška	89,0	0,9	10,1	4,9	9,3
Savinjska	98,1	1,0	11,6	6,2	7,4
Zasavska	75,8	1,0	12,0	5,7	5,9
Spodnjeposavska	84,7	1,1	10,5	5,4	7,6
Jugovzhodna Slovenija	91,9	1,0	8,6	4,5	6,4
Osrednjeslovenska	120,9	1,0	7,2	3,5	12,7
Gorenjska	86,7	0,8	6,4	2,3	10,9
Notranjsko-kraška	79,1	0,9	7,0	3,0	11,1
Goriška	95,5	0,8	6,2	2,8	11,9
Obalno-kraška	97,8	1,1	7,2	2,7	10,9

Vir: Slovenske regije v številkah, Ljubljana 2008, http://www.stat.si/publikacije/pub_regije.asp

Med registriranimi brezposelnimi osebami so tudi osebe z višjo in visokošolsko izobrazbo. Kljub najvišjemu številu delovno aktivnih prebivalcev po regiji dela na število delovno aktivnih prebivalcev po regiji bivanja, ima Osrednjeslovenska regija najvišji delež registriranih brezposelnih oseb z in visokošolsko izobrazbo, in sicer 12,7%. Tesno ji sledita Goriška in Notranjsko-kraška. Najmanjši delež je v pomurski regiji (4,9), ki pa ima po drugi strani najvišjo stopnjo skupne registrirane brezposelnosti. Nizek delež najdemo tudi v Pomurski regiji.

2. 1. 2. Izobrazbena struktura (delež terciarne izobrazbe)

V Sloveniji je 16.6% prebivalstva s terciarno izobrazbo. Največ in krepko nad Slovenskim povprečjem je Osrednjeslovenska regija z 23,8 %, sledi ji Notranjsko-kraška regija. Najmanj prebivalstva s terciarno izobrazbo je v Zasavski, 10% in Pomurski regiji, 11.3%. V vseh regijah prevladuje visoka strokovna, univerzitetna, specializacija, magisterij in doktorat pred Višjo strokovno, višješolsko, specialistično in povišješolsko izobrazbo (Tabela 2).

Tabela 2: Prebivalstvo, staro 15 let in več, po stopnjah dosežene izobrazbe, 2006 (v 1000)

	Skupaj	Višja strokovna, višješolska, specialistična povišješolska izobrazba	Visoka strokovna, univerzitetna, specializacija, magisterij, doktorat	Odstotek terciarne izobrazbe
SLOVENIJA	1724	94	192	16,6
Pomurska	106	(4)	8	11,3
Podravska	277	16	24	14,4
Koroška	63	(3)	5	12,7
Savinjska	221	11	16	12,2
Zasavska	40	(2)	(2)	10,0
Spodnjeposavska	60	(3)	(4)	11,7
Jugovzhodna Slovenija	118	6	11	14,4
Osrednjeslovenska	428	26	76	23,8
Gorenjska	169	9	17	15,4
Notranjsko-kraška	44	(3)	6	20,5
Goriška	103	5	12	16,5
Obalno-kraška	93	6	11	18,3
() Manj natančna ocena / <i>Less accurate estimate</i> : $10 < CV < 20$				
Vir / <i>Source</i> : Anketa o delovni sili, http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=30&leto=2007&jezik=si				

Iz tabele je razvidno, da v izobrazbi prednjači Osrednjeslovenska regija, kar pa je skladno s pričakovanji. Bolj presenetljivi so podatki za Notranjsko-kraško regijo, saj je glede deleža prebivalcev s terciarno izobrazbo takoj za imenovano regijo. Te podatke smo preverili s podatki o deležu terciarne (oz. postsekundarne) izobrazbe v delovno aktivni populaciji (oz. populaciji v starosti med 25 in 64 let) za leto 2006. Tu se izkaže, da je v Notranjsko-kraški regiji celo več kot 26% ljudi s terciarno izobrazbo.

Če pogledamo študijo dr. Ravbarja o ustvarjalnih poklicih (in tudi študijo dr. Malačiča, ki vključuje »talent« kot vidik ustvarjalnosti – glej naslednje poglavje), pa dobimo čisto drugačno sliko. Namreč, Notranjsko-kraška regija je po teh kazalcih celo na zadnjem mestu (sic!), čeprav je razvidno, da ti. ustvarjalni poklici močno korelirajo s terciarno (zlasti univerzitetno izobrazbo).

2. 1. 3. Razširjenost univerzitetnega študija

2. 1. 3. 1 Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2006/07

V študijskem letu 2006/07 je v terciarno vpisanih (tj. višješolsko strokovno in visokošolsko) izobraževanje 48,2 % prebivalstva v starosti od 19 do 23 let. V visokošolske strokovne in univerzitetne študijske programe je vpisanih 91 426 študentov. 85,3 % teh študentov študira še po dosedanjih visokošolskih programih, preostalih 14,7 % pa po novih, tj. bolonjskih

programih 1. stopnje. V programe za pridobitev specializacije ter v magistrske in doktorske programe je skupaj vpisanih 8.687 študentov. Tri četrtine teh študentov so vpisane še v stare visokošolske podiplomske programe, ostali pa so vpisani že v bolonjske programe 2. in 3. stopnje. Na višje strokovne šole je to študijsko leto vpisanih skoraj 16.000 študentov. Prevladujoča oblika študija je izredni študij, po programih za redni študij se izobražuje le tretjina vseh vpisanih.

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 2. Število visokošolskih zavodov in višjih šol

Število institucij, ki izvajajo javno veljavne visokošolske in višješolske programe, z vsakim letom narašča. S študijskim letom 2006/07 je prve študente sprejela Univerza v Novi Gorici, sestavljena iz ene visoke šole in petih fakultet, ki so nastale po preoblikovanju samostojnega visokošolskega zavoda Politehnika Nova Gorica. Univerza v Mariboru je dobila dve novi članici. Odcepljeni oddelki mariborske Pedagoške fakultete so se povezali v Filozofsko fakulteto in Fakulteto za naravoslovje in matematiko. Študenti so se lahko vpisali v dva nova samostojna visokošolska zavoda, na Evropsko pravno fakulteto v Novi Gorici in na Visoko šolo za dizajn v Ljubljani. Število višjih strokovnih šol v zadnjih letih narašča hitreje kot število visokošolskih zavodov. Od šolskega leta 2000/01 do letos je nastalo 33 novih. Z letošnjim študijskim letom sta študentom odprli vrata dve novi višji strokovni šoli. Več kot polovica višjih strokovnih šol je zasebnih. Te razpisujejo le vpis v izredni študij (Tabela 10).

Tabela 3: Število univerz, visokošolskih zavodov in samostojnih visokošolskih zavodov

Število univerz, visokošolskih zavodov in samostojnih visokošolskih zavodov			
	Univerze		
Regije	Št. univerz	Visokošolski zavodi	Samostojni visokošolski zavodi
SLOVENIJA	4	57	22
Pomurska	0	0	0
Podravska	1	13	1
Koroška	0	0	1
Savinjska	0	1	3
Zasavska	0	0	0
Spodnjeposavska	0	1	0
Jugovzhodna	0	0	5
Osrednjeslovenska	1	26	6
Gorenjska	0	1	3
Notranjsko-kraška	0	0	0
Goriška	1	7	2
Obalno-kraška	1	8	1

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 3. Vključenost prebivalstva v terciarno izobraževanje

Delež prebivalstva, ki študij nadaljuje na terciarni ravni, je z vsakim letom večji . V zadnjem študijskem letu je 48,2 % vsega prebivalstva med 19. in 23. letom starosti vključena v višje strokovno ali visokošolsko izobraževanje. To je za 7,3 % več kot pred petimi leti in za 17,5 % več kot leta 1997/98. Med vključenimi v to izobraževanje se čedalje bolj povečuje število žensk, in sicer je v tem študijskem letu vpisanih skoraj 60 % vseh prebivalk v starosti od 19 do 23 let. Pred devetimi leti je bil ta delež pod 40 %. Med moškim prebivalstvom v starosti od 19 do 23 let je letos v izobraževalne programe na terciarni ravni vključenih 38,2 % le-teh.

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinf1.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 4. Študenti po vrsti študijskega programa

V študijskem letu 2006/07 je v terciarno izobraževanje (tj. visokošolsko in višje strokovno izobraževanje) vključenih 115 944 študentov. V višje strokovne šole je letos vpisanih že 15 831 študentov. To je za dobrih 10 % več kot v lanskem študijskem letu in kar za 150 % več kot pred petimi leti. Največ študentov visokošolskega študija je vpisanih v dosedanje visokošolske dodiplomske programe, ki se še izvajajo na visokošolskih zavodih. Več kot 45.000 študentov namreč študira po starih univerzitetnih in več kot 32.000 po starih visokošolskih programih. Obe številki sta se v primerjavi z lanskim študijskim letom zmanjšali na račun povečanja števila vpisanih v nove bolonjske visokošolske in univerzitetne programe. V univerzitetne programe 1. stopnje je letos vpisanih že 6871 študentov, kar je za 90 % več kot lani. Podobno velja za visokošolske strokovne programe 1. stopnje; po teh programih namreč letos študira že 6592 študentov. Še vedno pa je med vsemi študenti, ki so letos vpisani v univerzitetne in visokošolske strokovne programe, 85 % takih, ki študirajo še po stari zakonodaji. Število študentov, vpisanih v specialistične programe, se zadnji dve leti vztrajno zmanjšuje. V letu 2004/05 je bilo v te programe vpisanih več kot 1200 študentov, letos pa niti 700. V bolonjske magistrske programe je letos vpisanih 999 študentov več kot lani. Sočasno pa se je število vpisanih v stare magistrske programe zmanjšalo za 18 % Tudi število študentov, vpisanih v bolonjske programe 3. stopnje se je v primerjavi z lanskim letom podvojilo, kljub temu pa se število študentov, vpisanih v stare programe za pridobitev doktorata znanosti, še vedno povečuje in je letos že preseglo 1100.

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinf1.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 5. Študenti po spolu

Med vsemi v letošnjem študijskem letu vpisanimi v terciarno izobraževanje je 58,3 % žensk (to je za dve odstotni točki več kot v študijskem letu 2000/01). Največja razlika med spoloma je pri vpisanih v stare univerzitetne ter bolonjske visokošolske strokovne in bolonjske univerzitetne programe; pri nazadnje omenjenih delež študentk presega 60 %. Situacija je obrnjena pri starih in bolonjskih programih za pridobitev doktorata; pri nazadnje omenjenih so namreč med vpisanimi v rahli prednosti moški. Delež žensk med študenti višješolskega strokovnega študija se povečuje in je v tem študijskem letu dosegel polovico vseh vpisanih.

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 6. Vpisani po starosti

Porazdelitev študentov po starosti se med posameznimi vrstami študija precej razlikuje. Največ študentov višjih strokovnih šol je starih od 20 do 22 let, precej pa jih študira tudi po tridesetem letu (34,3 %). Med vpisanimi, mlajšimi od trideset let, je več moških (52,1 %), med vpisanimi, ki so stari 30 let ali več, pa je več študentk (54,2 %). Pri vpisanih na dosedanje in bolonjske (1. stopnja) visokošolske strokovne in univerzitetne programe (slika 6) je starostna porazdelitev precej drugačna. Velika večina študentov (kar 90 %) je mlajša od 30 let. Glavnina študentov je starih od 19 do 24 let. V tej starostni skupini je študentk kar 60 %, po 24. letu pa se razmerje med spoloma bolj uravnovesi. Študenti specialističnega študija ter dosedanjih in novih (bolonjskih) magistrskih in doktorskih programov so ustrezno starejši od študentov univerzitetnega in visokošolskega strokovnega študija. Velik del teh študentov je starih od 25 do 28 let, veliko teh študentov pa je tudi starejših od trideset let (41,5 %). V vseh starostnih razredih vpisanih v te programe je več žensk, razen med vpisanimi, starejšimi od 39 let.

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 7. Študenti po načinu študija

Dve tretjini vseh študentov študirata redno. V stare visokošolske dodiplomske programe je vpisanih kar 75,8 % rednih študentov. Za 10 odstotnih točk nižji je delež rednih študentov, vpisanih v programe 1. stopnje. Razmerje je obrnjeno pri študentih, ki so vpisani na višješolske strokovne programe; med temi je tretjina rednih študentov. Med tistimi, ki študij nadaljujejo po starih podiplomskih programih, jih redno študira petina. Med vpisanimi v bolonjske programe 2. in 3. stopnje pa je rednih študentov komaj 14,4 %.

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 8. Vpisani po področjih izobraževanja

Daleč največji delež študentov je vpisan v študijske programe s področja družboslovja, poslovnih ved in prava, in sicer je v visokošolske programe s tega področja vpisanih kar 40 986 študentov. To študijsko področje je najzanimivejše za ženski del študirajočega prebivalstva, saj je med vpisanimi v te programe skoraj 45 % vseh študentk visokošolskega študija. Pri moških so poleg družboslovja priljubljeni tudi programi s področja tehnike, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništva; vpis v nazadnje omenjene programe se je v primerjavi z lanskim študijskim letom rahlo povečal. Najmanj študentov je vpisanih v programe s področja kmetijstva in veterine ter naravoslovja, matematike in računalništva, skupaj le dobrih 10.000, kar je manj kot 9 % vseh študentov. Odstotek vpisanih na področja tehnike, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništva ter na področja naravoslovja, matematike in računalništva je eden izmed pomembnih kazalnikov v evropskem prostoru. V študijskem letu 2001/02 je evropsko povprečje vseh vpisanih na omenjenih študijskih področjih doseglo 26 odstotkov, Slovenija pa je takrat dosegla 21,3 %. V petih letih se je pri nas ta odstotek povečal za eno odstotno točko. Največ visokošolskih programov, prenovljenih v skladu z Bolonjsko deklaracijo, je na področju družboslovja, poslovnih ved in prava, saj po bolonjskih programih študira že skoraj tretjina študentov, vpisanih na omenjena študijska področja. Programi s področja naravoslovja, zdravstva, tehničnih ved in izobraževanja pa v veliki meri še niso bili prenovljeni in deleži študentov, vpisanih v bolonjske programe so na the področjih zato najnižji (pod 5 %).

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 9. Študenti po visokošolskih zavodih

Na visokošolske zavode je skupno vpisanih 100.113 študentov, od tega največ, 62,2 %, na Univerzo v Ljubljani. Po številu študentov je najmanjša Univerza v Novi Gorici, ki ima letos vpisanih 696 študentov. Na samostojnih visokošolskih zavodih študira letos 5316 oziroma 5 % vseh študentov.

Vir: Statistične informacije, 27.6.2007, št. 37, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=9

2. 1. 3. 10. Študenti po stalnem prebivališču

V študijskem letu 2006/07 je bilo največ študentov iz Osrednjeslovenske, 27,3% in najmanj iz Notranjsko-kraške regije, 2,7%, kar je kar 10% manj. Ta regija ima najmanjše število študentov tudi pri drugih kriterijih in sicer vpisanih v višje strokovne šole in v visokošolske zavode. Tudi v ostalih regijah je odstotek študentov precej nižji kot v Osrednjeslovenski, drug

najvišji delež študentov ima tako Podravska s 14,1%. Zanimivo pa je, da število redno vpisanih na višje strokovne šole ni najvišje v Osrednjeslovenski, ki ima sicer najvišje število skupno vpisanih temveč v Savinski regiji (19,8% redno vpisanih v višje strokovne šole) in najnižje v Obalnokraški, le 40 študentov oz. 0,7% vseh redno vpisanih na višje strokovne šole

Tabela 4: Število vpisanih v višje strokovne šole in visokošolske zavode

	Skupaj		Vpisani v višje strokovne šole		Vpisani v visokošolske zavode	
	skupaj	ženske	skupaj	redni	skupaj	redni
SLOVENIJA / SLOVENIA	114700	66879	15779	5511	98921	68814
Pomurska	5421	3174	930	452	4491	3325
Podravska	16118	9364	2607	1038	13511	9288
Koroška	4219	2411	856	417	3363	2490
Savinjska	15058	8952	2658	1092	12400	8780
Zasavska	2424	1442	394	135	2030	1398
Srednjeposavska	3819	2203	539	277	3280	2415
Jugovzhodna Slovenija	8219	4892	1151	486	7068	5291
Osrednjeslovenska	31399	18256	3385	739	28014	18446
Gorenjska	12024	6921	1600	502	10424	7254
Notranjsko-kraška	3127	1841	412	122	2715	1912
Goriška	7142	4164	749	211	6393	4716
Obalno-kraška	5730	3259	498	40	5232	3499

Vir: Statistični letopis 2007, http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=30&leto=2007&jezik=si

2. 1. 4. Število zaposlenih v R&R oddelkih (velikih in majhnih podjetij)

Po končnih rezultatih raziskovanja o raziskovalno-razvojni dejavnosti je bilo v letu 2003 na tem področju zaposlenih 9.579 oseb. V letu 2004 se je to število zvišalo na 10.249, v letu 2005 pa na 12.600 oseb. Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost so v letu 2003 znašali 76,8 milijarde SIT ali 1,32 % BDP. V letu 2004 se je delež izdatkov za RRD v BDP zvišal in je znašal 1,45 % ali 91,4 milijarde SIT. Prav tako se je ta delež zvišal v letu 2005 in sicer na 1,49 % BDP ali 98,9 milijarde SIT. Po podatkih, pridobljenih z raziskovanjem R-RD, je bilo v letu 2005 na področju raziskovalno-razvojne dejavnosti redno zaposlenih 12 600 oseb (med temi 4 916 oz. 39,0 % žensk). Med zaposlenimi na področju R-RD so prevladovali raziskovalci – bilo jih je skoraj 61,0 %. Struktura zaposlenih v raziskovalno-razvojni dejavnosti se je v letu 2005 v primerjavi z letom 2004 spremenila, in

sicer v korist deleža raziskovalcev. Tako se je delež raziskovalcev med vsemi zaposlenimi povečal za 1,6 odstotne točke, delež tehničnega osebja in delež drugega osebja pa sta se zmanjšala za 1 odstotno točko oz. za 0,6 odstotne točke. Delež doktorjev znanosti med vsemi zaposlenimi osebami v raziskovalno-razvojni dejavnosti je v letu 2005 dosegel 27,4 %, kar je za 2,5 % več kot v letu 2004. Med vsemi zaposlenimi raziskovalci v letu 2005 pa je delovalo 3 335 (43,6 %) doktorjev znanosti, kar je za 2% več kot v letu 2004.

V letu 2005 je bilo več kot 67 % raziskovalcev starih od 25 do 44 let. Delež raziskovalcev v tej starosti je bil še večji po posameznih sektorjih: v poslovnem sektorju je bilo 73,6 % raziskovalcev starih od 25 do 44 let, v državnem in visokošolskem sektorju je bilo toliko starih 66,1 % oz. 63,3 %, v zasebnem nepridobitnem sektorju pa je bilo največ raziskovalcev starih 45-54 let, in sicer 54,8 % raziskovalcev. Raziskovalcev, starih manj kot 25 let, pa je v letu 2005 bilo le 92 (1,2 %). Višino izdatkov za R-RD smo spremljali tudi po vedah. Največji delež so v letu 2005 obsegali izdatki za tehniške in tehnološke vede (46 463,7 mio. SIT), tem so sledili izdatki za medicinske vede (21 847,2 mio. SIT), najmanj denarja za R-RD pa je bilo porabljenega v humanistiki (4 104,3 mio. SIT ali 4,2 % od BIRR-a), vendar pa več kot v letu 2004 (1,5 % od vseh bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost - BIRR). Med vsemi RR-programi in projekti je bilo v obeh letih namenjenih največ sredstev temeljnim raziskavam, tem pa so po višini sledila sredstva, namenjena za aplikativne raziskave. Število zaposlenih v R&R oddelkih po letih variira, najmanj v letu 2003 (9506) in največ v letu 2005 (12600). Od slednjih jih 39 % predstavlja ženske. V letu 2005 je bilo največ zaposlenih v R&R oddelkih v poslovnem sektorju (39,9%), sledi visokošolski (37,3) in državni sektor (22,5), najmanj pa jih je zaposlenih v zasebnem nepridobitnem sektorju in sicer le 0,2%. Večino predstavljajo raziskovalci, skoraj polovico manj je strokovno-tehničnega osebja (Tabela 5).

(Vir: Statistične informacije 28.10.2008 št. 45, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinfl.asp?podrocje=23)

Tabela 5: Zaposleni v raziskovalno-razvojni dejavnosti po sektorjih zaposlitve in poklicu

Sektorji	Število zaposlenih na področju RR ¹⁾ (fizične osebe)		Število zaposlenih na področju RR ¹⁾ (v EPDČ ²⁾)	
	skupaj	ženske	skupaj	ženske
1995	12416	5088	9879	4050
1998	11908	4716	8290	3151
2000	12220	4962	8568	3368
2001	12349	4971	8608	3346
2002	12379	4808	8615	3257
2003	9506	3501	6805	2455
2004	10155	3798	7132	2597
2005	12600	4946	8994	3345
SKUPAJ	12600	4946	8994	3345
Raziskovalci	7644	2659	5253	1777
Strokovno / tehnično osebje	3694	1543	2820	1067
Drugo osebje	1262	714	921	501
Poslovni sektor	5033	1596	4347	1355
Raziskovalci	2203	569	1936	476
Strokovno / tehnično osebje	2256	807	1942	688
Drugo osebje	574	220	469	191
Državni sektor	2841	1327	2517	1154
Raziskovalci	1846	795	1591	668
Strokovno / tehnično osebje	625	294	577	263
Drugo osebje	370	238	349	223
Visokošolski sektor	4695	1989	2099	832
Raziskovalci	3564	1291	1695	629
Strokovno / tehnično osebje	813	442	301	116
Drugo osebje	318	256	103	87
Zasebni nepridobitni sektor	31	4	31	4
Raziskovalci	31	4	31	4
Strokovno / tehnično osebje	-	-	-	-
Drugo osebje	-	-	-	-

1) RR = raziskovanje in razvoj. / *R&D = research and development.*

2) EPDČ / *FTE* = ekvivalent polnega delovnega časa. / *full time equivalent.*

Vir: Statistični letopis 2007,

http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=7&leto=2007&jezik=si

V letu 2006 je bilo v Sloveniji zaposlenih 13521 ljudi v oddelkih za raziskave in razvoj. Največ jih je zaposlovala Osrednjeslovenska regija in sicer kar 60%, najmanj pa Spodnjeposavska, le 0,18%. Največ žensk zaposluje Osrednjeslovenska regija v visokošolskem sektorju. V zasebnem sektorju je bilo zaposlenih le 6 žensk in sicer 5 v Osrednjeslovenski in ena v Gorenjski regiji (Tabela 6).

Tabela 6: Vsi zaposleni v RRD po sektorju zaposlitve, poklicu in spolu, po regijah, Slovenija, 2006

Vsi zaposleni v RRD po sektorju zaposlitve, poklicu in spolu, po regijah, Slovenija, 2006										
Enota: število oseb										
	Skupaj		Poslovni sektor		Državni sektor		Visokošolski sektor		Zasebni nepridobni sektor	
Regije / poklici	vsi	ženske	vsi	ženske	vsi	ženske	vsi	ženske	vsi	ženske
SLOVENIJA	13521	5329	5667	1764	3088	1460	4738	2099	28	6
Pomurska	101	19	101	19	0	0	0	0	0	0
Podravska	1392	521	202	48	157	75	1030	398	3	0
Koroška	129	39	128	39	0	0	0	0	1	0
Savinjska	835	281	714	228	112	51	7	2	2	0
Zasavska	157	43	157	43	0	0	0	0	0	0
Spodnjeposavska	24	16	22	15	2	1	0	0	0	0
Jugovzhodna	632	358	612	342	20	16	0	0	0	0
Osrednjeslovenska	8205	3573	1957	679	2744	1301	3489	1588	15	5
Gorenjska	1351	307	1209	248	37	11	101	47	4	1
Notranjsko-kraška	85	6	85	6	0	0	0	0	0	0
Goriška	451	113	382	69	0	0	68	44	1	0
Obalno-kraška	159	53	98	28	16	5	43	20	2	0

Vir: Statistične informacije 28.10.2008 št. 45, http://www.stat.si/publikacije/pub_statinf1.asp?podrocje=23)

2. 2. ŠTEVILO PODPORNIH IN RAZISKOVALNIH INŠTITUCIJ PO SLOVENSKIH STATISTIČNIH REGIJAH

Podporne inštitucije so v kontekstu družbe (ekonomije) znanja pomembne zlasti z vidika mediacije (pretoka) znanja med akademskimi inštitucijami kot producenti ter visokotehnološkimi podjetji kot subjekti, ki so sposobni to znanje uporabiti za inovativne proizvode in storitve ter so konkurenčni na trgu dela. Podporna okolja, kakršna so npr. tehnološki parki, univerzitetni in podjetniški inkubatorji ter lokalne in regionalne razvojne agencije nudijo visokotehnološkim podjetjem institucionalno in infrastrukturno zasnovo, obenem pa predstavljajo okvir za prav tako pomembne fleksibilne organizacijske prijeme ter vzpostavitev kooperativnih neformalnih omrežij.

V Sloveniji imamo 4 večje tehnološke parke (Ljubljana, Maribor, Koper, Šempeter pri Novi Gorici), štiri univerzitetne inkubatorje (Maribor, Ljubljana, Koper, Nova Gorica), ustanovljenih je bilo 12 Regionalnih razvojnih agencij ter 33 lokalnih in regionalnih

podjetniških inkubatorjev in centrov (Tabela 7).

Tabela 7 : Število podpornih institucij po slovenskih statističnih regijah

<i>STATISTIČNA REGIJA:</i>	<i>TEHNOLOŠK I PARKI:</i>	<i>UNIVIVERZIT. INKUBATORJI :</i>	<i>REGIONALNE RAZVOJNE AGENCIJE:</i>	<i>LOKALNI IN REGIONALNI PODJETNIŠKI CENTRI:</i>	<i>SKUPAJ PODPORNIH INŠTITUCIJ:</i>
SLOVENIJA	4	4	12	33	53
Pomurska			1 (Murska Sobota)	4	5
Podravska	1 (Maribor)	1 (Maribor)	1 (Maribor)	5	8
Koroška			1 (Dravograd)	2	3
Savinjska	1 (Celje)		1 (Celje)	5	7
Zasavska			1 (Zagorje)	1	2
Spodnjeposavska			1 (Krško)	2	3
Jugovzhodna Slovenija			1 (Novo mesto)	3	4
Osrednjeslovenska	1 (Ljubljana)	1 (Ljubljana)	1 (Ljubljana)	2	5
Gorenjska			1 (Kranj)	2	3
Notranjsko-kraška			1 (Pivka)	3	4
Goriška	1 (Šempeter pri Novi Gorici)	1 (Nova Gorica)	1 (Kobarid)	2	5
Obalno-kraška		1 (Koper)	1 (Koper)	2	4

Viri: regionalne razvojne centri in agencije – dostopno na: <http://www.rrc-kp.si/slo/vsebine/111>
ter http://www.rra-mura.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=6&id_informacija=276

Kot je razvidno iz tabele, so s podpornimi institucijami najboljše pokrite Podravska regija (8), sledijo ji Savinjska (7), vsaka po pet podpornih institucij imajo Osrednjeslovenska, Pomurska ter Goriška regija, Notranjsko-kraška in Jugovzhodna Slovenija imata vsaka po štiri, po tri podporne institucije imajo statistične regije Gorenjska, Spodnjeposavska ter Koroška. Na zadnjem mestu je Zasavje z dvema podpornima institucijama.

V Sloveniji imamo po podatkih SICRIS 747 raziskovalnih organizacij ter 69 raziskovalnih organizacij visokošolskih zavodov. Največ raziskovalnih organizacij ima Osrednjeslovenska statistična regija (skupaj 365), sledi ji Podravska z (skupaj) 117 raziskovalnimi organizacijami. Najmanj tovrstnih organizacij je v Zasavski (skupaj 13) ter Spodnjeposavski (11) in Notranjsko-kraški regiji (10) (Tabela 8).

Tabela 8: Število raziskovalnih organizacij po regijah

Število raziskovalnih organizacij po regijah		
Regije	Raziskovalne organizacije	Raziskovalne organizacije visokošolskih zavodov
SLOVENIJA	747	69
Pomurska	24	0
Podravska	103	14
Koroška	22	0
Savinjska	68	3
Zasavska	13	0
Spodnjeposavska	10	1
Jugovzhodna	31	3
Osrednjeslovenska	336	29
Gorenjska	64	3
Notranjsko-kraška	10	0
Goriška	40	3
Obalno-kraška	26	11

Vir: SICRIS

2. 3. ANALIZA ŠTEVILA PODELJENIH PATENTOV PO 12 SLOVENSКИH STATISTIČNIH REGIJAH

2. 3. 1 Uvod

Danes lahko pogosto naletimo na razprave o tem, ali patenti spodbujajo inovacije, in s tem tehnološki in gospodarski napredek določene regije, ali pa jih nasprotno zavirajo. Menimo, da če izvezamemo nekatere primere, kot sta pojava tako imenovanih »patentnih goščav« in »patentih škratov«, ki očitno zavirata proizvodnjo inovacij, skorajda ne more biti dvoma, da patenti (še vedno) predvsem spodbujajo inovativnost.

Beseda patent ima še vedno enak pomen kot v času Beneške republike, kjer je leta 1474 nastal prvi patentni zakon. Gre za ekskluzivno pravico, ki jo podeli država prijavitelju za omejeno obdobje (običajno za 20 let) v zameno za razkritje inovacije. Bistvo patentiranja je torej preprečevanje skrivanja izumov in znanja. Za znanstveni napredek je gotovo bolj spodbudno, če so informacije javno dostopne, saj prek njih lahko drugi izumitelji dobijo nove ideje, seveda pa mora tudi izumitelju pripasti določena nagrada oziroma odškodnina za njegov

izumiteljski trud in obogatitev svetovne zakladnice znanja. V konkretnem primeru to pomeni monopol nad izumom za določeno število let. Če se po drugi strani informacije skrivajo – Leonardo da Vinci naj bi npr. izume zapisoval v svoje zvezke z zrcalno pisavo, da mu jih ne bi kdo ukradel – bo tudi znanstveni napredek počasnejši.

Nobenega dvoma tudi ne more biti, da obstaja zelo močna povezava med gospodarsko razvitostjo države in številom patentov, ki so jih vložili prebivalci te države – kar velja vsaj za večino držav na svetu. Slovenija recimo po številu patentov zaostaja za najbolj naprednimi članicami Evropske unije, hkrati pa je v tem pogledu naprednejša od novih (vzhodnih) članic.

Tako lahko predpostavimo, da bo tudi znotraj Slovenije večja koncentracija patentov v regijah, ki so bolj gospodarsko razvite: najprej seveda v osrednji Sloveniji, nato v obalno-kraški regiji, na goriškem in v jugovzhodni Sloveniji.

Tabela 9: Regionalni bruto domači proizvod (tekoče cene), Slovenija, 2006

	Mio EUR (fiksni tečaj)	Struktura (%)	Na prebivalca, EUR (tekoči tečaj)	Na prebivalca, indeks (Slovenija=100)
SLOVENIJA	31.008	100,0	15.446	100,0
Obalno-kraška	1.671	5,4	15.747	101,9
Goriška	1.768	5,7	14.785	95,7
Gorenjska	2.590	8,4	12.980	84,0
Osrednjeslovenska	11.184	36,1	22.286	144,3
Notranjsko-kraška	591	1,9	11.505	74,5
Jugovzhodna Slovenija	2.008	6,5	14.341	92,8
Spodnjeposavska	875	2,8	12.505	81,0
Zasavska	475	1,5	10.497	68,0
Savinjska	3.555	11,5	13.749	89,0
Koroška	873	2,8	11.850	76,7
Podravska	4.168	13,4	13.052	84,5
Pomurska	1.249	4,0	10.223	66,2

Vir: Statistični urad RS: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2064

Vsak patent seveda ne prinaša konkretnih gospodarskih koristi. Še posebej pri patentih posameznikov je delež »uspešnih« patentov razmeroma nizek. Kljub temu pa so patenti eden od pomembnejših kazalcev inovativnosti in so vključeni tudi v različne kompleksnejše instrumente, kot je npr. »European Innovation Scoreboard«.

2. 3. 2 Podatki in metodološka pojasnila

Vir podatkov je slovenska baza podeljenih patentov, ki je prosto dostopna na spletni strani <http://www2.uil-sipo.si/>.

Urad RS za intelektualno lastnino nam je pomagal z izvozom ključnih podatkov (številka prijave, prijavitelj, naslov prijavitelja) v excelovo preglednico. Brez te pomoči bi bilo potrebno bazo podatkov za nadaljnjo obdelavo najprej pripraviti s kopiranjem vseh posameznih polj iz interneta.

Obravnavali bomo torej patentne prijave zgolj slovenskih prijaviteljev, ki so vodile do podelitve patenta na nacionalnem nivoju. Ker pa je statistično analizo patentov mogoče narediti na več načinov, je potrebno najprej natančno pojasniti, kakšne načine smo izbrali in zakaj.

1. Patente je mogoče analizirati glede na *patentne prijave* ali glede na *podeljene patente*. Od prijave do podelitve patenta običajno traja 18 mesecev, tako je tudi v Sloveniji (razen če prijavitelj posebej ne zaprosi, naj se patent podeli prej). Veliko patentnih prijav se ne konča s podelitvijo, razlogi za to pa so različni: patentni urad lahko zavrne vlogo zaradi nepopolnosti, prijavitelj v roku ne odpravi pomanjkljivosti, ne plača prijave pristojbine ali pa se sam odloči za umik prijave ipd.

Slovenske patentne prijave niso javno dostopne, zato lahko analiziramo le podeljene patente. Le-ti pa so razvrščeni glede na leto, ko je prijavitelj podal prijavo. Če je recimo prijavitelj vložil prijavo leta 2007, mu je urad podelil patent leta 2008 (če je prijavo vložil v prvi polovici leta 2007) ali leta 2009 (če je prijavo podal v drugi polovici leta 2007). Prijav, ki so bile podane leta 2008, nismo vključili v analizo, saj za nekatere, ki so bile vložene v drugi polovici tega leta, patent še ni bil podeljen.

2. Patente je mogoče analizirati glede na to, kdo je njihov *prijavitelj* ali kdo je *inovator*. Inovator ima moralno pravico, da je naveden kot avtor patenta, prijavitelj pa je v bistvu lastnik patenta in nosi vse materialne pravice in dolžnosti. Inovatorji so v vseh primerih fizične osebe, prijavitelji pa so lahko fizične ali pravne osebe. Evropski patentni urad dela recimo svoje statistike glede na prijavitelje, Eurostat pa glede na inovatorje, zato se njune

analize bistveno razlikujejo, kljub temu, da gre za iste patente.

V našem primeru nam je Urad RS za intelektualno lastnino priskrbel bazo, v kateri so navedeni le prijavitelji, zato bodo naše analize obravnavale prijavitelje.

3. V večini primerov je *prijavitelj en sam*, dokaj pogosto pa si tudi *več prijaviteljev deli posamezni patent* – solastniki so lahko bodisi več fizičnih oseb, fizična oseba in podjetje, več podjetij, fakulteta in podjetje ... V primeru solastništva patentov Evropski patentni urad uporablja metodo »prvega imenovanega prijavitelja«. Patent torej v svojih statistikah pripiše prijavitelju, ki je prvi naveden v patentni prijavi. Eurostat pa uporablja t.i. »frakcijsko šteje«: patent v sorazmernih deležih porazdeli na vse inovatorje. Če so npr. inovatorji štirje, vsakemu pripada $\frac{1}{4}$ patenta.

Ker pomen prvo imenovanega prijavitelja ni popolnoma jasen, smo tudi v naši analizi uporabili zadnjo metodo.

4. Nazadnje je treba omeniti še tole: *običajna strategija patentiranja* je takšna, da prijavitelj najprej poda patentno prijavo na nacionalnem patentnem uradu. Zatem ima 12 mesecev časa (to obdobje se imenuje obdobje *prednostne pravice*), da lahko poda prijave tudi drugod po svetu. Po 12 mesecih lahko recimo poda mednarodno PCT prijavo (po Pogodbi o sodelovanju na področju patentov), po 18 mesecih od tega pa se mora dejansko odločiti, v katerih konkretnih državah bo zahteval patentno varstvo.

S tem, ko prijavitelji podajo najprej nacionalno prijavo, odložijo stroške (pristojbine in prevod), ki jih zahteva že PCT prijava, na kasnejši čas, in že v času prednostne pravice skušajo patent unovčiti oziroma poiskati ustreznega partnerja, ki bo lahko sofinanciral nadaljnje prijave. Največji stroški seveda sledijo po izteku 30 mesecev, ko je potrebno podati prijave v posameznih državah.

Večina prijaviteljev torej izbira takšno pot, vendar ne vsi. Nekateri zaobidejo nacionalno prijavo in že kot prvo prijavo vložijo PCT, drugi se npr. odločijo, da bodo podali prvo prijavo na Ameriškem patentnem uradu itn. Vedeti je treba, da slovenskih prijaviteljev, ki so se odločili za takšno pot, ne moremo obravnavati v pričujočem prispevku, ker o njih nimamo ustreznih podatkov. Prav tako ne vemo, kateri od teh, ki jih bomo obravnavali, so po 12

mesecih nadaljevali z mednarodnimi prijavami in kateri so dosegli podelitev patenta le na slovenskem nivoju. Na internetu obstaja sicer prosto dostopna svetovna baza patentov esp@cenet, ki uporabniku omogoča, da si lahko ogleda prijave konkretnih inovatorjev ali išče po ključnih besedah inovacij, za statistično analizo pa je popolnoma neprimerna, saj ne omogoča iskanja po državi prijavitelja.

Torej še enkrat: obravnavali bomo slovenske prijavitelje, ki so v določenem letu na Uradu RS za intelektualno lastnino podali patentno prijavo, ki je vodila do podelitve patenta v največ 18 mesecih.

2. 3. 3. Analiza patentov po statističnih regijah

Tabela 10: prijave v letu 2003

Statistična regija	Število prebivalcev v letu 2003	Št. patentov (prijave podane v letu 2003)	Št. patentov na milijon prebivalcev
Pomurska	123.073	2,000	16
Podravska	319.426	14,999	47
Koroška	73.860	5,000	68
Savinjska	256.810	27,000	105
Zasavska	45.762	2,000	44
Spodnjeposavska	70.055	1,000	14
Jugovzhodna Slovenija	138.848	12,000	86
Osrednjeslovenska	495.101	111,832	226
Gorenjska	197.834	33,666	170
Notranjsko-kraška	50.913	3,000	59
Goriška	119.742	17,000	142
Obalno-kraška	105.009	15,500	148
Skupaj	1.996.433	245	123

V letu 2003 sta po številu patentnih prijav, ki so kasneje vodile k podelitvi patenta, izstopali osrednjeslovenska in takoj za njo gorenjska regija.

Vpogled v konkretne prijavitelje nam lahko omogoči delno pojasnitev rezultatov. Farmacevtska družba Lek d.d. s kar 21 patentnimi prijavami predstavlja skoraj 20% delež patentov v osrednjeslovenski regiji. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za strojništvo pa je s 6 patenti drugi prijavitelj, ki je v tej regiji podal največ prijav.

Med ostalimi prijavitelji izstopa še Elan d.d., ki spada v gorenjsko regijo, s prav tako 6 patenti, med prijavitelji - posamezniki pa sta vsak s po tremi patenti prednjačila Peter

Florjančič (gorenjska regija), Andrej Vodopivec (osrednjeslovenska regija).

Tabela 11: prijave v letu 2004

Statistična regija	Število prebivalcev v letu 2004	Št. patentov (prijave podane v letu 2004)	Št. patentov na milijon prebivalcev
Pomurska	122.717	4	31
Podravska	319.114	27	84
Koroška	73.839	7	95
Savinjska	256.752	20	78
Zasavska	45.547	6	132
Spodnjeposavska	69.826	6	79
Jugovzhodna Slovenija	139.095	19	137
Osrednjeslovenska	496.675	103	207
Gorenjska	198.342	36	183
Notranjsko-kraška	51.032	3	59
Goriška	119.622	17	142
Obalno-kraška	105.029	5	48
Skupaj	1.997.590	252	126

Razvrstitev na prvih dveh mestih je enaka kot v prejšnjem letu. V letu 2004 so največ patentnih prijav, ki so vodile k podelitvi patentov, podala podjetja: KRKA d.d. (jugovzhodna Slovenija): 9 patentov, ISKRAEMECO d.d. (gorenjska regija): 8 patentov in Lek d.d. (osrednja Slovenija): 7 patentov.

Med prijavi posameznikov izstopata Oliver Kobilica (osrednja Slovenija) s kar 6 patenti in Uroš Cvelbar (goriška regija) s 3 patenti.

Tabela 12: prijave v letu 2005

Statistična regija	Število prebivalcev v letu 2005	Št. patentov (prijave podane v letu 2005)	Št. patentov na milijon prebivalcev
Pomurska	122.453	6,000	49
Podravska	319.235	25,500	80
Koroška	73.754	7,000	95
Savinjska	257.375	44,000	171
Zasavska	45.356	6,000	132
Spodnjeposavska	69.899	1,000	14
Jugovzhodna Slovenija	139.747	15,500	111
Osrednjeslovenska	500.021	98,330	197
Gorenjska	199.085	23,166	116
Notranjsko-kraška	51.173	4,000	78
Goriška	119.628	11,500	96
Obalno-kraška	105.632	12,000	114
Skupaj	2.003.358	254	127

V letu 2005 je gorenjska regija zdrsnila na 4. mesto, drugo mesto po številu patentov pa je

zavzela Savinjska regija. Največ prijav je podalo podjetje GORENJE d.d. (savinjska regija) – 7 patentov, ostala podjetja so prijavila manj kot 6 patentov, med posamezniki pa le Avguštin Penič 3.

Tabela 13: prijave v letu 2006

Statistična regija	Število prebivalcev v letu 2006	Št. patentov (prijave podane v letu 2006)	Št. patentov na milijon prebivalcev
Pomurska	122.068	1	8
Podravska	319.706	30	94
Koroška	73.619	3	41
Savinjska	258.480	36	139
Zasavska	45.229	1	22
Spodnjeposavska	70.058	3	46
Jugovzhodna Slovenija	140.258	16	114
Osrednjeslovenska	503.935	83	165
Gorenjska	199.902	24	120
Notranjsko-kraška	51.483	5	97
Goriška	119.477	9	71
Obalno-kraška	106.162	12	113
Skupaj	2.010.377	223	111

V letu 2006 je razvrstitev podobna: največ patentnih prijav so podali v osrednji Sloveniji, nato v savinjski regiji. Med podjetji oz. drugimi organizacijami je v tem letu največ patentov vložila TAJFUN PLANINA proizvodnja strojev d.o.o. (savinjska regija): 11 patentov, sledi ji KRKA d.d. (jugovzhodna Slovenija) z 8 patenti, nato GORENJE d.d. (savinjska regija) s 7 patenti in Inštitut Jožefa Stefana (osrednjeslovenska regija) s 6,5 patentov. Med posamezniki je 3 patente podal Leopold Povalej (savinjska regija).

Tabela 14: prijave v letu 2007

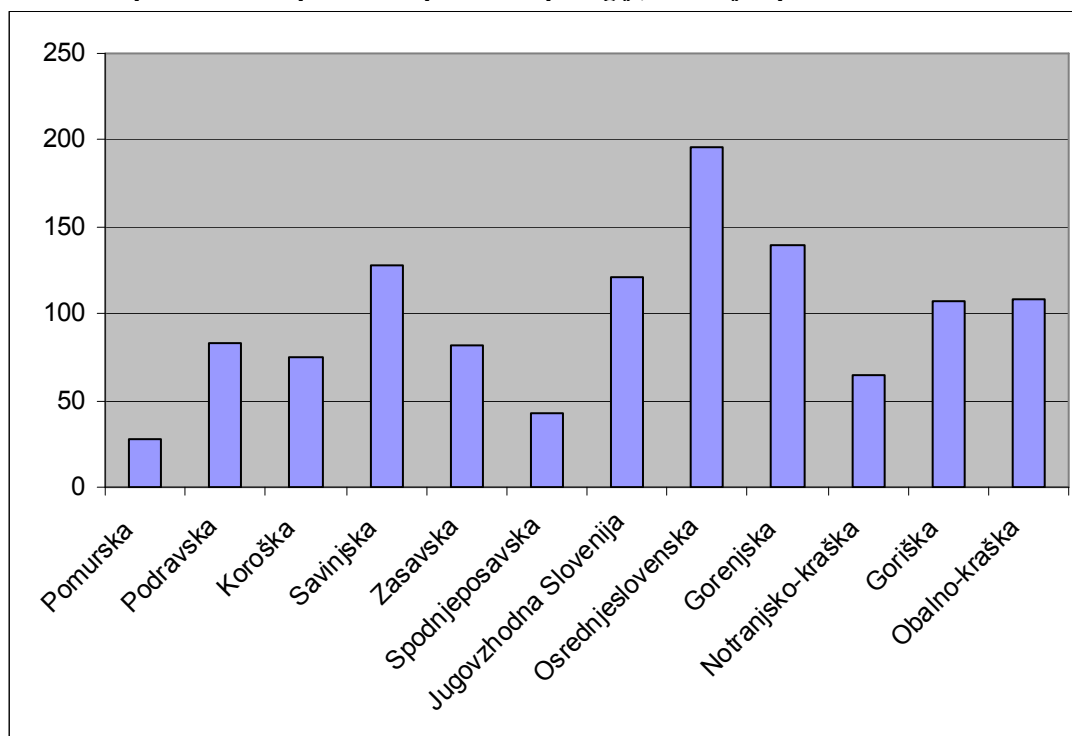
Statistična regija	Število prebivalcev v letu 2007	Št. patentov (prijave podane v letu 2007)	Št. patentov na milijon prebivalcev
Pomurska	121.824	4,500	37
Podravska	321.781	35,883	112
Koroška	73.714	5,500	75
Savinjska	261.243	38,566	148
Zasavska	45.226	3,500	77
Spodnjeposavska	70.353	4,000	57
Jugovzhodna Slovenija	141.547	22,333	158
Osrednjeslovenska	508.607	94,331	185
Gorenjska	201.254	22,000	109
Notranjsko-kraška	52.083	1,500	29
Goriška	120.329	10,333	86
Obalno-kraška	107.905	12,600	117
Skupaj	2.025.866	255	126

V letu 2007 pa je drugo mesto med regijami po številu patentnih prijav zasedla jugovzhodna Slovenija. KRKA d.d. (jugovzhodna Slovenija) je tokrat podala 14 patentov, Gorenje d.d., ki spada v isto regijo, pa 13 patentov. V osrednjeslovenski regiji je največ patentov podal Inštitut Jožefa Stefana – 9. Med posamezniki izstopa Davorin Kralj iz podravske regije s 7 patenti.

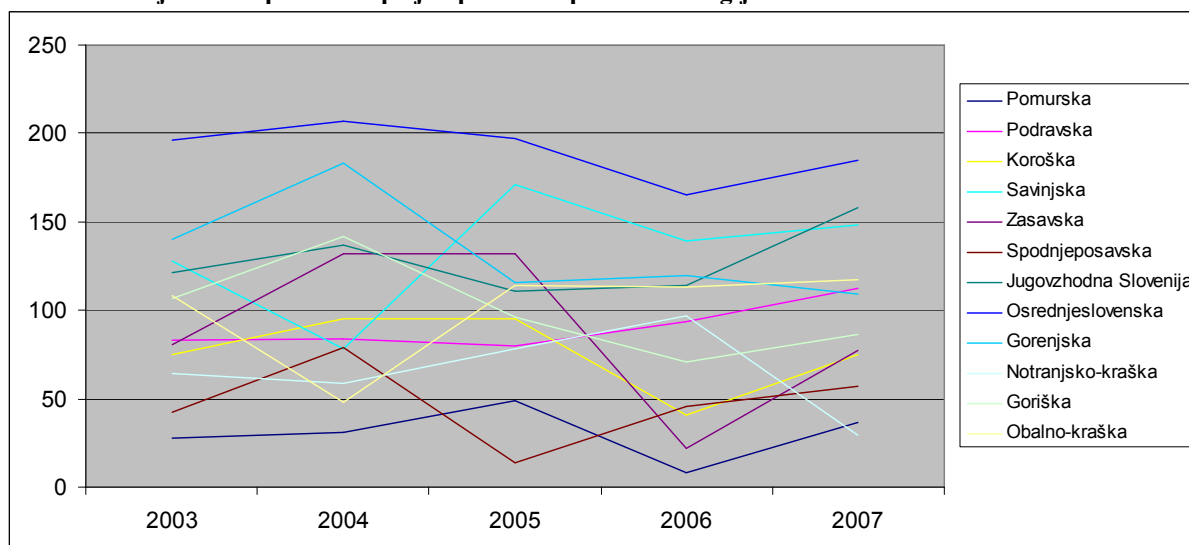
Tabela 15: Povprečno število patentov v petih letih po regiji, na milijon prebivalcev

Statistična regija	Število patentov na milijon prebivalcev – povprečje (2003-2007)
Pomurska	28
Podravska	83
Koroška	75
Savinjska	128
Zasavska	81
Spodnjeposavska	42
Jugovzhodna Slovenija	121
Osrednjeslovenska	196
Gorenjska	140
Notranjsko-kraška	64
Goriška	107
Obalno-kraška	108

Graf 1: Povprečno število patentov v petih letih po regiji, na milijon prebivalcev

Graf 2: nihanje števila patentnih prijav po letih v posamezni regiji

Zgornji graf prikazuje gibanje patentnih prijav v posamezni regiji (podeljenih patentov) po letih od 2003 do 2007. Vidimo, da je osrednjeslovenska v vseh letih dosega največ patentov. Največji preskok navzgor je dosegla savinjska regija iz leta 2004 na 2005, največji padec pa zasavska regija iz leta 2005 na 2006.

2. 3. 4. Zaključek

Naša predpostavka o povezanosti med splošnim gospodarskim napredkom regije in številom patentov se je v veliki meri potrdila, saj je osrednja Slovenija v obeh primerih na prvem mestu, pomurska regija pa na zadnjem. Vendar pa obalno-kraška in goriška regija ne dosegata pričakovanega števila patentnih prijav, gorenjska regija pa ga presega. To neskladje bi verjetno v največji meri lahko pojasnili z analizo dejavnosti, ki prinašajo regiji največ prihodkov.

Za oceno inovativnega potenciala regije pa ni pomembna le analiza števila patentov, temveč tudi odgovor na vprašanje, kdo je tisti, ki patentira: ali se v regiji nahajajo velika podjetja, kot sta npr. Krka ali Gorenje in fakultete ter inštituti ali pa nasprotno med inovacijsko dejavnimi prevladujejo mala in srednja podjetja ali morda inovatorji posamezniki. To je tudi izhodišče za nadaljnjo analizo.

Najbolj pomembno vprašanje pa je, kako vzpodbuditi inovacijsko dejavnost v regijah, ki po

številu patentov izrazito zaostajajo.

Težko bi trdili, da v Sloveniji primanjkuje subjektov podpornega okolja za inovacije (torej organizacij, ki nudijo pomoč drugim pri ustvarjanju inovacij, medtem ko same ne inovirajo), saj Raziskava o stanju inovacijske dejavnosti v Sloveniji (Stres in dr., 2009) navaja prek 400 enot podpornega okolja, ki seveda tudi v Pomurju ne izostajajo. Tistih, ki pomagajo inovatorjem, je torej skorajda več kot inovatorjev samih, zato vzpodbud za izumljanje (in prav tako za ustanavljanje novih podjetij) načeloma ne bi smelo primanjkovati. Rezultatov pa (še) ni.

2. 4. EKONOMSKI VIDIKI

2. 4. 1. Število novih podjetij

Pomemben indikator gospodarske dinamike razvoja statističnih regij je tudi število novonastalih podjetij v določenem obdobju (Tabela 16).

Tabela 16: Število novonastalih podjetij brez predhodnika po statističnih regijah, 2004, 2005, 2006

	2004	2005	2006	2004-2006
SLOVENIJA	7.588	8.400	9.764	+2.206
Pomurska	290	294	404	+114
Podravska	1.187	1.173	1.372	+185
Koroška	204	173	275	+71
Savinjska	776	843	1046	+270
Zasavska	141	121	137	-4
Spodnjeposavska	216	200	255	+39
JV Slovenija	360	342	383	+23
Osrednjeslovenska	2.518	2.923	3.357	+839
Gorenjska	719	824	1.001	+282
Notranjsko-kraška	148	179	207	+59
Goriška	458	521	556	+98
Obalno-kraška	571	807	771	+200

Vir: SURS, dostopno na:

http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1451003S&ti=Novonastala+podjetja+brez+predhodnika+po+statisti%28nih+regijah%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Ekonomsko/14_poslovni_subjekti/03_14184_demogr_podj/01_14510_novonastala/&lang=2

Iz podatkov v tabeli je razvidno, da je v Sloveniji v letih 2004, 2005 in 2006 v povprečju (letno) nastalo okoli 8500 novih podjetij. Trend gre navzgor, saj se je število novonastalih podjetij v enakem obdobju v Sloveniji povečalo za 2206.

V letu 2006 je v Sloveniji nastalo 9764 novih podjetij. Približno tretjina (3357) jih je nastala v Osrednjeslovenski regiji. Z več kot 1000 novonastalimi podjetji sledijo Podravska, Savinjska in Gorenjska regija. V preostalih osmih statističnih regijah v povprečju nastane okoli 350 novih podjetij, največ v Obalno-kraški (771), najmanj pa v Zasavski (137) statistični regiji.

Največ novih podjetij nastane v Osrednjeslovenski regiji, najmanj pa v Zasavski. Primerjava med letoma 2004 in 2006 kaže, da je trend negativen le v Zasavski regiji, kjer se je število podjetij zmanjšalo (-4). Za Osrednjeslovensko statistično regijo (+839) največji porast števila novih podjetij v enakem časovnem obdobju beležijo Gorenjska (+282), Savinjska (+270), Obalno-kraška (+200), Podravska (+185), Pomurska (+114), Goriška (+98), Koroška (+71), Notranjsko-kraška (+59), Spodnjeposavska (+39), Jugovzhodna Slovenija (+23) ter Zasavska regija (-4).

2. 4. 2. Družbeni proizvod

Bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca v Sloveniji je v letu 2005 znašal 14.116 EUR (Tabela 17).

Tabela 17 : Regionalni bruto domači proizvod, tekoče cene, Slovenija, letno (na prebivalca v EUR)

	2003	2004	2005
SLOVENIJA	12.695	13.400	14.116
Jugovzhodna Slovenija	11.435	12.205	12.914
Pomurska	8.629	9.173	9.399
Podravska	10.613	11.344	11.825
Koroška	9.811	10.256	11.029
Savinjska	11.234	11.852	12.556
Zasavska	9.047	9.558	9.962
Spodnjeposavska	9.937	10.564	11.319
Osrednjeslovenska	18.377	19.327	20.364
Gorenjska	10.984	11.488	12.018

Notranjsko-kraška	9.698	10.194	10.514
Goriška	12.061	12.689	13.496
Obalno-kraška	13.189	13.748	14.616

Vir: SURS; dostopno na: <http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>

Podatki za leto 2005 za posamezne statistične regije nam kažejo, da je najvišji BDP na prebivalca beležila Osrednjeslovenska regija (20.364 EUR), ki skupaj z Obalno-kraško statistično regijo (14.616) kot edini regiji presegata slovensko povprečje. Tik pod slovenskim povprečjem se nahaja Goriška statistična regija (13.496), sledijo pa Jugovzhodna Slovenija (12.914), Savinjska (12.556), Gorenjska (12.018), Podravska (11.825), Spodnjeposavska (11.319), Koroška (11.029), Notranjsko-kraška (10.514) in, na zadnjem mestu z 9.962 EUR BDP na prebivalca v letu 2005, Zasavska statistična regija.

2. 4. 3. Investicije

V Sloveniji je bilo leta 2005 bruto investicij v nova osnovna sredstva (v nove zmogljivosti) za 596.452 mio SIT. Največ investicij v nove zmogljivosti je bilo (leto 2005) v Osrednjeslovenski statistični regiji (208.494 mio SIT), sledijo Jugovzhodna Slovenija (77.970), Podravska (72.517), Savinjska (64.163).¹ Najmanj investicij v nove zmogljivosti je bilo (leto 2005) v Zasavju (6.524) in Notranjsko-kraški statistični regiji (7.144) (Tabela: 18).

Tabela 18: Bruto investicije v nova osnovna sredstva (v nove zmogljivosti) po namenu vlaganj in statističnih regijah, Slovenija, letno (v mio SIT)

	2003	2004	2005
SLOVENIJA	576.938	559.010	596.452
Pomurska	20.125	23.043	29.086
Podravska	59.679	54.432	72.517
Koroška	7.113	12.418	12.773
Savinjska	36.460	44.018	64.163
Zasavska	5.205	5.145	6.524
Spodnjeposavska	15.189	32.308	16.884
Osrednjeslovenska	238.712	233.474	208.494
Gorenjska	32.584	31.836	45.991
Notranjsko-kraška	3.729	4.287	7.144
Goriška	14.379	23.609	26.789
Obalno-kraška	18.740	52.943	26.531
Jugovzhodna Slovenija	25.021	37.935	77.970

¹ Podatki se ujemajo z analizo v zborniku Veliki razvojni projekti in skladni regionalni razvoj (ur. J. Nared et al 2008), avtorjev M. Ravbarja in N. Razpotnik: Geografska analiza investicij – pasti in izzivi na poti uresničitve nacionalnih razvojnih projektov v Sloveniji.

Vir: SURS; dostopno na:

http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1409005S&ti=Bruto+investicije+v+nova+osnovna+sredstva+p+o+namenu+vlaganj+in+statisti%20E8nih+regijah%20C+Slovenija%20C+letno&path=../Database/Ekonomsko/14_po_slovni_subjekti/04_14090_investicije/&lang=2

Iz podatkov, ki kažejo strukturo investicij na prebivalca, je razvidno, da sta močno nad povprečjem le dve regiji, Osrednjeslovenska ter Obalnodolna (Ravbar in Bole, 2007).

2. 5. PODATKI O ŠTEVILU NEVLADNIH ORGANIZACIJ PO SLOVENSKEH STATISTIČNIH REGIJAH

Področje delovanja nevladnih organizacij v Sloveniji trenutno pokriva 6 regionalnih stičišč², ki si prizadevajo skrbeti za nevladne organizacije na območju posamezne statistične regije ter jih preko različnih aktivnosti povezovati, usklajevati ter krepiti z namenom zmanjševanja regionalnih razlik (www.cnvos.si).

Podatki o številu vključenih nevladnih organizacij v določeno regionalno stičišče so navadno pridobljeni iz dveh virov, in sicer: 1) Ministrstvo za notranje zadeve ter 2) podatki iz registrov posameznih občin. V obeh primerih gre za podatke o registraciji društev, zavodov, ustanov, itn. Ti podatki so veljavni dve leti kar lahko pomeni, da je organizacija v evidenci tudi, če v tem obdobju preneha z delovanjem.

Realnejšo sliko nam daje število NVO-jev, ki so vključene v posameznem stičišču, i.e. organizacije, ki so v aktivni komunikaciji z matičnim lokalno razvojno fundacijo ali centrom. Ker se tudi število le-teh stalno spreminja – ponekod tudi na tedenski bazi – je praktično nemogoče priti do zanesljivega števila. Transparentnost (in dostopnost) podatkov o vključenosti slednjih med posamičnimi regionalnimi stičišči zato precej varira. Na podlagi razgovorov s predstavniki regijskih NVO centrov smo pridobili podatke za naslednje slovenske statistične regije (Tabela 12):

² Projekt Regionalna stičišča nevladnih organizacij se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture za obdobje 2007-2013 in je delno financiran s strani Evropske unije. Na lokalnem nivoju projekt izvajajo lokalne razvojne fundacije. Osnovni cilj projekta je vzpostavitev in delovanje regionalnega stičišča / točke, kjer bodo društva, zavodi, ustanove, dobili ustrezno podporo pri svojem delovanju in razvoju ter pomoč pri zasledovanju svojih ciljev. (Več informacij na: www.cnvos.si).

Tabela 19: Število vseh nevladnih organizacij po nekaterih statističnih regijah v Sloveniji

STATISTIČNA REGIJA	REGIJSKI NVO CENTER	VSE NVO	AKTIVNE NVO
JV SLOVENIJA	Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto	1200	500
GORIŠKA	Ustanova lokalna razvojna fundacija Banjske in Trnavske planote	1200	75
SAVINJSKA	PP NVO FLOSAR, projektna pisarna za NVO Savinjske regije		88
GORENJSKA	Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike: GROZD - Gorenjska regionalna organizacija zavodov, društev in ustanov	/	471
POMURJE	Ustanova lokalna razvojna fundacija za Pomurje: Regionalno stičišče nevladnih organizacij Pomurja.	1400	200
OBALNO-KRAŠKA (samo Koper - po podatkih Urada za družbene dejavnosti (Koper))	Središče Rotunda, primorski družbeni center	650 (Koper)	/

Vira: kontaktne osebe regionalnih NVO centrov; Urad za družbene dejavnosti (Koper)

Na podlagi dostopnih podatkov za statistične regije lahko ugotovimo, da je število nevladnih organizacij v statističnih regijah, ki so vključene v regijska NVO stičišča v povprečju nekaj več kot 1000. Število aktivnih nevladnih organizacij – ki je v povprečju precej nižje od števila vseh vključenih nevladnih organizacij – se pretežno nanaša na odzivnost v komunikaciji med NVO-ji ter lokalnimi razvojnimi fundacijami.³ Eno od možnih pojasnil za razlike v številu vključenih ter aktivnih NVO-jev, je torej domnevno nizka stopnja IKT usposobljenosti lokalnih nevladnih organizacij.

³ Komunikacija med NVO-ji ter lokalnimi razvojnimi centri je lahko enosmerna ali dvosmerna. V razgovoru s predstavniki lokalnih razvojnih centrov je bilo ugotovljeno, da je za majhen delež dvosmerne komunikacije kriva predvsem nizka stopnja IKT usposobljenosti včlanjenih NVO-jev. Načeloma je dvosmerna komunikacija odvisna od potreb NVO-jev. Z vsemi včlanjenimi organizacijami pa je vzpostavljena vsaj enosmerna komunikacija (elektronska pošta, navadna pošta, diseminacijsko gradivo, itn.)

2. 6. POVZETEK: ELEMENTI REGIONALNEGA INOVACIJSKEGA SISTEMA

Iz podatkov, ki smo jih prikazali se da izoblikovati glavne elemente regionalnega inovacijskega sistema (RIS). Poudarek je na naslednjih elementih: človeški viri (stopnja izobrazbe), podporne institucije, institucije za generiranje znanja (inštituti ter fakultete oz. univerze) ter nevladne organizacije.

Razvidni sta dve tendenci, Prva se nanaša na precejšnje razlike med regijami v večini kazalnikov oz. elementov RIS in seveda glede siceršnje razvitosti (merjene s BDP na prebivalca). Druga tendenca je bolj optimistična, trendi so pozitivni in v večini regij imamo opravka z večjimi ali manjšimi izboljšavami v večini kazalnikov. V tem se ti podatki razlikujejo od ti. matrice razvoja slovenskih regij (Malačič, 2007), ki pet regij vidi kot stagnantnih. Te različne ocene deloma izvirajo iz zastarelih podatkov, deloma iz različnih kazalnikov. Recimo, mi poudarjamo podporne in raziskovalne institucije, ki so sedaj prisotne skoraj v vseh regijah. Še pred petimi leti je bilo drugače.

Vendar pa se moramo zavedati tega, da nove institucije še ne prinesejo novega razvojnega preboja, prav tako povečanje deleža ljudi z terciarno izobrazbo še ne vodi k večji kakovosti in izkoristku človeškega kapitala. Isto velja za raziskovalne ustanove in skupine, pa tudi nova podjetja, če ne sodelujejo med sabo in z drugimi dejavniki v regionalnem okviru, potem so njihovi potenciali slabo izrabljeni. Da bi prišli do zanesljivejših vpogledov v to dinamiko na ravni RIS, smo se usmerili v bolj poglobljen, kvalitativen pristop, za katerega upamo, da nam bo omogočil detektiranje tudi neformalnih in spontanih odnosov in omrežij, ki se tu pojavljajo (ne da pa se jih zajeti v statistike ali ankete).

3. INOVACIJSKI POTENCIAL V REGIONALNIH OKVIRIH – dileme in odprta vprašanja

Odprtost v mednarodno okolje in uporaba novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij in orodij omogoča tudi lokalnim in regionalnim entitetam, da pridejo do novih informacij, novih idej, obenem pa ohranijo in razvijejo nekatere svoje specifičnosti in vire (glokalizacija). Ravno (re)kombinacija zunanjih spodbud in endogenih potencialov privede – kot tudi argumentira Zdravko Mlinar v svoji zadnji knjigi, kjer je poudarek na Kopru oz. Obalno-kraški regiji (Mlinar, 2008) - do inovacij in razvojnih prebojev na različnih področjih. Mora pa obstajati pripravljenost za sodelovanje in povezovanje tako na formalno-institucionalno nivoju kot tudi na ravni neformalnih vezi in omrežij. To velja za t.i. učeče se regije. Koliko je to prisotno pri nas, ni čisto jasno. V zadnjih letih se je pod taktirko države in občin izoblikoval obsežen repertoar ti. podpornih institucij (od inkubatorjev do tehnoloških parkov in razvojnih agencij in seveda še druge oblike (glej več o tem v Stres et al, 2009)⁴. Iz dosedanjih opažanj (v sklopu aplikativnega projekta Lokalna in regionalna razvojna jedra – Adam et al, 2009 a) je razvidno, da so te institucije, ki bi morale služiti kot katalizatorji sprememb, pretoka znanja in inovacij, še preveč institucionalno in profesionalno zaprte in nekooperativne (glej o tem tudi v Mlinar, 2008: 370-371). Vprašanje, ki si ga vsi zastavljamo pa je naslednje: ali bi ustanovitev pokrajin prispevala k večji učinkovitosti in odprtosti podpornih institucij? Če v doglednem času ne pride do ustanovitve pokrajin: ali imamo na razpolago mehanizme, ki bi pospešili aktiviranje obstoječih virov in oblikovanje inovativnega okolja v regijah? Kakšen je kreativni in inovativni potencial v regijah? Kako ga meriti?

Kako do razvojno usmerjenih pokrajin?

Kot je znano, pri nas še nimamo pravih regij oziroma pokrajin kot delno avtonomnih upravnih enot (razen ti. statističnih regij). Prejšnja vlada je imela namen ustanoviti pokrajine, vendar je bila pri tem neuspešna. Po mojem mnenju zato, ker se je preveč dogovarjala s predstavniki sedanjih lokalnih skupnosti (župani), premalo je bila upoštevana stroka, obenem pa je tudi

⁴ V tej študiji – opira se na podobno evropsko študijo (Hollunders in Arundel, 2007), ki je med drugim opozorila na velik pomen socialnega kapitala kot dejavnika inovativnosti – so zbrani podatki, ki kažejo, da v statističnih regijah obstaja 400 podpornih (intermediarnih) institucij (vključene so tudi vse fakultete, ki sicer strogo gledano, sem ne spadajo), kar je impresivna številka.

javno mnenje (kar se je pokazalo na referendumu) začelo zavračati koncept z velikim številom pokrajin. To v bistvu pomeni, da se sedaj lahko pogovarjamo o dosti manjšem številu pokrajin in to opremo na razpoložljive analize in podatke o razvojnih potencialih in resursih. Prevelika razdrobljenost ne bi bila v prid prihodnjemu razvoju in ne bi omogočila absorpcijske sposobnosti in nastanka kritične mase inovativnih jeder (Zore, 2008). Zdi pa se, da se tudi sedanja vlada obotavlja in da je ustanovitev pokrajin negotova. Posebno v pogojih gospodarske krize, so regije lahko velika opora v iskanju novih rešitev za reševanje brezposelnosti in pri ustvarjanju novih delovnih mest. Poudariti pa velja, da smo v intervjujih in fokusnih skupinah od akterjev regionalnega inovacijskega sistema slišali zelo skeptične glasove v zvezi z ustanavljanjem pokrajin. Bojijo se razdrobljenosti in birokratizacije.

Tu se lahko opremo na omenjeno Mlinarjevo knjigo in sicer na in sicer na tisti del, v katerem je avtor podal oceno delovanja občin. Zanimivo je namreč, da se knjiga le obrobno dotika problematike regionalne oz. pokrajinske členitve (več pa govori o čezmejnih regijah).⁵ Znano je, da se je število občin zelo povečalo (čez 200), razdrobljenost je značilnost Pomurja. Takole pravi: «Tudi izkušnje iz Prekmurja, kjer je bilo osnovanih največ malih občin, nam kažejo, da temeljno vprašanje ni mala ali velika enota. V manjših, ki so v nekaterih primerih po velikosti izenačene s prejšnjimi krajevnimi skupnostmi, je oživela lokalna pobuda» (Mlinar, 2008: 393). V tej zvezi omenja občino Kobilje, kjer je nastala ti. Telehiša (informacijsko-komunikacijsko središče) lahko bi navedli tudi občino Dobrovnik, kjer so realizirali podoben projekt. Tu bi lahko potegnili analogijo z (novimi) pokrajinami, možno je, da bo večja avtonomija in razpolaganje z lastnimi viri aktivirala inovativne potenciale in razvojna jedra. Po drugi strani pa Mlinar ugotavlja zapiranje občin v svoje meje in nesposobnost sodelovanja in koordiniranja projektov, ki presegajo pomen ene občine oz. zahtevajo večje povezovanje in načrtovanje preko občinskih meja. Nove regije oz. pokrajine bi morale delovati kot dejavnik, ki posreduje med občino in državo in povezuje različne iniciative. Morale bi imeti »vitko upravo«, pristojnosti državne uprave bi se morale zmanjšati, prav tako bi občine na regijo prenesle del svojih dejavnosti. Ne gre le za alternativo centralizaciji, temveč za fleksibilnejše mednivojsko povezovanje in večjo udeležbo prebivalcev v upravljanju in odločanju. Samo na tak način lahko pridemo do razvojno usmerjenih pokrajin. Povedano drugače: pokrajine kot delno avtonomne upravne enote se lahko spremenijo v birokratske in neučinkovite tvorbe

⁵ Po mnenju Mlinarja regija/pokrajina kot ena vmesnih ravni med posameznikom in globalno družbo izgublja na veljavi. Razumeti se da to trditev v tem smislu, da teritorialno zamejena uprava postaja nepotrebna, pomembni so posamezniki in skupine v širšem kontekstu povezav in ustvarjalnih potencialov, vendar tako...«da se upoštevajo posebnosti in komparativne prednosti regije» (Mlinar, 2008: 412).

ali pa se oblikujejo kot katalizator inovativnih idej in razvojnih pobud.

Regionalni inovacijski sistemi

Zanimajo nas glavni pobudniki in nosilci razvojnih in inovativnih aktivnosti, od podjetnikov do inštitutov in podpornih institucij kot so inkubatorji, tehnološki parki in razvojne agencije. K njim je treba prišteti tudi lokalne in regionalne upravno-politične strukture ter civilnodružbene iniciative.

Knjiga ameriškega sociologa R. Floride *Vzpon kreativnega razreda* je spodbudila celo vrsto analiz, kritičnih komentarjev in metodoloških preverjanj. Teza tega avtorja je, da v družbi in ekonomiji temelječi na znanju, čedalje večjo vlogo dobivajo ustvarjalni poklici, ki zaobsegajo kreativno jedro (znanstvenike, arhitekte, inženirje, dizajnerje...), profesionalno jedro (menedžerji in drugi poklici kot so pravniki,...), tretjo skupino tvorijo umetniki in kulturni ustvarjalci (bohemi). Druga predpostavka zadeva koncentracijo. Določena okolja, ti. raznolike in inkluzivne skupnosti naj bi bolj privlačevala te skupine kot druga okolja. Predvsem metropolitanska okolja so magnet za ustvarjalne skupine. Po mnenju Floride naj bi v tem okviru ključno vlogo – pomembnejšo od socialnega kapitala - igrala toleranca in sposobnost sprejemanja različnosti in etničnih, spolnih in drugih manjšin (Florida, 2005).

Pri nas sta pred leti na teh izhodiščih nastali dve študiji, katerih rezultati so bili nato objavljeni v različnih publikacijah (Ravbar in Bole, 2007; Ravbar, 2007; Malačič, 2007). Zanimiva bi bila primerjava rezultatov pri obeh avtorjih, čeprav lahko ugotovimo, da sta izhajala iz različnih metodologij oz. pristopov. Ravbar v članku obravnava zgolj en vidik kreativnosti v obliki poklicnega in izobrazbenega profila populacije po regijah. Nasprotno pa Malačič v članku uporablja kompleksnejši indeks, sestavljen iz naslednjih elementov: talent (terciarna izobrazba plus število raziskovalcev na 1000 prebivalcev), tehnologija (patenti, visokotehnološki patenti ter delež izdatkov za razvojno in raziskovalno dejavnost). Tretji element so vrednote, zlasti strpnost ter preferiranje svobode in samoekspresije pred varnostjo. O tem vidiku izvemo zelo malo, avtor navaja tri anketne raziskave, poleg domačega SJM, še Evropsko študijo vrednot ter Evrobarometer.

Omeniti pa je treba, da Ravbar s s soavtorjem v knjigi *Geografski vidiki ustvarjalnosti*, predstavi širši sklop indikatorjev (tudi število patentov), vendar so prikazani po občinah in manj po regijah (Ravbar, 2007a). Iz tabel v Ravbarjevem članku je razvidno, da naj bi v

Sloveniji obstajalo dobrih 7% delovnih mest v ustvarjalnih poklicih oz. 13%, če štejemo samo aktivno populacijo (Ravbar, 2007 b). V Nemčiji je podobna raziskava pokazala, da tam obstaja 60% več ustvarjalnih poklicev kot pri nas. Raziskava v Veliki Britaniji pa kaže, da tam obstaja med aktivno populacijo skoraj trikrat več ustvarjalnih delovnih mest (37%) kot v Sloveniji (Clifton, 2008). Podobne številke za osem zahodnoevropskih držav ter regij navajata dva druga avtorja (Boschma in Fritsch, 2007). Vendar je tu treba biti previden, dokler se ne preveri metodologija oziroma primerljivost teh proučevanj.⁶

Ustvarjalni poklici oz. delovna mesta so zelo neenakomerno razporejena po regijah. Kar zadeva ti. lokacijski koeficient, je daleč pred vsemi je Osrednjeslovenska regija, ki ji sledijo Obalno-kraška regija, Podravje, Goriška in Gorenjska. Po drugi strani, Pomurje, Posavje in Zasavje ter Notranjska daleč zaostajajo. Zanimivo pa je, da podatki o izobrazbi za notranjsko-kraško regijo kažejo, da je tu delež prebivalcev s terciarno (višje-in visokošolsko) izobrazbo zelo visok (tako je za Osrednjoslovensko regijo). Tako je vsa razvidno iz Statističnega letopisa. To pomeni, da bi moral biti tu tudi večji delež ti. ustvarjalnih poklicev, vendar temu ni tako.

Menimo, da je v tej analizi (kot v večini drugih) glavni problem ta, da se kreativnost enači s terciarno izobrazbo oz s poklici, ki zahtevajo večinoma univerzitetno diplomu. To pomeni, da je opredelitev »ustvarjalnega razreda« preširoka in premalo specifična. Drugi problem je verjetno v neaktualnosti podatkov oziroma v tem, da se ne kontrolira veljavnost podatkov iz različnih virov,

Če te podatke primerjamo z Malačičevim indeksom »talent« dobimo podobne rezultate, čeprav nekaj manjših razlik je, recimo pri Malačiču je Zasavje dokaj visoko, celo na četrtem mestu. Zanimivo pa je nekaj drugega: namreč primerjava med indeksom talent in indeksom tehnologija pri Malačiču. Tu opazimo celo vrsto nekonsistentnosti in diskrepanc. Tipičen primer je Obalno-kraška regija. Ta ima visoko vrednost (tako je za Osrednjo regijo) pri indeksu talent in izjemno nizko pri indeksu tehnologija (za njo sta samo Pomurska in Koroška). Če k temu dodamo višino investicij na prebivalca v zadnjih letih, opazimo, da so te najvišje v

⁶ Omenjena študija Boschma in Fritscha je metodološko zelo pomanjkljiva. Sama navajata, da se primerljivih podatkov ne da dobiti niti v osmih (starih) članicah EU. Sama prihajata do rezultatov, ki nasprotujejo Floridi (zlasti glede vpliva populacijske gostote na kreativnost. Nenavadno pa je, da njuna regresijska analiza kaže na velik (verjetno že malo za lase privlečen) vpliv tretje skupine kreativnega razreda, to je, umetnikov in podobnih poklicev (bohemo) na rast zaposlovanja v proučevanih regijah (kljub naslovu namreč ne proučujeta gospodarske rasti, temveč le rast zaposlovanja). Tudi sama opredelitev oz. operacionalizacija »kreativnega razreda« je še na začetku.

Osrednjeslovenski in Obalno-kraški regiji (glej, Ravbar in Bole, 2007: 81). V prvi regiji se to pokriva z velikim številom patentov ter izdatkov razvojno in raziskovalno dejavnost. Pri Dolenjski pa je ravno obratno: indeks talent je relativno nizek, indeks tehnologija pa visok (tretji najvišji).

Vprašanja in dileme, na katere bo treba še odgovoriti

Praktično in raziskovalno vprašanje je, zakaj beležimo v Obalno-kraški regiji razkorak med talentom in človeškim kapitalom ter investicijami na eni strani, ter manj zahtevno tehnologijo oz. majhnim številom patentov in izdatkom za razvojno in raziskovalno dejavnost na drugi strani.. Gre za metodološke pomanjkljivosti, za zastarelost podatkov? Ali pa ti podatki odražajo realno, toda protislovno stanje v regiji? Če pogledamo podatke v Ravbar in Bole iz l. 2007 je že razvidno, da se ti delno razlikujejo od Malačiča, vendar pa je treba upoštevati, da ta avtor ne uporablja pri indeksu talent le podatke o izobrazbi, temveč tudi – kot je bilo omenjeno - o podatke o številu raziskovalcev na 1000 zaposlenih. Toda ta postavka bi se morala v tej regiji okrepiti, saj je tam nastala Univerza ter cela vrsta inštitutov oziroma novih podpornih institucij (kot je denimo univerzitetni inkubator).

Preučevanje regionalnega razvoja večinoma temelji na uporabi sekundarnih statističnih virov (Statistični letopisi ali drugi viri) ter na konstrukciji indikatorjev oz. indeksov na osnovi teh podatkov. Take študije so koristne, vendar so tudi enostranske, saj povzemajo le del socialne dinamike, ki se dogaja v regijah in jim daje svojevrsten pečat. Menim, da treba uporabljati tudi druge (kvalitativne) pristope in presoje, ki nam dajejo bolj poglobljeno (in tudi aktualizirano) sliko dogajanj in ki zajamejo tudi neformalne vidike interakcij med akterji in institucijami, ki so pomembne za učinkovito delovanje regionalnega inovacijskega sistema. Mlinarjeva knjiga je tu dober vzgled, avtor se je lotil etnografskega (»terenskega«) pristopa, vključeval je tako kvalitativno pridobljene podatke kot statistične in anketne podatke.

Kot je razvidno iz dosedanjih proučevanj podpornih institucij (kot so inkubatorji, tehnološki parki, razvojne agencije ipd.), podjetij in drugih regionalnih akterjev, so vzpostavljeni mehanizmi za inovacijski preboj, prihaja tudi do zgostitve ustvarjalnih kadrov, ki bi tvorili potencialna razvojna jedra. Še vedno pa niso rešena vprašanja razvojnih prioritet in konkurenčnih tržnih niš⁷ (v katere panoge oz. dele panog ter podjetij več investirati, kam

⁷ Znano je, da je v zadnjih letih nastalo nekaj razvojnih dokumentov, recimo Nacionalno raziskovalno-

usmeriti tuje investicije in kako jih povezati z domačimi podjetji, katere tehnologije še posebej razvijati), ni prave koordinacije in sinergije med posameznimi elementi inovacijskega sistema. Izgleda, da gre tudi za problem posrednikov in integratorjev razvojnih iniciativ. Omenjene institucije večkrat funkcionirajo po birokratski logiki (v kar so delno tudi prisiljene) in so manj fleksibilne in odzivne kot bi se od njih pričakovalo. Lahko samo špekuliramo, kako bodo te podporne institucije delovali v primeru ustanovitve pokrajin. Bodo dobile večjo vlogo? Bodo delovale v smislu omrežnega povezovanja ali kot toge, prostorsko omejene in neučinkovite institucije?

LITERATURA

Adam, F. (2009a): Letno poročilo o opravljenem delu v okviru aplikativnega raziskovalnega projekta »Lokalna in regionalna razvojna jedra«, Inštitut za razvojna in strateške analize (IRSA).

Adam, F. (2009 b): Sociološke refleksije in marginalije, Inštitut za razvojne in strateške analize, Ljubljana.

Boschma, R.A. In Fritsch, M. (2007), »Creative class and regional growth in Europe«, v: P. Jacubowska et.al, (ur.), Future of European Regions, Ministry for Regional Development, Warsaw.

Clifton, N. (2008), »The 'creative class' in the UK«, Geogr. Ann. B 90 (1): 63-82.

Florida, R. (2005), The flight of the creative class, Harper Bussiness.

Hollanders H. in Arundel, A. (2007), » Differences in socio-economic conditions and regulatory environment: Explaining variations in national innovation performance and policy

razvojni program (NRRP), Strategija razvoja Slovenije, Državni razvojni program ali Vladna resolucija o razvojnih projektih (do leta 2013 oz. celo do 2021). Tudi regije imajo podobne dokumente. Njihov vpliv je majhen in uporabnost omejena. Morda tudi zato, ker so nedorečeni, včasih tudi notranje nekonsistentni ali celo protislovni (glej, Adam, 2009b). Imamo torej zelo veliko število podpornih institucij v regijah in precej strateških usmeritev. Vendar to ne zadostuje za razvojni preboj. Potrebne so dolgoročne odločitve in strateški način razmišljanja v vsakodnevni praksi in odločanju. Obenem pa mora delovati podjetniški duh in ustrezna organizacijska kultura.

implications«, Innometrics – Merit, Maastricht University.

Malačič, J. (2007), »Ustvarjalnost slovenskih regij in njen vpliv na oblikovanje pokrajin«, Uprava, let. 5, št. 4: 7-24.

Mlinar, Z. (2008), Življensko okolje v globalni informacijski dobi. Prva knjiga: Prostorsko-časovna organizacija bivanja: raziskovanja na Koprskem in v svetu, FDV in SAZU, Ljubljana.

Ravbar, M. in Bole, D. (2007a): Geografski vidiki ustvarjalnosti, ZRC, Ljubljana.

Ravbar, M. (2007b): »Geografija človeških virov v Sloveniji; pomen ustvarjalnih socialnih skupin za regionalni razvoj«, Geografski vestnik, 79-2, 119-128.

Stres, Š. et al, (2009), Raziskava o stanju inovacijske dejavnosti v Sloveniji, Javna agencija za podjetništvo in tuje investicije in IJS, Ljubljana.

Zore, J (2008), »Je predlagano število pokrajin primerna zasnova za uravnotežen regionalni razvoj?, Uprava,, let. 6, št. 1: 35-56.

4. ANALIZA PODATKOV PO REGIJAH

V obdobju od 1. februarja do 31. januarja 2009, torej v drugem letu financiranja aplikativnega projekta »Lokalna in regionalna razvojna jedra«, je bila opravljena glavnina terenskega dela. Faza intenzivnega zbiranja podatkov se je začela proti koncu februarja in je trajala nekako do začetka oktobra 2009. V tem času smo izvajali kvalitativne intervjuje ter fokusne skupine na področju štirih slovenskih statističnih regij, in sicer, Osrednjeslovenske, Jugovzhodne Slovenije, Goriške ter Obalno-kraške.

Z intervjuji smo pričeli v Osrednjeslovenski regiji. Izvedli smo nekaj pilotnih intervjujev s pomočjo katerih nam je med drugim uspelo (1) identificirati ključne akterje (in z njimi vzpostaviti trajnejši stik) na področju regionalnega razvoja (podporne institucije, raziskovalne ustanove, državne službe in agencije, podjetja), (2) dopolniti raziskovalna izhodišča, ki so nastala na podlagi sekundarne analize podobnih študij in literature, (3) finalizirati vprašalnik za polstrukturiran intervju in (4) izpostaviti ključna tematska izhodišča za vodenje pogovorov v okviru fokusnih skupin.

Intervjuje smo izvajali v podpornih institucijah in podjetjih, v štirih slovenskih regijah.

Vprašalnika se med seboj nekoliko razlikujeta, vendar so osnovni tematski sklopi enaki.

Vprašalnik za polstrukturiran intervju s podjetniki oziroma s predstavniki podpornih institucij je zajemal pet sklopov, in sicer:⁸

1. Strukturo/kulturo in opis delovanja podjetja/institucije;
2. Inovativno okolje (pomen okolja, v katerem deluje podjetje za razvoj, inovativnost,...);
3. Komunikacijski procesi znotraj podjetja/institucije;
4. Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)
5. Lokalni in regionalni nivo.

V fazi terenskega dela smo izvedli tudi štiri fokusne skupine, kjer je bil poudarek predvsem na: (1) stališčih respondentov do ustanovitve regij (pokrajin) z vidika doseganja razvojnih ciljev, (2) oceni zmožnosti regije za inovativni preboj ter (3) vlogi in pomenu delovanja podpornih institucij (v regionalnem razvojnem kontekstu).

⁸

Verziji vprašalnika za podjetja in podporne institucije sta priloženi poročilu (glej priloge).

V omenjenem obdobju je bilo tako v štirih statističnih regijah izvedenih triindvajset intervjujev in štiri fokusne skupine. Intervjuvanje je potekalo sočasno v vseh regijah, fokusne skupine smo izvajali postopoma, in sicer najprej v Jugovzhodni Sloveniji, Osrednjeslovenski, Obalno-kraški ter Goriški regiji. Na podlagi predlaganega interventnega zakona o Pomurju konec oktobra 2009, pa smo v dogovoru s Službo Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVLR) izvedli tudi fokusno skupino o razvojnih potencialih Pomurja. Izsledke smo vključili v obstoječo analizo.

4. 1. OSREDNJESLOVENSKA REGIJA

4.1.1. Ugotovitve na podlagi intervjujev

Med decembrom 2008 in januarjem 2009 smo opravili serijo (pilotnih) intervjujev ter razgovorov s predstavniki nekaterih podpornih institucij ter podjetij. Razgovore smo opravili v tehnološkem parku (PI-1), univerzitetnem inkubatorju (PI-2), dveh podjetjih (VTP-1, VTP-2), raziskovalnem inštitutu (RI) ter tehnološki agenciji (TA).⁹

Tabela 20: Ocena zmožnosti Osrednjeslovenske regije za inovativni preboj po oceni respondentov

RESPONDENT	INOVATIVNI PREBOJ	NAVEDENI ARGUMENTI
PI-1	+ –	- potrebna je realizacija podjetniških pobud z visoko vsebnostjo znanja in višjim potencialom rasti. - v Sloveniji trenutno ni dobrega ravnovesja med instrumenti za spodbujanje rasti novo-nastajajočih podjetij na eni strani ter instrumenti za spodbujanje večje rasti že obstoječih podjetij na drugi strani - problem nizkega zaupanja med poslovneži - respondent izpostavlja problem napačne strategije regionalnega pozicioniranja tehnoloških parkov
PI-2	+ –	- izpostavi se pomembnost interdisciplinarnega združevanja znanja ter prenosa znanja in tehnologij v gospodarstvo
VTP-1	+ –	- respondenta sta kritična do prostorske in funkcionalne zasnove podpornih institucij - respondenta navajata premalo (formalne) komunikacije in sodelovanja z drugimi institucijami

⁹ PI – podporna institucija; VTP – (visoko-tehnološko) podjetje; RI – raziskovalna institucija; TA – tehnološka agencija.

VTP-2	–	- respondent opozori na sistemske ovire pri vzpostavljanju inovativnega okolja - država ne razmišlja dovolj dolgoročno - podporne institucije bi morale biti navzven bolj odprte
RI		- respondent poudari pomen neformalnih stikov v komunikaciji z relevantnimi akterji
TA		- dejavnost v tem obdobju usmerjena predvsem na birokratske postopke povezane z izborom podjetij na razpisih za sredstva strukturnih skladov (EU). - sogovornik je povedal, da zaradi kadrovske podhranjenosti agencija trenutno ne izvaja nobenih raziskav ter analiz o vključenosti slovenskih podjetij v regionalna razvojna jedra.

PI-1, PI-2 – predstavniki podpornih institucij; **VTP-1, VTP-2** – predstavniki visokotehnološki podjetij; **RI** – predstavnik raziskovalne institucije; **TA** – predstavnik tehnološke agencije; + pozitivno stališče; – negativno stališče; + – ambivalentno stališče.

Na podlagi podatkov iz intervjujev, ki smo jih izvedli v dveh podpornih institucijah, raziskovalni instituciji ter tehnološki agenciji je mogoče ugotoviti predvsem, da so usmerjene vsaka v svojo podporno dejavnost in da ne gojijo medsebojnih stikov v smislu regijske razvojne strategije.

Ugotovitve kažejo, da komplementarna zasnova univerzitetnega inkubatorja ter tehnološkega parka v praksi do sedaj (še) ni zaživela. Nadaljne opazovanje dogajanj v obeh institucijah je zato ključnega pomena za poglobljeno analizo. Izpostavljeno je bilo slabo sodelovanje (prenos znanja) med univerzo in tehnološkim parkom. Sodelovanje poteka predvsem med ustaljenimi partnerji (poznanstva, nezaupanje,...). Respondent tudi ne opaža sinergije med podjetji v tehnološkem parku (tu bo potrebno izvesti več intervjujev v podjetjih, v večih časovnih obdobjih).

Zdi se, da je več (kreativnega) sodelovanja med start-up podjetji v univerzitetnem inkubatorju, ki pa se navadno – ko se razvije uspešen inovativen produkt – konča s prodajo tehnologije oz. storitve v tujino (primeri dobre prakse??). To posredno kaže tudi na slabšo koordinacije med državo (razvoj trga), gospodarstvom (prijava potreb), podpornimi institucijami (mediacija) ter fakultetami in inštituti (znanje).

Pomanjkanje podatkov o razvojnih aktivnostih po regijah – državne agencije (npr. TIA) se trenutno soočajo s problematiko birokratizacije in kompleksnosti stanja (preobremenjenosti sistema), zato ne morejo dobro opravljati funkcije posredovanja informacij podjetjem in zainteresiranim institucijam, nimajo ustreznih statističnih podatkov in ne izvajajo nobenih raziskav. Predlaga se združitev TIA in JAPTİ ter poenotenje razpisnih dokumentacij (in

razpisov).

Respondenti inkubiranega start-up podjetja poudarjajo pomen značajskih potez mladih kreativnih podjetnikov, ki se odražajo v nenehnem iskanju boljših (naprednejših) rešitev obstoječih sistemov, elementov, idej in ki jim (neformalno) druženje, izmenjava mnenj ter informacij predstavlja bistven člen v verigi kreativnosti. *Naše vodilo je: I want to change the world. Naši vzorniki so ljudje kot Steve Jobs, Bill Gates, ljudje iz Silicijeve doline, ki so začeli v garažah v majicah brez rokav in kavbojkah. Mi nismo direktorji, ki jih v prvi vrsti zanima denar*«. Skratka gre za tip ljudi, ki jim je lastna neka imanentna potreba po inovacijah, izboljšavah in ki jim primarni interes ni denar ali zaslužek, temveč nekaj narediti bolje oz. na drugačen način.

Prednosti vključitve VTP v inkubator obstajajo, saj je delovanje inkubatorja prilagojeno start-up podjetjem (nudenje osnovnih informacij o podjetništvu, pomoč pri pripravi poslovnega načrta, poceni najem poslovnih prostorov, seminarji o podjetništvu, delovanje v stimulativnem »podjetniškem« okolju, sodelovanje z drugimi inkubiranimi podjetji, itn.).

Izkušnje respondentov VTP kažejo tudi na določene negativne vidike v delovanju podporne institucije (inkubatorja), med drugim tako prihaja do razlik v percepciji podjetništva med vodstvom inkubatorja ter inkubiranimi podjetji *»Direktor bi nam moral biti vzornik, role model...vendar ima vodstvo povsem drugačne predstave o podjetništvu...opremlja prostore s povsem nepotrebnimi in dragimi...poglej samo te omare...masivne....mi tega sploh ne rabimo. Imamo recimo več tisoč evrov vredno in leto staro plazmo (TV), ki še ni bila prižgana...Tako prihaja do delitve na nas podjetja in na vodstvo. Mi menimo, da bi se inkubator lahko precej bolje tržil, da bi bil bolj profitabilen....lahko bi oddajali prostore za seminarje, vabili več tujih strokovnjakov«.*; respondenti pogrešajo tudi večjo kakovost komunikacij z drugimi institucijami in profesorji... *»Nas zanima nekaj povsem drugega...oni nam tega ne nudijo. Vodstvo UIL nima znanja niti interesa za inkubirana podjetja. Edini stik, ki ga imam s profesorji je, če grem kot študent na govorilne ure in tam vprašam. Mi sami pridemo do profesorjev....tako smo spoznali tudi dva iz tujine, ki sta nam res veliko pomagala....za stike po mojem mnenju ni dovolj dobro poskrbljeno...«.*

Uspešna inkubirana start-up podjetja (ki razvijejo inovativen produkt) so navadno podvržena procesu pogajanj za odkup deleža z zunanjimi (tudi tujimi) investitorji. Pri tem respondent

VTP opozarja na zelo nepoštene pogoje... »Finančni trg v Sloveniji še ni razvit in investitorji se tega zavedajo...zato postavljajo precej krute in nepoštene pogoje. Ti moraš podpisati pogodbo za pet let in če v enem letu zgrešiš za 10%, ti vzamejo podjetje. V primeru da si uspešen, pa po petih letih oni dobijo 40% podjetja. To je čisti gambling...sploh v naši dejavnosti«.

Respondent VTP (področje energetike) navaja vzroke za počasno uveljavljanje nove tehnologije na področju energetike v Sloveniji. Mednje spada: premalo znanja... »...zaostajamo za Nemčijo, a smo pred Hrvaško...«, država ne vzpostavlja stimulatивnih pogojev... »...Država pa ne razmišlja dovolj dolgoročno. Gre za projekte, ki trajajo leto, dve pri čemer je naročnik neka državna agencija npr. TIA, kjer nimajo pojma o novi tehnologiji. Za začetek bi moralo biti več naročnikov iz gospodarstva. Izvajanje nekakšnih pilotnih študij in kratkoročnih projektov ni relevantno za vzpostavitev trga, kamor bi lahko plasirali doma razvito tehnologijo in kamor bi se lahko pripenjala številna domača podjetja. Vendar mora to država stimulirati. Nova tehnologija je kot otrok, ki rabi začetno nego. Država – v dani družbeni situaciji – bi morala dajati tistemu, ki vzgaja otroka in omejevati tistega, ki troši in onesnažuje (trošarine, davki). Gospodarstveniki tega zaenkrat ne razumejo.«

Ni pravih naročnikov. Projekti, ki jih razpisuje država so preveč kratkoročni. »Sončnega modula ni mogoče razviti v letu, dveh, sploh pa ne za naročnika kot je TIA. Oni tega sploh ne rabijo. Pravi naročniki so firme, ki to rabijo...vsaj 80% naročnikov bi moralo biti iz vrst industrije.«

Uvedba lastne tehnologije bi povlekla za seboj niz podizvajalcev, od česar bi lahko vsi nekaj imeli (razvojna ekonomska uspešnost). Respondent VTP je z vidika makroekonomske uspešnosti tudi skeptičen do razvojne vloge malih inkubiranih podjetij, saj »... podjetja v inkubatorju niso posebej relevantna za ekonomsko uspešnost. Gre za spin-off podjetja, ki navadno razvijejo nek produkt, vendar to potem odkupijo tujci, sami akterji pa se (navadno sicer precej uspešno) zaposlijo v kakem večjem podjetju. Tudi tu se pokaže, da je vloga države v tem procesu neustrezna. Država bi morala bolj strateško, dolgoročno razvijati trge, da bi takšna podjetja lahko nadaljevala z lastnim razvojem...Naša podjetja ne morejo pokriti potreb tržišča (Pipistrel, Akrapovič – so prepuščeni sami sebi. Država zanje ne stori nič. Pipistrel se hvali, da je razprodan za tri leta, ali to ne pomeni, da nima dovolj kapacitet za pokrivanje naročil? Kaj pa razvoj, mogoče bi lahko razmišljali v povezavi z Adrio in razvili večsedežno

letalo na sončni pogon? Takšen razvojni potencial država premalo izkorišča....Znanje ostaja fragmentarno, parcialno, namesto da bi se na osnovi sodelovanja stimuliralo domač razvoj (država pa mora omogočiti razvoj trga za nove tehnologije)....Problem inkubatorjev je, da so premajhni in nimajo dobro opredeljenega končnega izdelka».

Po mnenju respondenta podporne institucije sta PI-2 in PI-1 v komplementarnem odnosu, saj prva zajema predvsem študente in novo-nastajajoča podjetja medtem ko se PI-1 navezuje predvsem na hitrejšo rast že obstoječih podjetij. Respondent meni tudi, da v Sloveniji trenutno ni dobrega ravnovesja med instrumenti za spodbujanje rasti novo-nastajajočih podjetij na eni strani ter instrumenti za spodbujanje večje rasti že obstoječih podjetij na drugi strani.

Respondent podporne institucije (PI-1) izpostavi problem nizkega zaupanja med poslovneži. Sogovornik pove, da med podjetji v PI-1 ni veliko sodelovanja v smislu skupnih projektov. Večinoma se med seboj niti ne poznajo. Razlog je v individualistični usmerjenosti (tradiciji) podjetništva, ki je deloma kulturno pogojena (vsak hoče vse narediti raje sam in zase; težko je deliti stvari oz. se dogovoriti za sodelovanje; prisotno je nezaupanje, itn.).

Redno sodelovanje poteka z raziskovalnimi institucijami (Kemijski institut, IJS, itn.), vendar je to sodelovanje spet vezano na določene akterje (utečene odnose in povezave), ki si prisvajajo znanje in so redko pripravljeni na odprto komunikacijo/izmenjavo (vsak hoče sam zaslužiti).

Sogovornik opozori na problem napačne strategije regionalnega pozicioniranja tehnoloških parkov. Izpostavi dejstvo, da vsaka lokalna regija v Sloveniji želi imeti svoj tehnološki park. Glede na majhno število prebivalcev po mnenju sogovornika to ni smotno. Kot primer navede Nizozemsko in Avstrijo (tehnološki park v majhni regiji na Koroškem, je bil zasnovan kot visokotehnološko okolje, ki pa ni zaživel zaradi oddaljenosti od centra visoke tehnologije in znanja. Posledično je zdaj tam uspevajo panoge kot npr. mizarstvo, obrt,...). Skratka, tehnološki parki naj bi bili prostorsko vezani na okolje, kjer je na razpolago znanje, tehnologija ter drugi »urbani« resursi. Lendava npr. v Sloveniji to ni – lahko pa tam nastane kaj v povezavi s kmetijstvom.

Respondent podporne institucije meni, da prenos znanja v Sloveniji po mnenju sogovornika ni sistemsko podprt. ...»Sistemsko ni podprt zato, ker ni pozitivna vrednota. Vsak se vpraša: Kaj

bom imel jaz od tega?. In ker navadno nič ne dobi, raje nič ne da«..

4.1.2. Ugotovitve na podlagi fokusne skupine

Fokusna skupina je bila izvedena v Ljubljani. V okviru fokusne skupine so prišla do izraza predvsem ambivalentna stališča in pogledi respondentov do: (1) vprašanja ustanovitve regij z vidika razvojnih ciljev, (2) odnos respondentov do delovanja podpornih institucij ter (3) ocena razvojnih zmožnosti regije.

1. Ustanovitev regij z vidika doseganja razvojnih ciljev

V Osrednjeslovenski regiji imajo respondenti zelo različna (predvsem negativna) stališča do uvedbe regij oziroma pokrajin. Glede vprašanja o nujnosti (smiselnosti) ustanovitve regij z vidika doseganja razvojnih ciljev, so izrazili naslednje argumente:

- Slovenija nima tradicije oz. neke zgodovinske osnove za oblikovanje regij (kot je to recimo v tujini npr. Avstrija, Italija, Francija), tj. regije kot umetna tvorba
- Velikost: Slovenija je po velikosti primerljiva z nekaterimi večjimi regijami v tujini (vprašanje razvojnih kapacitet, koncentracije znanja, prostor, infrastruktura)
- Večje število manjših občin se lahko ukvarja s specifičnimi problemi lokalnega prebivalstva (pozitivno)
- Oblikovanje regij bi bilo smotno v navezavi na projekte, ki presegajo velikost občin oziroma na temeljih skupne infrastrukture (npr. energetika, plinovod)
- Treba je definirati razvojne cilje – vkolikor so ti definirani, jih regija lahko bolj učinkovito dosega kot država. Tudi odvisno od dimenzije razvojnih ciljev (lahko ovira, lahko prednost)
- Doseganje višjih razvojnih ciljev presega nivo posameznih občin
- Večje število majhnih občin tudi kot ovira širšim razvojnim projektom (pomanjkanje sodelovanja)
- Uvedba regij lahko pomeni zgolj dodaten vmesen birokratski aparat, kar bi še upočasnilo razvoj
- Merilo za oblikovanje regij naj bo koncentracija neke razvojne dejavnosti, tehnologije, industrije
- Regije kot nekakšna pro-forma tvorba za zadovoljevanje zunanjih potreb EU, ki bi

omogočale boljše črpanje sredstev

- Osnovno mnenje pristojne vladne službe: pokrajine DA, ampak čim manj (regije naj bi pomagale rešiti PROBLEM povezovanja, obenem so nujne za komunikacijo z regijami drugih držav)
- Preveliko število majhnih občin ni kos nalogam, ki presegajo nivo ene občine (infrastruktura, energetika, trajnostni razvoj, vodni viri). Državi pa se zdijo določene »partikularne« zadeve premalo pomembne. Tu bi lahko nastopile regije.
- Regije nepotrebne, ker bi šlo za »iste ljudi in iste projekte« (zgolj dodaten organizacijski nivo) in dodatno finančno breme
- Regije kot »izgovor« da bi imeli vsi vse (univerze, infrastrukturo...). Pomanjkanje jasne strategije glede na majhnost Slovenije.

Stališča respondentov do ustanovitve regij oziroma pokrajin z vidika doseganja razvojnih ciljev (in njihovi argumenti), so predstavljena v tabeli 21.

Tabela 21: Stališča respondentov fokusne skupine o vprašanju glede nujnosti uvedbe pokrajin z vidika doseganja razvojnih ciljev

RESPONDENT	STALIŠČE RESPONDENTA		NAVEDENI ARGUMENTI
	REGIJE	OBČINE	
PI-1	–	(+)	- regije dodaten birokratski aparat (isti ljudje, isti projekti) - v okviru obstoječih občin možno reševati probleme (pogojno)
PI-2	–		- prostorska majhnost v primerjavi s tujimi regijami, drobljenje ni smiselno
PI-3	+	–	- občine premajhne, država se z določenimi problemi ne ukvarja (manjka vmesni nivo) - odločilna moč županov lahko blokira regionalne plane in realizacijo projektov - obstoječi sistem financiranja občin
VTP-1	– +	+	- ni tradicije pokrajin (umetna tvorba), - majhne občine odgovarjajo konkretnim potrebam ljudi - regije pogojno smiselne v navezavi na projekte energetike (infrastruktura, distribucija) - regije bi lahko spodbudile tekmovalnost
VTP-2	–		- regije premajhne za koncentracijo znanja (omejena količina človeškega kapitala) - regije <i>pro forma</i> zaradi EU - »domnevno« večja finančna sredstva
SV	+		- regije (majhno število) rešijo problem povezovanja - nujne za komunikacijo z regijami drugih držav
RI	+	+	- občine za lokalne interese - regije za razvojne cilje - nastanek regij iz lokacijskih ali gospodarskih potreb

PI-1, PI-2, PI-3 – predstavniki podpornih institucij; **VTP-1, VTP-2** – predstavniki visokotehnološki podjetij; **SV** – predstavnik vladne službe; **RI** – predstavnik raziskovalne institucije; + pozitivno stališče; – negativno

stališče; + – ambivalentno stališče.

Iz tabele 21 je razvidno, da so respondenti identificirali več slabosti povezanih z uvedbo regij. Negativna stališča do uvedbe regij prihajajo predvsem s strani respondentov iz podjetniških vrst ali podpornih institucij, ki so v neposredni zvezi s podjetji (inkubator, tehnološki park). Skupne poteze »podjetniškega« (proti)argumenta regijam bi lahko opredelili kot odsotnost kritične mase za koncentracijo kreativnih kadrov (prostorska majhnost, majhen trg), neučinkovitost (dodatnega) birokratskega aparata ter »negospodarno« vedenje države (npr. trošenje proračunskega denarja brez nekega zavezujočega odnosa). Podjetniki se tudi strinjajo, da vezava človeškega kapitala na dodatne politične strukture (regionalni nivo) v Sloveniji zaradi majhnih kapacitet ni smotrna in da bi človeški kapital morali sproščati na nivoju gospodarstva oz. podjetništva. Bolj pozitivna (oziroma razdelana) stališča do uvedbe regij imajo predstavniki državnih institucij ter agencij, ki se neposredno ukvarajo z regionalno politiko. Njihovi argumenti se navezujejo predvsem na nefunkcionalnost (in preveliko razdrobljenost) sedanjih občin z vidika razvojnih ciljev. Regije (majhno število) naj bi po njihovem pomagale reševati problem povezovanja in so obenem nujne za komunikacijo z regijami drugih držav.

2. Ocena zmožnosti regije za inovativni preboj

Glede ocene zmožnosti Osrednjeslovenske regije za inovativni preboj so bila mnenja respondentov bolj deljena, vendar prevladuje kritičnost. Med drugim so bile izpostavljene so bile naslednje ovire (financiranje, slaba izkoriščenost kreativnih kadrov, odsotnost razvojnega fokusa):

- Osrednjeslovenska regija v povprečju počrpa manj sredstev iz naslova krepitve regionalnih razvojnih potencialov (sedmo mesto v Sloveniji) kot druge regije
- Ne glede na veliko število študentov, raziskovalcev, inštitutov razvojni potencial ni primerljiv z drugim prestolnicami. Slabo izkoriščen razvojni potencial.
- Odsotnost razvojnega fokusa v Sloveniji – trend (obstoječi načini financiranja, projekti) gre v smeri izenačevanja (zmanjševanja zaostanka) province s središčem.

Stališča in ocene respondentov o zmožnostih Osrednjeslovenske regije za inovativni preboj so prikazana v tabeli 22. Ista tabela vključuje tudi stališča nekaterih respondentov do vloge in delovanja podpornih institucij (inkubatorji, tehnološki parki).

Tabela 22: Ocena zmožnosti Osrednjeslovenske regije za inovativni preboj po oceni respondentov respondentov (dodana so stališča nekaterih respondentov do podpornih institucij)

RESPONDEN T	STALIŠČE RESPONDENTA		NAVEDENI ARGUMENTI
	INOVATIVNI PREBOJ	PODPORNE INSTITUCIJE	
PI-1	–	+	- ne znamo izkoristiti kreativnih potencialov prestolnice (število študentov in raziskovalcev glede na porabljen sredstva) - preveč denarja gre v druge kraje, da bi ti ujeli korak s prestolnico - nacionalna razvojna shema približno za vse enaka (ne moremo vsi imeti vsega) - širjenje podjetniške kulture v podporni instituciji kot poslanstvo (izobraževanje, tečaji, pomoč pri poslovnem načrtu, itn.)
PI-2		– +	- v podporni instituciji vlada negotovost pred zmanjšanjem državnega financiranja (sami morajo iskati načine preživetja s čimer konkurirajo drugim PI) - (pozitivna) spodbuda mladim podjetjem - kreativno (inovacijsko) okolje
PI-3	–		- velik problem razdrobljenosti oziroma nesodelovanja - gospodarstvo ne prepozna dovolj potenciala domačih študentov (v splošnem slaba povezava gospodarstva in fakultet)
VTP-1	–		- na področju energetike se zaenkrat ne spodbuja koncentracija kreativnih kadrov za potrebe učinkovite rabe energije (bi morala država namensko kreirati)
VTP-2	+	+	- v zadnjih nekaj letih je prišlo v Osrednjeslovenski regiji (območje širše Ljubljane) do koncentracije kreativnega kapitala, ki omogoča neko minimalno kritično maso za produkcijo novih idej (podjetniško udejstvovanje). - pozitivna izkušnja z nastanitvijo v inkubatorju
SV	– +		- iz naslova krepite regionalnih razvojnih potencialov v zadnjih nekaj letih Osrednjeslovenska regija počrpala manj denarja kot je povprečje za Slovenijo (sedmo mesto) - največ denarja (več kot tretjino) je Osrednjeslovenska regija počrpala iz programa razvoja človeških virov - ena od prioritet je ustvarjanje dvosmernega pretoka znanja za gospodarstvo in razvoj
RI	–	–	- problem podjetniške kulture (zadržanost v ustanavljanju spin-off podjetij) - nezavezujoč (nepodjetniški) odnos države do vmesnih institucij, ki so nastale po principu »top down«, i.e. <i>ustanovili vse institucije, nato ugotovili da ni tistega, ki bi znanje rabil in tistega, ki bi znanje produciral</i> - bolj bi se morali vezati na lokalni regijski potencial (fokus) - problem zaščite intelektualne lastnine (premalo izkušenj) ovira inovativnost (npr. univerzi se ne vrača vložek)

PI-1, PI-2, PI-3 – predstavniki podpornih institucij; **VTP-1, VTP-2** – predstavniki visokotehnološki podjetij; **SV** – predstavnik vladne službe; **RI** – predstavnik raziskovalne institucije; + pozitivno stališče; – negativno stališče; + – ambivalentno stališče.

Po mnenju respondentov je za razvojni preboj Osrednjeslovenske regije – kljub relativno

veliki koncentraciji izobraženega kadra ter infrastrukture – problematična razdrobljenost in nesodelovanje med fakultetami in gospodarstvom. V zvezi s tem se posredno omenja tudi trg delovne sile (gospodarstvo ne prepozna razvojnih potencialov fakultet, na kar opozarjajo primeri uspešnih (vrhunskih) projektov, ki po zaključku pustijo študente brez službe). Pereč problem (oviro za sodelovanje) predstavlja tudi neurejenost praks (NE pravno-formalno) na področju zaščite intelektualne lastnine (da bi se npr. univerzi vračal vložek – to je deloma vrednostni/kulturni problem saj zaradi pomanjkanja izkušenj na tem področju *»ne znamo oceniti vrednosti znanja«*). Kljub prevladujoči kritičnosti respondentov glede ocene možnosti inovativnega preboja pa so med respondenti obstajajo tudi bolj pozitivna opažanja, ki se nanašajo predvsem na dobre izkušnje inkubiranega podjetja s podporno institucijo ter na pozitivno oceno koncentracije kreativnega kapitala v okolici Ljubljane v zadnjih nekaj letih. Ambivalentno naravnost do zmožnosti Osrednjeslovenske regije za inovativni preboja ima predstavnik vladne institucije za regionalni razvoj, ki kot pozitiven argument izpostavlja oceno črpanje iz programa za razvoj človeških virov (statistični podatki zadnjih treh let do 31.12.2008) ter ustvarjanje dvosmernega pretoka znanja za gospodarstvom in razvoj kot eno razvojnih prioritet vlade.

3. Vloga in pomen podpornih institucij

Mnenja respondentov glede ocene delovanja podpornih institucij so deljena. Izražena je bila velika kritičnost s strani nekaterih respondentov (glej tabelo 2), ki se nanaša predvsem na oceno, da bi morale podporne inštitucije delovati po zakonitostih trga (se same preživljati kot podjetja) in da bi se tukaj država morala začeti obnašati bolj podjetniško (kar pomeni vzpostaviti bolj zavezujoč odnos do svojih investicij). V praksi se je namreč izkazalo da so podporne institucije pretežno nefunkcionalne (v smislu koncentracije znanja, razvojnega preboja) in kot take v breme državnemu proračunu (zaradi neustreznega sistema financiranja). Po oceni respondentov, ki imajo nesposredne izkušnje z delovanjem podpornih institucij (inkubator, tehnološki park) pa bi pozitivne vidike delovanja le-teh lahko opredelili kot podajanje/prenašanje podjetniške kulture in idejnih/organizacijskih spodbud mladim podjetnikom (izobraževalna funkcija za podjetniški *»real life«*).

4. 2. JUGOVZHODNA REGIJA

4. 2. 1. Ugotovitve na podlagi intervjujev

V Jugovzhodni regiji sta bila izvedena dva intervjuja, in sicer s predstavnikoma regionalne gospodarske zbornice (GZ) ter podporne institucije (PI). Tematski sklopi so bili naslednji:

1. Vloga in pomen podpornih institucij
2. Povezanost institucij in podjetij
3. Intenziteta stikov z lokalnimi in regionalnimi predstavniki oblasti
4. Vloga države pri spodbujanju regionalnih razvojnih jeder
5. Ocena zmožnosti regije za inovativni preboj
6. Ocena črpanja evropskih sredstev

Tabela 23: Ocena zmožnosti Jugovzhodne regije za inovativni preboj po oceni respondentov

RESPONDENT	INOVATIVNI PREBOJ	NAVEDENI ARGUMENTI
GZ	+	- obstaja razvojni potencial, saj ima ta regija nekaj izjemnih podjetij, ki so po vseh kriterijih visokotehnoška - poudarja pomen industrijske tradicije kot tudi kritične mase strokovnjakov - izpostavi pomembnost tekmovalnosti, ki motivira inovatorje - zagovarja samoiniciativnost na regionalnem nivoju
PI	+ –	- številne možnosti za inovativen preboj, ki jih predvsem identificira znotraj farmacevtske in avtomobilske industrije - nekoliko manj potencial za inovativni preboj regije je v razvojnih centrih oz. pred časom ustanovljenim inkubatorjem - problematičnost transferja znanja med akademsko in gospodarsko sfero - majhno število raziskovalnih organizacij ali laboratorijev - umanjkanje jasne strategije razvoja regije ter sodelovanja med ključnimi akterji. - sodelovanje med podpornimi institucijami, s poudarkom na univerzi v procesu nastajanja, in podjetij oz. gospodarstvom se naj bi vršilo na osnovi dvosmernega pretoka znanj. - nujnost univerze, ki naj bi bila tesno vpeta v obstoječe industrijske panoge v regiji - vloga države pri spodbujanju razvoja jugovzhodne regije je po mnenju respondenta zelo slaba

GZ – predstavnik regionalne gospodarske zbornice; **PI** – predstavnik podporne institucije;

Kot je razvidno iz navedenih argumentov predstavnikov podpornih institucij, so v regiji

vzpostavljeni mehanizmi za inovacijski preboj, prihaja tudi do zgostitve kritične mase oz. ustvarjalnih kadrov, ki bi tvorili potencialna razvojna jedra. Glede na izjave sogovornikov lahko sklepamo, da v JV regiji prihaja do pretoka znanj med inovativnimi akterji, ki ima vzvode v zmanjševanju neskladnega razvoja med gospodarsko in visokošolsko sfero ter posledično temu pojemanju primanjkljaja potreb gospodarstva po ključnih oz. strokovnih kompetencah. Tudi Goriška regija se je soočala s podobnimi problemi in te rešila s »Med inovativnim akterji imajo izkušnjo z veliko obrtniki, katerih inovacije so manjše in niso tržno atraktivne, medtem ko večja podjetja želijo in zahtevajo večje inovacije. Za to je bila ustanovljena tudi univerza, bolj za raziskovanje kot pa za poučevanje« ter ustanovitev Informacijskega središča (IS). Pobuda za ustanovitev IS je prišla s strani gospodarstva, lokalne skupnosti in obrtne zbornice. »Samo delovanje informacijskega središča pa gre v smeri spodbujanja razvoja visokega šolstva na tem območju. V tem smislu delujejo kot inkubator za visokošolske ustanove. Poslanstvo informacijskega središča je v spodbujanju razvoja visokega šolstva, nudenja podpore pri potrebah in želja regionalnega gospodarstva. Pri tem sledijo vrednotam sodelovanja, partnerskega odnosa in kot najpomembnejšega – znanja.« (Letno poročilo, str. 31).

Ravno pojav, delovanje in sodelovanje ključnih akterjev (URS, GZDBK, VTP) v JV regiji, ki so bila identificirana s strani respondentov, je pospešilo intenziteto prenosa znanj in pretoka informacij v smeri inovacijskega preboja. V razgovorih s predstavniki PI in VTP je bila jasno prepoznavna vloga tako URS Novo mesto kot GZDBK v regiji. Prvi je začel opravljati funkcijo sistematičnega povezovanja obstoječih institucij znanja oziroma tedaj še zametkov teh institucij. Drugi pa je prevzel velik del komunikacij, ki so dotedaj potekali z lokalnimi oblastmi.

Pri tem ni potrebno posebej poudarjati dejstva, da so podporne inštitucije v kontekstu družbe (ekonomije) znanja pomembne zlasti z vidika mediacije (pretoka) znanja med akademskimi inštitucijami kot producenti ter visokotehnološkimi podjetji kot subjekti, ki so sposobni to znanje uporabiti za inovativne proizvode in storitve ter so konkurenčni na trgu dela. Podporna okolja, kakršna so npr. tehnološki parki, univerzitetni in podjetniški inkubatorji ter lokalne in regionalne razvojne agencije nudijo visokotehnološkim podjetjem institucionalno in infrastrukturno zasnovo, obenem pa predstavljajo okvir za prav tako pomembne fleksibilne organizacijske prijeme ter vzpostavitev kooperativnih neformalnih omrežij (Letno poročilo). Respondenti nakazujejo na problem pomanjkanja aktivnost lokalnih oblasti v regionalni

razvojni politiki. Pri tem so izjema le predstavniki visokošolske sfere. Možnosti za inovativni preboj regije bi bile večje, če bi lokalne oblasti bolje odigrale spodbujevalno in integrativno vlogo *»..torej konkretno, če bi bil župan ambicioznejši...ja, lokalna skupnost bi morala nastopiti kot povezovalec...nek pozitiven akter v regiji...razvoj bi bil bistveno hitrejši«*. Glede na izjave sogovornikov lahko ugotovimo, da so bili stiki in sodelovanje med PI, VTP in lokalnimi ali regionalnimi oblastmi v preteklosti boljše *»Manj, vendar še vedno na določenem nivoju. Mi smo v uvajanju informacijskih tehnologij, pred leti smo sodelovali na občinskem svetu za informatiko na strokovni ravni ker smo vsi skupaj želeli, da se tudi okolje informatizira. Kar se tega tiče, smo imeli 4 leta nazaj, več stika z, na primer Mestno občino Novo mesto, zdaj bi pa rekel, da je nekaj teh iniciativ kar naravno prevzelo Gospodarska zbornica Dolenjske in Bele Krajine.«*, *»Kar zadeva Mestno občino se bojim, da ta hip nimamo sogovornika za to področje.«* in *»S to občino ni nekega povezovanja. Razen s posameznimi inštitucijami, recimo kot Razvojni center, URS, itn, medtem ko s samo občino pa podjetja ne čutimo prav močnega sodelovanja«*. Predvsem je potrebno na tem mestu izpostaviti dejstvo, da pridobljeni podatki od ostalih regij (Obalno-kraška, Goriška, Osrednjeslovenska), ki so bile predmet raziskave raziskovalnega projekta *»Lokalna in regionalna razvojna jedra«* ne nakazujejo na tako nizko stopnjo sodelovanja oz. vključenosti lokalne/regionalne politike v razvoj regije, kot se to odraža v JV regiji. Ravno nasprotno v Obalno-kraški regiji so *»Obalne občine/.../ naši partnerji v različnih projektih. S civilno družbo preko raznih društev in združenj«* v Goriški regiji delujejo *»interaktivno z ostalimi institucijami, kot so tehnološki park, občine, javni zavodi in podjetja«*. Z vidika Regijske razvojne agencije (RRA) in ostalih akterjev (SI, UI), ki delujejo v Goriški regiji je povezovanja na lokalnem in regionalnem nivoju precej. Povezane so tako občine, kot inštitucije, in gospodarstvo. Vsi akterji namreč kažejo veliko mero zainteresiranosti za sodelovanje. In ravno ti partnerji ženejo dejavnost naprej. Kot ožje jedro sodelovanja za preboj regije označujejo *»visokošolske partnerje, podjetja in lokalno skupnost«*.

Vloga države po mnenju sodelujočih v raziskavi ne igra ključnega pomena pri preboju regije, čeprav pozitivno ocenjujejo spremembe politike na področju spodbujanja regionalnega razvoja. Virtualni dejavnik razvoja posamezne regije je lastna iniciativa akterjev in spodbudnost okolja za inovacije oz. zmožnost regije detektiranja katere so tista področja ali panoge, ki so perspektivne za regijo in za njeno globalno uvrstitev. S strani države je prej kot spodbude možno zaznati sistematično oviranje razvoja regije, še posebej na področju razvoja visokošolske sfere. Pri vseh v raziskavo, *»Lokalna in regionalna razvojna jedra«*, zajetih

regijah se izpostavlja problem birokratizacije postopkov prijave tako na državne kot tudi evropske razpise projektov. S tem, da se slabo črpanje sredstev iz EU skladov pripisuje predvsem neefektivnemu delovanju ministrstev oz. njihovi visoki stopnji birokratizacije. Respondenti opozarjajo na težave zaradi prevelike stopnje birokratizacije »*sama Slovenija ne deluje tako kot bi morala, ministrstva so slabo organizirana in zbirokratizirana in sami sebi smo napisal težave, ne Bruselj. To velika ovira. Sama regija je v sredini v povprečju črpanja. Mi delamo na ozaveščenosti, nekateri se tudi bojijo evropskega denarja..tisti ki črpa, vedno dobi. Regija kot taka ni slaba. Velika ovira je ministrstvo in država*«.

Nazadnje naj še izpostavimo problem slabega črpanja EU sredstev v JV regiji v vmesnem obdobju med šestim in sedmim Okvirnim programom EU. Sodeč po izjavah sodelujočih se bodo oz. se že, te posledice odražajo v pomanjkanju infrastrukture ključne za razvoj inovativnih oz. VTP in razvoju visokošolske sfere.

4. 2. 2. Ugotovitve na podlagi fokusne skupine

Za območje Jugovzhodne regije so bili podatki zbrani v fokusni skupini¹⁰, kjer so sodelovali predstavniki podjetij, podpornih institucij ter fakultete. Tematsko smo zbrane podatke razdelili v naslednje sklope:

1. Vloga in pomen podpornih institucij;
2. Inovativno okolje;
3. Povezanost institucij/podjetij ter povezanost oz. sodelovanje s predstavniki lokalnih oblasti in civilne družbe;
4. Ocena zmožnosti regije za inovativni preboj;
5. Pretok znanja in intenziteta povezovanja med VTP in PI;
6. Identifikacija ključnih regionalnih akterjev za razvojni in inovativni preboj;
7. Intenziteta stikov z lokalnimi ali regionalnimi predstavniki oblasti;
8. Vloga države pri spodbujanju regionalnih razvojnih jeder;
9. Ocena črpanja sredstev iz Evropskih skladov.

¹⁰ Fokusna skupina je bila sestavljena iz petih gostov ter dveh moderatorjev. Sodelovali so trije predstavniki podjetij (dve mali ter eno veliko podjetje), Razvojne agencije in Fakultete za informatiko.

1. Vloga in pomen podpornih institucij

Prave podporne institucije so se na Dolenjskem začele pojavljati komaj v zadnjih dveh letih, vendar razvojne inštitucije in podporna infrastruktura nimajo smisla, če niso vpete v nek celovit razvojni kontekst. Predstavnik podpornega okolja v fokusni skupini, respondent PI-1, opiše ključne naloge podporne institucije kot spodbujanje podjetij, podjetniškega okolja, njihovega projektnega delovanja in inovativnosti ter ugotavljanje specifičnih potreb po univerzitetnem kadru v regiji. Projekti, ki jih vodijo v podporni instituciji so večinoma splošnega značaja (ustanavljanje/projekt podjetniškega inkubatorja in tehnološkega parka). Respondent VTP-2 meni, da je sodelovanje s podpornim okoljem zadovoljivo. Podporno okolje ter določene pozitivne državne ukrepe vidi predvsem pri financiranju.

2. Inovativno okolje

Respondenti se strinjajo, da je za razvoj in inovativni preboj regije ključnega pomena fokusiranje oz. točna opredelitev tistih gospodarskih panog, ki izvirajo iz tradicije oz. naravnih danosti regije.

V sklopu fokusne skupine so respondenti inovativno okolje opisali na različne načine; predstavnik VTP-2 meni, da je odločilnega pomena odprtost okolja in kvalitetna komunikacija, tako znotraj okolja – regije, kot tudi navzven. Poleg tega smatra, da je za takšno okolje boljše čim manjše število državnih ukrepov, saj je njihova pogosta menjava videna bolj kot neka vrsta ovire in ne kot pomoč lokalnim akterjem. Odprtost je kot značilnost inovativnega okolja izpostavljena tudi s strani predstavnika U, ki poleg nje navede še najbolj pomembne značilnosti inovativnih ljudi, kot so motiviranost in povezanost; ustvaril naj bi se krog inovativnih ljudi, ki bo temeljil na zaupanju. Predstavnik PI-1 trdi, da bi prav lokalna skupnost morala delovati kot povezovalni faktor takšnih ljudi, torej postati pozitiven akter v regiji. Respondent iz VTP-3 opiše inovativno okolje kot splet določenih okoliščin, kjer mora biti prisotna skupina kreativnih akterjev in bližina akademskega okolja. Meni, da eno brez drugega ne more ustvariti kvalitetno inovativno okolje.

Respondent iz GZDB pripisuje pomembno vlogo pri oblikovanju inovativnega okolja ozaveščanju samega okolja o možnostih inovativnega preboja in dvigovanju samozavesti prebivalcev regije ter motiviranju inovatorjev k predstavitvi svojih inovacij širši javnosti.

Pomembna je tudi tekmovalnost, ki motivira te inovatorje. Vloga akademske sfere naj bi v inovativnem okolju temeljila na podpiranju gospodarskih družb, saj sama po sebi nima možnosti spreminjanja trenutnega stanja v regiji. Od novoustanovljenih visokošolskih institucij se pričakuje predvsem izvajanje tistih programov, ki dejansko predstavljajo pomoč v industrijskem sektorju. Glede vloge države je respondent precej nevtralen. Poudari, da mora država določene razvojne procese v regiji podpirati, obenem pa se zaveda pomembnosti pobud, ki nastajajo v regiji, torej na lokalni ravni. Zgolj čakanje na državno pomoč, po mnenju respondenta, ni realna opcija.

3. Povezanost institucij/podjetij ter povezanost oz. sodelovanje s predstavniki lokalnih oblasti in civilne družbe

Ključni premiki v smeri regionalnega razvoja Jugovzhodne regije (Dolenjsko-belokranjskega okolja) so se začeli pojavljati pred nekaj leti in so vezani na dejavnosti Škofije in na oblikovanje univerzitetnega raziskovalnega središča ter posledično tudi drugih institucij vključno s fakultetami. Pomemben dejavnik je bila tudi ustanovitev Gospodarske zbornice Dolenjske in Bele krajine, ki je prevzela velik del komunikacij, pred tem vezanih na državo. Med omenjenimi institucijami poteka dobro sodelovanje.

Kot menijo respondenti, je povezovanja v kontekstu regionalnega razvoja v zadnjem času čedalje več. Respondenti opažajo tudi povezovanje v obliki grozdenja. Stiki s predstavniki lokalnih/regionalnih oblasti so z vidika podpornih institucij v zadnjem času malo bolj intenzivni, vendar še vedno manjka ključni moment – več razvojne iniciative s strani lokalnih oblasti. Manj kot z institucijami, pa je stikov med lokalnimi oblastmi ter podjetji, saj je v tem pogledu dovršen del komunikacij prevzela GZDB.

Respondenti, prisotni v fokusni skupini, navajajo slabše stike s predstavniki lokalnih oblasti kot problem in oviro za razvojne procese v regiji. Enako je z vlogo države. Izpostavijo željo po čim bolj neodvisnem delovanju. Posebej se to nanaša na poseganje države pri podeljevanju akademskih nazivov (sistematično oviranje postopkov) ter pri politiki evropskih razpisov za projekte (birokratizacija, drobljenje sredstev). Respondenti očitajo državi (vladi, ministrstvu) pomanjkanje konsenza (fokusa) o tem, katere dejavnosti (panoge) je smiselno podpreti.

Respondenti opozarjajo na problematiko slabe komunikacije z državnimi agencijami, saj ne dobijo nobenih povratnih informacij glede meril uspešnosti za prijavitelje projektov. Konkreten predlog s strani respondentov za izboljšanje komunikacije z državnimi agencijami je vzpostavitev ustreznega informacijskega sistema, tako na državnem, kot tudi na regionalnem nivoju.

4. Ocena zmožnosti regije za inovativni preboj

V okviru fokusne skupine so prisotni izpostavili faktorje, ki po njihovem mnenju predstavljajo največjo spodbudo za razvoj regije in sicer Škofija, oblikovanje univerzitetno-raziskovalnega centra (URS) s funkcijo sistematičnega povezovanja obstoječih institucij, izoblikovanje gospodarske zbornice Dolenjske in Bele krajine v vlogi regionalnega povezovalca podjetij, podjetnikov in družb, ustanovitev fakultete, torej vzpostavitev pogojev za prenos znanja. Respondenti so ocenili kot pomemben korak tudi spremembo državne politike v smeri regionalizacije, kar je predstavljalo predpogoj za začetek konkretnih dejavnosti lokalnih akterjev.

Našteti dejavniki skupaj vodijo k oceni, da regija ima razvojni potencial, kar pa se nenazadnje odraža tudi v velikem resolucijskem projektu gospodarskega središča jugovzhodne Slovenije, kjer so povezane tako gospodarske dejavnosti kot univerzitetno raziskovalne institucije in pa seveda razvoj fakultet. In tukaj se odraža vsa ta aktivnost jugovzhodne regije in tudi njena prepoznavnost navzven.

V osnovi sta v JV regiji vodilni kemična (farmacevtska) in avtomobilska panoga, udeleženci se zavedajo in poudarjajo pomen fokusiranja dejavnosti (panoge) v neki regiji. Menijo, da JV regija takšno vrsto fokusa ima.

Načeloma je stališče respondentov Jugovzhodne regije, da bi morala država nujno določiti prioritete gospodarske panoge in se odreči nekaterim neperspektivnim panogam.

Vsi respondenti dokaj pozitivno ocenjujejo razvojne trende v regiji ter menijo, da obstaja potencial za tehnološki preboj, tako kot tudi potrebni kadri, ki imajo značilnosti, ki zagotavljajo krepitev povezovanja med lokalnimi akterji in inovativnost regije. Po mnenju

respondenta iz VTP-1 je Jugovzhodna regija bila sposobna odkriti, katera so tista področja ali panoge, ki so najbolj perspektivna za regijo in za njeno globalno uvrstitev. Predstavnik iz VTP-3 opozori na dejstvo, da prevladujoči panogi farmacije in avtomobilske industrije lahko privedejo do tega, da se podjetja iz drugih panog na ta način »uspavajo«. Respondent iz PI-1 omeni kot edino pomanjkljivost v regiji krovno povezovanje preko lokalnih skupnosti, pri kateremu omeni kot glavno oviro nezadostna finančna sredstva.

Predstavnik GZDB se strinja, da v Jugovzhodni Sloveniji obstaja razvojni potencial, saj ima ta regija nekaj izjemnih podjetij, ki so po vseh kriterijih visokotehnološka. Pri tem poudarja pomen industrijske tradicije kot tudi kritične mase strokovnjakov. Respondent izraža optimizem glede razvoja JV regije, saj je polno podjetij z odličnimi rezultati. Kot kriterij navaja tudi podatek, da je JV regija vodilna po dodani vrednosti na zaposlenega v Sloveniji. Respondent zagovarja odlične šole, kjer bo le malo študentov, ki pa bodo dosegali odlične rezultate.

Razvojne tendence v regiji bi, po mnenju sodelujočih v fokusni skupini, bilo treba nadgraditi še z ambicioznim vodstvom občine oz. županom. Manjka namreč neko krovno povezovanje lokalnih skupnosti. Možnosti regije za inovativni preboj bi bile večje, če bi lokalne oblasti bolje odigrale spodbujevalno in integrativno vlogo.

Določen problem v regiji predstavlja tudi nizek odstotek študentov (cca 10%), ki se po končanem študiju vrnejo v regijo. Zato potekajo prizadevanja v smeri ustanavljanja specialističnih fakultet (npr. avtomobilizem) oz. nudenja kompetenc za privabljanje izobraženega kadra. O sodelovanju med podjetji in univerzo povedo, da sodelovanje z visokošolskimi institucijami pride v poštev le kot neka osnova, saj imajo podjetja lasten razvoj, ki zahteva specifično znanje. Prizadevajo si za ustanovitev Fakultete za avtomobilizem.

V zvezi z nastajanjem novih izobraževalnih institucij oz. fakultet, respondenti opozorijo tudi na neodobravanje s strani obstoječih univerz (predvsem Ljubljane). Namreč, le-te jim predstavljajo določeno oviro (npr. pri podeljevanju akademskih nazivov), obenem pa študijske vsebine, ki jih predavajo na obstoječih univerzah, ne zadostujejo oz. pokrivajo potrebe npr. avtomobilske industrije.

Tabela 24: Ocena zmožnosti Jugovzhodne regije za inovativni preboj po oceni respondentov

RESPONDENT	INOVATIVNI PREBOJ	NAVEDENI ARGUMENTI
PI-1	+ –	- velike možnosti inovativnega preboja - regija je gospodarsko močna - povezanost gospodarske dejavnosti, univerzitetno raziskovalnih inštitucij in razvoj fakultet - edina pomanjkljivost v regiji je krovno povezovanje preko lokalnih skupnosti - nezadostna finančna sredstva
VTP-1	+	- regija je odkrila in se osredotočila na tiste panoge, ki so najbolj perspektivne za regijo - prisotnost kritične mase znanja
VTP-2	+	- sodelovanje s podpornimi inštitucijami je zgledno - podpora okolja ter določeni ukrepi države nudijo pomoč pri financiranju
VTP-3	+ –	- razvojni trendi so ocenjeni pozitivno - opozorilo, da se s potenciranjem samo farmacevtske in avtomobilske industrije v drugih panogah podjetja lahko »uspavajo«
U	+ –	- pomemben dejavnik je strokovna izobrazba lokalnih ljudi - potrebno je ambicioznejše vodstvo občine
GZBD	+	- regija ima nekaj izjemnih podjetij, ki so po vseh kriterijih visokotehnološka - prisotnost industrijske tradicije - prisotnost kritične mase strokovnjakov - vodilna regija po dodani vrednosti na zaposlenega v Sloveniji

PI-1 – predstavnik podporne institucije; **VTP-1, VTP-2, VTP-3** – predstavniki visokotehnoloških podjetij; **U** – predstavnik fakultete; **GZBD** – predstavnik gospodarske zbornice; + pozitivno stališče; – negativno stališče; + – ambivalentno stališče.

Razvojne aktivnosti v regiji potekajo skladno s smernicami lizbonske strategije. Glede napredka pri doseganju ciljev Lizbonske strategije, respondent PI-1 oceni, da je le-ta zadovoljiv, saj se povsem identificirajo z nekaterimi izmed smernic. Respondent iz GZDB trdi, da v regiji nekatere izmed ciljev celo presegajo. Kar pogrša je predvsem večja razvojna varovanost lokalnih skupnosti ter preseganje vrtičkarskega razmišljanja.

Stališča respondentov v oceni zmožnosti črpanja sredstev iz evropskih skladov so različna. Pokaže se, da je bilo veliko zamujenega (nepripravljeni razpisi, birokratske ovire,...) v vmesnem obdobju med šestim in sedmim Okvirnim programom EU. Kritika s strani respondentov je uperjena predvsem na državo.

5. Pretok znanja in intenziteta povezovanja med VTP in PI

Predstavniki VTP in PI, ki so bili vključeni v raziskavo izpostavljajo ključni dejavnik, ki vpliva na intenziteto povezovanja med podjetji in institucijami znotraj regije, neskladen

razvoj različnih področij. Pri tem predvsem izpostavljajo neenakomeren razvoj gospodarstva v primerjavi z razvojem specifičnih znanj. Povedano drugače, trenutno stanje v regiji na področju strokovnega znanja ne odgovarja oz. ne zadostuje potrebam gospodarske sfere. Predstavnik VTP, ki je usmerjeno v hitro razvijajočo se dejavnost je poudaril, da se s problemom pomanjkanja strokovnih znanj v regiji soočajo z izobraževanjem preko svetovnega spleta. Prednosti takšnega izobraževanja vidi v tem, da je implementacija in aplikacija novih znanja (ali produktov) v regijo enostavnejša in predstavlja manjše tveganje (ne)uspeha.

V regiji pa se je pojavila zgledna oblika sodelovanja med VTP in visokošolsko sfero (PI) na temelju obojestranske izmenjave znanj in izkušenj. Primarni cilj tega sodelovanja je oblikovanje visokošolskega programa, ki bo v prvi vrsti zagotavljal reševanje primanjkljaja strokovnih kompetenc v regiji in preboj regije s specifičnim znanjem v druge regije ter širše. Poleg navedenega je cilj sodelovanja med VTP in PI preprečevanje bega možganov iz regije ter ustvarjanje pogojev za rekrutiranje novega, mladega in perspektivnega kadra iz drugih regij ali iz tujih držav.

Vprašani zaznavajo v zadnjih dveh oz. treh letih večjo stopnjo povezovanja in pretoka znanja med podjetji in podpornimi institucijami in pozitivne tendence pripisujejo spodbudnemu okolju regije, ki je po njihovem mnenju naklonjeno inovacijam in »grozdenju«. Eden izmed udeležencev je spodbudno okolje označil kot *»ne čutimo velikih težav, ki bi jih povzročalo družbeno okolje, nasprotno, je bolj naklonjeno inovativnosti, inovacijam«*.

6. Identifikacija ključnih regionalnih akterjev za razvojni in inovativni preboj

Posamezniki, zajeti v raziskavo ocenjujejo, da v regiji obstajajo potenciali za razvojni in inovativni preboj regije. Prve tendence so vprašani začeli zaznavati v letu 2006 s spreminjanjem državne politike glede spodbujanja razvoja regij... *»Mislim, da se je mogoče tudi državna politika začela spreminjati, dala je večji poudarek tej regionalni tendenci, tudi oblikovanje pokrajin, vse debate, ki so se začele, pa ne samo debate, nekje se je začelo to tudi konkretno odvijati«*. V regiji je bila v tem obdobju izvedena tudi študija s strani ene izmed PI (RC – Razvojni center) *»Mi smo to ugotavljali preko analiz in anket, preko študij. Ugotovili smo, da je treba ustvariti podporno okolje za inovativnost in ga ustvariti preko inkubatorja«*.

Vprašani med temeljne dejavnike, ki naj bi pripomogli k preboju regije označujejo pojav ključnih kreativnih akterjev. Predvsem je bila izpostavljena sinergija delovanja med Gospodarsko zbornico Dolenjske in Bele krajine (v nadaljevanju GZDBK) in Univerzitetnim in raziskovalnim središčem Novo mesto (v nadaljevanju URS Novo mesto) ter Razvojnim centrom (RC). Pri tem eden izmed vprašanih izpostavi *»Odprlo se je Univerzitetno in raziskovalno središče, ki je nekako začelo sistematično povezovati obstoječe inštitucije znanja oz. zametke teh znanj in rezultati so že danes tukaj in se še tudi oblikujejo nove oz. so v fazi oblikovanja nove inštitucije«* in nadaljuje *»Pomemben segment je, za mala in srednja podjetja in seveda tudi za druga podjetja je oblikovanje Gospodarske zbornice Dolenjske in Bele Krajine, kjer smo bili tudi izredno inovativni. Gospodarska zbornica Dolenjske in Bele Krajine, ki da zelo dobro možnost regionalnega povezovanja podjetij, podjetnikov, družb, velikih in malih in srednjih, vsi so notri zastopani«*. Njihovo delovanje v regiji je po mnenju vključenih v raziskavo pospešilo intenziteto prenosa znanj in pretoka informacij, ki ima neposredno viden rezultat v oblikovanju in akreditaciji visokošolskih programov v regiji.

Vprašani GZDBK in URS Novo mesto zaznavajo kot ključna regijska akterja, ki imata, po mnenju vprašanih, vlogo sistematičnega povezovalca obstoječih institucij znanja s podjetji iz gospodarstva. Velika podjetja oz. močno gospodarstvo vprašani označujejo kot tretjega inovativnega akterja v regiji, ki *»je znana po področjih, panogah, ki so perspektivne in za regijo in globalno. Eno je tehnološko področje - avtomobilska industrija, da je to tisto, panoga, ki bi jo bilo smiselno v prihodnosti gojiti. Imamo najmočnejšega in edinega proizvajalca avtomobilov v Sloveniji. Drugo je vsekakor naravoslovje oz. farmacija, imamo praktično najmočnejšega farmacevta v Sloveniji«*. Velika podjetja v regiji spodbujajo pojav *»grozdenja«* v smislu *»Tukaj v Novem mestu, naši regiji imamo dve panogi, to je farmacija in avtomobilska industrija. Okrog teh dveh podjetij je en kup enih drugih podjetij in organizacij, ki delajo za njih. To je na nek način priložnost, ogromna priložnost«*. Ob izpostavljanju prednosti delovanja velikega podjetja za razvoj regije pa eden izmed udeležencev fokusne skupine opozarja tudi na nevarnosti tega *».../podjetja, ki se uspavajo, točno na ta način, ker so vezana na eno panogo/...«*. Poleg delovanja inovativnih akterjev, ki so za preboj regije ključni, vprašani ugotavljajo, da so v dolenjsko - belokranjski regiji zmožnosti preboja tudi zaradi jasno načrtane usmeritve regije k določenim ciljem razvoja. *»Neka kritična masa mora biti in jaz mislim, da v tej Dolenjski, belokranjski regiji je ta kritična masa in v naravoslovnih in tehniških znanostih, znanj, ki znajo potegniti, zato smo bolj fokusno usmerjeni in vemo, kaj želimo«*.

Kot zaviralni dejavnik razvoja regije vprašani izpostavljajo umanjkanje povezovanja kreativnih regijskih akterjev na lokalni ravni. Pri tem pojasnjujejo *»Naša regija ima veliko priložnosti je gospodarsko močna in ima zelo močno pozitivno težo zavodov, organizacij, podjetij in to krovno povezovanje lokalnih skupnosti manjka, vendar se tudi tukaj trudi«*.

7. Intenziteta stikov z lokalnimi ali regionalnimi predstavniki oblasti

Glede pogostosti stikov PI in VTP s predstavniki lokalne ali regionalne oblasti je percepcija vključenih v raziskavo ambivalentna. Predstavniki PI stike z lokalnimi oblastmi ocenjujejo kot dobre in redne. S strani predstavnikov lokalne oblasti zaznavajo splošno željo po sodelovanju predvsem na visokošolskem področju z namenom preprečevanja odhoda mladega, perspektivnega kadra iz regije. Predstavniki visokošolske sfere je pri tem izpostavil projekt Kampusa *»To sodelovanje bi lahko dobilo širšo dimenzijo s projektom kampus, to je projekt prihodnosti in to so glavne priložnosti za ta akademski prostor«*.

Respondenti VTP, ki so bili vključeni v raziskavo pa so do sodelovanja s predstavniki lokalne in regionalne oblasti kritični in stike označujejo kot občasne in predvsem usmerjene na raven strokovnega sodelovanja. Pri tem poudarjajo *»S to občino ni nekega povezovanja. Razen s posameznimi inštitucijami, recimo kot Razvojni center, URS, itn, medtem ko s samo občino pa podjetja ne čutimo prav močnega sodelovanja«*, *»Kar zadeva Mestno občino se bojim, da ta hip nimamo sogovornika za to področje«* in *»Kar se tega tiče, smo imeli 4 leta nazaj, več stika z, na primer Mestno občino Novo mesto, zdaj bi pa rekel, da je nekaj teh iniciativ kar naravno prevzelo Gospodarska zbornica Dolenjske in Bele Krajine. In tukaj odigrava neko glavno vlogo, ker je prevzela del nekih komunikacij, kot izmenjava nekih mnenj, izkušenj in tako naprej«*.

8. Vloga države pri spodbujanju regionalnih razvojnih jeder

Posamezniki, vključeni v raziskavo zaznavajo vlogo države pri spodbujanju regionalnih razvojnih jeder kot *»Država je nefokusira katere so tiste panoge, ki jih je smiselno podpreti«*. Zato menijo, da je bolj kot vloga države za razvoj regije ključnega pomena lastna iniciativa *»Ljudje so pač nehali čakati, da bo država nekaj naredila za njih, ampak so naredili nekaj zase in posledično tudi za ostale«* in odprtost okolja v smislu intenzivnega sodelovanja med regijskimi akterji *»da čutim neko sproščenost v tem sodelovanju, in da opažam, da je*

ogromno potenciala, ogromno novih ljudi. Ogromno možnosti vidim pri tem, če bomo sami razvojno sodelovali, četudi brez pomoči».

Udeleženci fokusne skupine, predvsem predstavniki PI, pa s strani države oz. njenih institucij zaznavajo sistematično oviranje oz. zaviranje razvoja regije na področju visokošolske sfere. Pri tem izpostavljajo *»Ko bi nas vsaj pri miru pustila/.../ne da nam bi pomagala, ampak, ... nekaterim je pač Ljubljana ali pa te ljubljanske vladne institucije so jim bližje, pa stopijo samo čez cesto in malo polobirajo in ponagajajo, konkretno govorim o recimo ljubljanski univerzi, ki je izredno negativno nastrojena proti oblikovanju nekih novih programov na periferijah ali v provincah«, »UL Sistematično skuša ovirati ta proces in procese, ker se mogoče bojijo, da bo kakšen kos izgubila, ali pa kakšen študent ne bo prišel v Ljubljano in se jim zdi nemogoče, da bi se kakšen študent preselil na periferijo« in »Obstajajo takšni poskusi, injicirani s strani 4 slovenskih Univerz, da bi z novimi zakonskimi rešitvami onemogočili institucije, ki so izven teh 4 Univerz«.*

S strani predstavnikov VTP, ki so bili zajeti v raziskavo, pa je bila podana iniciativa o povezovanju agencij (TIA, JAPTI) po zgledu delovanja ARRS *»saj če ima znanost na eni strani zelo močnega agenta, to je ARRS, ki praktično vse razpise pelje, od mladih raziskovalcev, do temeljnih raziskav, CRP ,itn., bi si tudi v gospodarstvu želeli, da imamo enega agenta, ne pa da moram dejansko spremljati 10 mest po raznih ministrstvih, po raznih agencijah, po raznih službah, kje se bo kdaj kakšen razpis pojavil in vsak ima nekaj drugače, vsak hoče še neke drugačne obrazce, pogoje itn«.* Poleg nepreglednosti objav razpisov na državni ravni so vprašani izpostavili tudi problematičnost pretoka informacij in pomanjkanja statističnih podatkov o uspešnosti prijav podjetij na razpise *»Dejansko ni povratnih informacij, ni nekega pretoka, tako kot na eni strani sogovornika, da imaš ti portal, na kaj se lahko prijaviš po vsebini in hkrati, kdo je uspešen in v kakšnem merilu je bil, da je povratni pretok, da je statistika tukaj«.* Za izboljšanje trenutnega stanja so apelirali, *»da se pač neki računalniški program napiše, ki bi se vanj vpisovalo. In v slovenskem merilu to ni vzpostavljeno, kaj šele potem do posameznih regij. To ni prav, ne, to bi država morala poskrbeti za takšen pristop«.*

9. Ocena črpanja sredstev iz Evropskih skladov

Večina vprašanih je glede, tako državne kot tudi regijske, uspešnosti pretoka črpanja sredstev

iz Evropskih skladov zelo kritična. Razloge za slabo črpanje EU sredstev vidijo predvsem v (1) preveliki birokratizaciji postopkov prijav na razpise, ki niso posledica zahtev Bruslja temveč (2) s strani slovenskih ministrstev, ki so po njihovem mnenju, slabo organizirana in neefektivna. *»Ves čas in pri vseh teh razpisih, se sklicujejo ti agenti na to, da kaj Bruselj predpisuje, dejansko pa Bruselj sploh ne predpisuje in si veliko teh stvari sami zakomplicirajo«, »Sama Slovenija, kot taka je neorganizirana in Ministrstva ne delujejo tako, kot bi morala, s tem, da je preveč zbirokratizirana, sami sebi smo si postavili težave, ki jih Bruselj ne« in »....da bi več kot 100 mio EUR lahko dobili za nek projekt, potem pa nek birokrat v Ljubljani tako po svoje prilagodi razpis, da se na koncu dobi samo en milijon, lahko bi jih pa dobili 20 za eno leto, pa še za drugo, pa tretje, pa četrto in na koncu je to slabo črpanje, ne z naših strani, ampak s strani ministrstev«.* Poleg omenjenega vprašani ugotavljajo, da je slabo črpanje EU sredstev posledica (3) pomanjkanja jasne državne usmeritve v perspektivna razvojna področja zmožna preboja. Ta brezcilnost ima po mnenju vprašanih za posledico neracionalne prijave na EU projekte in dolgoročno neučinkovitost pri poslovanju podjetij. Kot primer je eden izmed sodelujočih navedel *»Pa še to sem že opozoril, ves čas govorimo, da je prioriteta spodbujanje malih in srednjih podjetij. A kaj se danes dogaja? To, da so bili relativno ugodni razpisni pogoji za mala in srednja podjetja in so se na veliko prijavljala, predvsem za soinvestiranje v opremo. Kaj se danes dogaja tem podjetjem? Pač ker so bili ugodni pogoji, so nabavili različno opremo, seveda za tisti delež, ki je bil subvencioniran, drugi delež je potrebno pa vzeti leasing in danes, ta mala podjetja, ker je bil fokus oprema, ni bil pa fokus posel, posel pa delajo v glavnem z velikimi podjetji, ta pa danes so, kjer so, ima marsikakšno novo podjetje ali pa samostojni podjetnik ima velike težave, ker so vezani«.*

Glede učinkovitosti regije pri črpanju EU sredstev respondenti ugotavljajo, da je regija v povprečju glede črpanja EU sredstev in ima jasno usmeritev oz. jasno določitev prioriternih področij razvoja, vendar se bo v prihodnosti srečevala s problemom pomanjkanja infrastrukture, saj *»vsaj v tem vmesnem obdobju, ko se je oblikoval novi, 7. okvirni program v tistem prostem času, je bilo 2-3 leta časa, ki ga nismo izkoristili«.*

Predstavnik VTP-2 potek črpanja sredstev iz Evropskih skladov v okviru gospodarskih središč oz. razvojnih projektov teh središč oceni kot dokaj dobro, čeprav poudari, da je se je pri teh potrebno zelo potruditi, predvsem pri utemeljitvah raznih projektov. Predstavnik VTP-1 je v nasprotju s tem zelo kritičen, saj trdi da so se podjetja osredotočila bolj na pridobivanje

sredstev za opremo in ne dovolj na sredstva za izboljšanje procesov poslovanja. Poleg tega meni, da je pridobivanje sredstev bilo upočasnjeno zaradi preveč birokratiziranja samih postopkov prijave na razpise. Tudi predstavnik PI-1 vidi črpanje evropskih sredstev kot problematično, vendar ne toliko na lokalni kolikor na državni ravni. Po njegovem mnenju Slovenija kot država ne deluje tako kot bi morala, tudi zaradi slabe organiziranosti in birokratizacije ministrstev. Sama regija je v sredini v povprečju črpanja omenjenih sredstev. Respondent iz GZDB ocenjuje uspešnost pridobivanja evropskih sredstev ambivalentno in sicer manj uspešno na nivoju regije in bolj uspešno na nivoju posameznih podjetij. Poleg Razvojne agencije in lokalne skupnosti, ki skrbita za evropske projekte, respondent predlaga tudi ustanovitev podjetja, ki bi skrbelo za razpise oz. prijave na projekte.

Stališče respondentov do državnih agencij (TIA, JAPTI) je dokaj kritično, saj menijo da le-te delujejo nepovezano in niso zmožne posredovanja nekaterih pomembnih informacij (razpisi, partnerstva, zakonodaja,...). Respondenti predlagajo združitev obeh agencij ter poenotenje razpisnih dokumentacij.

4. 3. OBALNO-KRAŠKA REGIJA

4. 3. 1. Ugotovitve na podlagi intervjujev

Intervjuji so bili opravljeni v dveh podpornih institucijah (PI-1, PI-2, PI-3) in v treh podjetjih (VTP-1, VTP-2, VTP-3). V intervjujih so bili obravnavani naslednji tematski sklopi:

1. Struktura/kultura in opis delovanja podjetja/institucije;
2. Pomen in vloga inkubatorja (za inkubirana podjetja);
3. Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja);
4. Ocena črpanja sredstev EU
5. Ocena razvojnih potencialov regije.

Tabela 25: Ocena zmožnosti Obalno-kraške regije za inovativni preboj po oceni respondentov

RESPONDENT	INOVATIVNI PREBOJ	NAVEDENI ARGUMENTI
PI-1	+ –	- regija ima veliko naravnih prednosti, vendar je bilo narejenih preveč človeških napak - možnost koncentracije kreativnih kadrov obstaja, vendar je centralno vlogo v tem pogledu prevzela Ljubljana - potek črpanja sredstev iz EU skladov dokaj pozitivno - odnosi oz. stiki z drugimi akterji (univerzo, občinami, podjetji, itn.) so nujni, sodelovanje je projektno
PI-2	–	- v oceni napredka razvoja regije je respondent precej kritičen, predvsem zaradi zgrešenih smernic - podjetja se povezujejo
PI-3	+ –	- razvojnih in visoko tehnoloških podjetij je po njihovo malo - kritični so do sodelovanja med Univerzo in gospodarstvom - problem vidijo v tem, da podjetja nimajo podpore v t.i. »vmesni fazi« oz. ko pridejo ven iz inkubatorja - potek črpanja sredstev iz EU skladov ocenjujejo kot slabo - poudarjajo da je gospodarski krog dokaj »zaprt« in zaenkrat interes za sodelovanje in pomoč tudi še ni na dovolj visoki ravni
VTP-1	+ –	- v zadnjih letih se stanje izboljšuje - prostorska majhnost in zaprtost - rešitev v novih »obrazih« in akterjih, ki bi spodbudili razvoj z novimi oz. drugačnimi pristopi
VTP-2	+	- velik potencial regije - izpostavi pomembnost čezmejnega sodelovanja
VTP-3	+ –	- respondent je optimističen predvsem glede kvalitete znanja ter zanimanja mladih - ovira v izjemno neurejeni zakonodaji - z vidika koncentracije znanja, inovativnosti ter kreativnih kadrov je okolje ocenjeno pozitivno

PI-1, PI-2, PI-3 – predstavniki podpornih institucij; **VTP-1, VTP-2, VTP-3** – predstavniki visokotehnoloških podjetij;; + pozitivno stališče; – negativno stališče; + – ambivalentno stališče.

Prve ugotovitve na podlagi intervjujev so pokazale, da v Obalno-kraški regiji obstajajo institucije (razvojni center, univerzitetni inkubator, gospodarska zbornica, občine oz. regionalne oblasti,...) in podjetja, ki se povezujejo in sodelujejo med seboj, predvsem preko skupnih (razvojnih) projektov, ustanovitvenih relacij, inkubacije, svetovanja, financiranja,...

Predstavniki inkubiranih podjetij imajo do vloge UIP in njegovega pomena za razvoj podjetij večinoma pozitiven odnos, predvsem je ta vloga velika pri nastajanju novih podjetij in v začetni fazi poslovanja (svetovanje, posredovanje informacij, nudenje infrastrukture). Izražena je bila zadržanost do vloge UIP pri samem poslovanju podjetij oz. v fazi, ko inkubirano podjetje »izplava« iz inkubatorja. Podana je bila tudi skrb zaradi priprave novega zakona, po katerem naj bi bili inkubatorji v določenem deležu solastniki inkubiranih podjetij.

Glede sodelovanja podpornih institucij in podjetij z Univerzo oz. raziskovalno sfero so mnenja respondentov ambivalentna, vendar lahko zaključimo, da sodelovanje z Univerzo

(odprtost Univerze) še niso na takšni ravni, da bi pospeševali razvoj inovativnega okolja. Stiki oz. sodelovanje z Univerzo na Primorskem oz. njenimi članicami (FHŠ, ZRS) sicer potekajo v smislu skupnih prijav na razne razpise in nudenje storitev. Predstavniki podjetij pa v delovne procese že vključujejo (ali še bodo vključevali) študente oz. diplomante ali doktorante.

V smislu organizacijske kulture respondenti dajejo velik pomen neformalnemu tipu komunikacije znotraj institucije/podjetja. Vsi tudi uporabljajo svetovni splet za komunikacijo (e-pošta, skype). Večina respondentov kot bolj formalne oblike komunikacije navaja tedenske, dvotedenske ali mesečne sestanke sodelavcev. Večina jih je odgovorila, da poteka druženje med zaposlenimi občasno tudi izven delovnega časa oz. institucije. Pri vseh je prisotno timsko oz. projektno delo. Najbolj prevladuje pri dveh podpornih institucijah. Medtem pa, ko sta dva predstavnika podjetij povedala, da gre pri njih za »mešan« način – oba tipa sta približno v enaki meri prisotna.

Na podlagi izjav respondentov je mogoče sklepati, da v regiji obstaja potencial za razvoj regionalnega razvojnega/inovativnega sistema oz. pogoji (geografska specifika, kreativni kadri, podporna infrastruktura, izobraževalne ustanove) za oblikovanje gospodarskega središča. Veliko se je spremenilo v zadnjih nekaj letih z ustanovitvijo Univerze in novih fakultet oz. študijskih smeri. Ena od glavnih prednosti Obale je njena lega-položaj in možnost povezovanja z sosednjimi regijami oz. mesti (Trst). Obenem je bilo v regiji narejenih precej strateških napak, tudi s strani države (tako je v razvoju regije prišlo do velikih zamud npr. zamujena priložnost gospodarskega središča – pomanjkanje dobrih lobistov v regiji, pomanjkanje financ, slabo delovanje ključnih podjetij »paradnih konjev« v regiji ,...). Zlasti to pokaže primerjava z razvojem bližnjih regij v Italiji, s katerimi poteka tesno projektno sodelovanje (Inter-reg).

Respondenti se večinoma strinjajo, da obstajajo med Ljubljano in drugimi mesti-območji (pre)velike razlike z vidika koncentracije znanja, možnosti zaposlitve, razvojnih potencialov ipd in da je Ljubljana v tem pogledu privilegirana. To je pomembno zlasti z regionalnega vidika, saj regija za lasten razvoj potrebuje infrastrukturo (univerzo, inštitute) kot predpogoj za razvoj R&R dejavnosti. Uvedbe regij respondenti – vsaj z vidika turistične dejavnosti – ne pogrešajo, je pa to morda smotrno z vidika malih občin, saj večje občine razvoju lahko namenjajo več sredstev. Respondenti ocenjujejo tudi, da je aktualna politika na tem področju slaba ker sistem financiranja favorizira lokalno samoupravo in s tem samovoljo županov.

Odnos do interdisciplinarnosti je pri vseh respondentih pozitiven. Večinoma prihajajo iz različnih strok in tudi delajo na različnih področjih oz. različnimi partnerji/strankami zato je interdisciplinarnost nujna.

Ocena je, da so v regiji zdaj bolje pripravljeni (vsaj institucionalno) na angažma v smeri porabe evropskih sredstev oz. čakajo na novo priložnost za vzpostavitev gospodarskega središča. Glede ocene napredka razvoja regije v smislu gospodarske strategije, so bile izpostavljene tudi določene zgrešene smernice razvoja, npr. preveliko navezovanje na turizem (storitvena dejavnost) in premalo razvojno usmerjenega podjetništva (tudi v navezavi na turizem).

Infrastruktura in razvoj gospodarskega središča se zdita za Obalno-kraško regijo bistvenega pomena, saj se tako lahko prepreči odhod kreativnih kadrov iz regije. V Kopru trenutno potekajo prizadevanja za ustanovitev tehnološkega parka. Tukaj respondenti opozarjajo, da z vidika tehnološkega preboja obalna regija nima dovolj lastnih naravoslovno-tehničnih resursov, saj je obstoječa infrastruktura v večji meri vezana na humanistično tradicijo.

Respondenti so se tudi strinjali, da podporne institucije delujejo bolj ali manj individualno ker so prisiljene skrbeti za lasten obstoj (medsebojna konkurenca, iskanje virov financiranja, odvisnost od projektov ter državnega proračuna). Podobno težavo vidijo tudi v tem, da raziskovalne institucije večino svojega denarja dobivajo od javnih agencij (ARRS) in ne iz sfere gospodarstva. Izjema so bila velika uspešna podjetja, ki so imela svoje razvojne oddelke, teh pa v regiji ni več.

Dejavnosti in razvoj regije potekajo v kontekstu lizbonske strategije.

Potek črpanja iz evropskih skladov respondenti ocenjujejo ambivalentno. Z vidika razvojnega centra in visokotehnološkega podjetja je črpanje ocenjeno kot dokaj pozitivno (nepovratna sredstva predstavljaj pomemben del prihodkov), medtem ko respondent podporne institucije ocenjuje, da *»trenutno v regiji ni večjega projekta iz nove perspektive«*. Vsi respondenti pa v zvezi s porabo Evropskega denarja izpostavljajo birokratske ovire (primerjava z Italijo npr. pove, da so tam dosti bolj fleksibilni, medtem ko *»naši secirajo do zadnjega evra in seveda potem to črpanje zaostaja«*), neprilagojenost razpisov, težko pridobivanje partnerjev,... Pozitivno je, da je teh razpisov veliko.

Respondenti kot problematično ocenjujejo tudi (negativno) klimo v regiji, ki je posledica propada »paradnih konjev« gospodarstva.

4. 3. 2. Ugotovitve na podlagi fokusne skupine

V fokusni skupini so sodelovali predstavniki dveh podpornih institucij, univerze ter štirih podjetij. Odgovore respondentov lahko strnemo v naslednje tematske sklope:

1. Odnos predstavnikov podjetij do vloge podpornih institucij;
2. Sodelovanje podpornih institucij in podjetij z Univerzo oz. raziskovalno sfero;
3. Komunikacijski tipi in delovni procesi znotraj institucije/podjetja;
4. Vloga interdisciplinarnosti;
5. Mnenja o stanju in razvojnih potencialih regije;
6. Ocena črpanja sredstev EU.

1. Odnos predstavnikov podjetij do vloge podpornih institucij

Vsi predstavniki inkubiranih podjetij, ki so oz. so bili hkrati tudi »pod okriljem« PI-2 imajo do njene vloge in pomena za razvoj podjetij pozitiven odnos. Predvsem z vidika svetovanja, posredovanja informacij in pa bolj »tehnične« plati oz. nudenja prostorov. Predstavnica enega od podjetij, ki je vključeno v PI-2 opiše: *»Ni bilo potrebno nič razmišljati, vse so oni pripravili, ko smo prišli. Mi smo samo dobili ključ in to je res zelo dobro nastavljeno. Tudi, če rabiš svetovanje vedno dobiš pomoč. Tako, da je to velika pomoč za podjetja.«*

Predstavnica podporne organizacije vidi manjko v podpornih institucijah na Obali. *»Je pa vmes verjetno ena luknja. Bodoči podjetnik, ki ima neko idejo gre na inkubator kjer ga »pošlihtajo« ter dobi v tistem letu in pol svetovanja, pomoč in druge ugodnosti. Problem je tukaj, ker ni tehnološkega parka in se moramo »štuliti« v Gorico. V tem umestnem obdobju, ko je podjetju najtežje jaz ne vidim, da bi podjetja dobila podporo s strani institucij.«*

Eden od vprašanih podjetnikov ima tudi podobno mnenje o vlogi PI-2 pri samem poslovanju podjetij oz. po tem, ko inkubirano podjetje »izplava« iz inkubatorja. Podal je tudi svoje stališče o vlogi države: *»Države tukaj ne morem kritizirati, saj ona financira to okolje*

(inkubator). Zelo mi je všeč, da se lahko na hitro in poceni ustanovi novo podjetje. Kar mi pa ni všeč pa so davki. Mlada podjetja že na začetku padejo v kategorijo »normalnih« podjetij in so tako obdavčena in tu je problem. Lahko postaneš nelikviden in zaradi visokih davkov tudi nekonkurenčen v tujini.«

Eden od sogovornikov je tudi podal skrb glede novega zakona po katerem naj bi bili inkubatorji v določenem procentu solastniki podjetij, ki se ustanovljajo. Skupna ocena vseh je, da je vloga PI-2 zelo pomembna pri nastajanju novih podjetij in začetni fazi poslovanja.

2. Sodelovanje podpornih institucij in podjetij z Univerzo oz. raziskovalno sfero

Vsi trije predstavniki podjetij so povedali, da so v stikih oz. sodelujejo z Univerzo na Primorskem oz. njenimi članicami (FHŠ, ZRS...) v smislu skupnih prijav na razne razpise, nudenja storitev, itn. Vendar je nekako prevladalo dejstvo, da sodelovanje oz. odprtost Univerze še ni na zadovoljivi ravni, kar bi tudi pospešilo razvoj inovativnega okolja. Povedali se tudi, da v svoje delovne procese že ali še bodo vključevali študente oz. diplomante ali doktorante.

Dva predstavnika podpornih institucij pa sta podala različni mnenji. Ena institucija je kot del oz. enota Univerze vpeta v to »okolje« in sodeluje z Univerzo oz. njenimi članicami. Medtem pa, ko je predstavnik druge podporne institucije povedal, da so stiki z Univerzo bolj občasni. Je pa obema skupno, da skupaj z Univerzo in drugimi podpornimi institucijami prijavljajo in delajo na projektih.

Predstavnik ene od podpornih institucij je mnenja: *»Če obstaja sinergija med podjetji in raziskovalnimi ustanovami potem to veliko pomeni. Vendar, če je npr. podjetje ICP, raziskovalna ustanova zraven pa družboslovna te sinergije nikoli ne bo oz. mogoče na neki zelo redki branži. V takih primerih potem ni nekega razvoja področja. Če pa je raziskovalna enota podobno usmerjena kot podjetja v bližini pa sigurno pride do sinergij in razvoja ter skupnega vlaganja. Na eni strani so bolj teoretična znanja na drugi bolj praktična in ko se to združi je lahko uspešno.»* Meni tudi, da je premalo »tehnično« usmerjenih raziskovalnih ustanov in da zato tudi primanjkuje takih podjetij. Njegova kolegica še dodaja: *»Po mojem je situacija nezadovoljiva. Same raziskovalne institucije so naravnane tako, da so glavni cilj raziskovalcev objave in zbiranje točk, prijavljanje CRP-ov in tukaj se konča. Sodelovanje z*

gospodarstvom precej šepa.«

3. Komunikacijski tipi in delovni procesi znotraj institucije/podjetja

Pri vseh prevladuje neformalen tip komunikacije znotraj institucije/podjetja. Vsi tudi uporabljajo svetovni splet za komunikacijo- e-pošta, skype in druge oblike. Podjetnik je mnenja: *»Takšne skupnosti so sigurno pomembne, tudi za pridobivanje novih strank npr. tudi Facebook je tak primer. Jih bomo sigurno uporabljali tudi v prihodnje.«*

Predstavniki podporne institucije opiše eno oblik, ki jo uporabljajo za komunikacijo: *»V bistvu imamo eno orodje - Intranet, ki deluje kot nek forum in je razdeljen po tematikah oz. skupinah. Po teh skupinah imamo tudi sestanke. Jaz sem npr. član skupine ICP kjer spodbujamo podjetja in jim nudimo še dodatne storitve, da smo še bolj povezani. Če npr. neko podjetje razvija nek softwear takoj pokličem kolege iz tujine in rečem, da imam podjetje, ki to in to razvija in ali imajo kakšno podjetje, ki bi sodelovalo na tem področju. Tako ta komunikacija poteka hitreje. Delamo tudi skupne aktivnosti in tako funkcionirajo tudi druge skupine. «*

Večina respondentov je, kot bolj formalne oblike komunikacije navedla tedenske, dvotedenske ali mesečne sestanke sodelavcev. Večina jih je odgovorila, da poteka druženje med zaposlenimi občasno tudi izven delovnega časa oz. institucije. Predstavnica podjetja o tem pove: *»Smo tudi prijatelji in kadar imamo čas se družimo. Tudi z kolegi iz drugih institucij se družimo. Mislim, da je to tudi boljše za kakovost dela.«*

Pri vseh je prisotno timsko oz. projektno delo. Najbolj prevladuje pri dveh podpornih institucijah. Medtem pa, ko sta dva predstavnika podjetij povedala, da gre pri njih za »mešan« način – oba tipa sta približno v enaki meri prisotna.

4. Vloga interdisciplinarnosti

Vsi korespondenti gledajo na interdisciplinarnost pozitivno. Pri večini zaposleni prihajajo iz različnih strok in tudi delajo na različnih področjih oz. različnimi partnerji/strankami zato je interdisciplinarnost nujna. Predstavnica podporne institucije to ponazori: *»Čisto konkretno midva z sodelavcem največ sodelujeva - on je iz tehnične stroke in jaz sem ekonomistka*

(marketing). Midva greva skupaj na podjetje in on bo bolje razumel in bo boljši sogovornik na tehničnem področju, medtem pa ko bom jaz razmišljala o drugih stvareh. Na primer kaj to pomeni strateško za podjetje, kako se to odraža na prodaji ali na marketinških dejavnostih... Tako, da to kombiniramo in vsak ima svoj doprinos, da damo podjetju boljšo in bolj izčrpno rešitev in drug vpogled, kot če bi bila oba iz iste stroke.»

Tudi predstavnica podjetja je podobnega mnenja: *»Jaz sem geograf in geograf je že po definiciji interdisciplinaren. Mislim, da brez interdisciplinarnosti ne gre. Teorijo sem pridobila skozi študij potem pa sem na projektih v Trstu dobila tudi prakso. Zdaj s podjetjem pa še več, to mi je » bigger challenge«. Je oboje pomembno- z vidika podjetja pa je bolj pomembna praksa. Z vidika univerze pa obratno.«*

5. Mnenja o stanju in razvojnih potencialih regije

Sogovorniki so mnenja, da obstajajo med Ljubljano in drugimi mesti-območji (pre)velike razlike z vidika koncentracije znanja, možnosti zaposlitve, razvojnih potencialov ipd in da je Ljubljana privilegirana. Za obalno območje menijo, da ima dobre potenciale (lega) za razvojni in inovativni preboj. Veliko se je spremenilo v zadnjih nekaj letih z ustanovitvijo Univerze in novih fakultet oz. študijskih smeri. Ena od glavnih prednosti Obale je njena lega-položaj in možnost povezovanja s sosednjimi regijami oz. mesti (Trst ipd...). Predstavnik ene od podpornih institucij je mnenja: *»Prednosti sigurno imamo saj smo edina regija, ki ima morje in bolj odprt dostop in to našo gospodarsko središče, ki bi nastalo v zaledju luke ima idealne pogoje- je železnica, avtocesta in luka. V Sloveniji ni takega kraja skupaj z Ljubljano. Možnosti so je pa res, da je bilo marsikaj zavoženega v zadnjih letih. Ključna podjetja Istrabenz , Luka Koper, Intereuropa, Banka Koper to so bili ključni nosilci in vidimo kaj se dogaja z njimi.«*

Vsi korespondenti so mnenja, da so možnosti za koncentracijo inovativnih kadrov, čeprav sta dva bolj skeptična in menita, da se bo to zgodilo predvsem, če bodo nastala nova podjetja oz. bo Obala z širšega smisla dovolj »privlačna« za take profile ljudi. Predstavnik podporne institucije pravi: *»Kreativni kadri se zbirajo tam kjer se nekaj dogaja in zato pravim, da je Ljubljana vse pobrala oz. prevzela to centralno vlogo saj se tam zmeraj nekaj dogaja. Na splošno kreativca privabiš z okoljem, da se dogaja veliko stvari ne samo stroga tehnologija ali umetnost, ampak da gre za cel sklop različnih dogajanj. Manjša mesta ne morejo nuditi*

vsega, kar pa lahko večja mesta in v našem primeru je to Ljubljana in zato se tam grupira vse. Možnosti imamo zakaj ne, saj pravim da smo edini z morjem in tudi boljšo klimo in to je naša prednost.«

Eden od predstavnikov podjetij je opozoril: *»Hendikep Obala je, da ja majhna in da ima zaprt krog ljudi v katerega je težko vstopit. Več ali manj se eni in isti ljudje pojavljajo na visokih položajih in zato je ogrožen razvoj. Razen, če se iz ozadje ne pojavijo neki novi obrazi in inovativni igralci, ki spodbudili ta razvoj z novim pristopom in podjetji. Drugače sem glede tega, da bi velika podjetja bila kreator hitrejšega razvoja skeptičen. Ravno zaradi tega, ker ne postijo novim in »svežim« ljude zraven.«*

6. Ocena črpanja sredstev EU

Vsi razen enega respondenta (ta je odgovoril, da bodo v prihodnje začeli z črpanjem sredstev) so odgovorili, da njihova organizacija črpa sredstva iz EU in jim nepovratna sredstva predstavljajo pomemben del prihodkov. Predstavnik ene od podpornih institucij je kritiziral birokratske postopke oz. počasnost slovenskih »birokratov«, ki zavlačujejo in otežujejo delo oz. samo delovanje organizacije (sami morajo zalagati denar, ker denarja ne dobijo pravočasno). Povedal je, da gre to v Italiji vse hitreje in bolj fleksibilno. Podobnega mnenja je tudi eden od predstavnikov podjetij, ki opozarja na preveč dolge postopke in se čudi, da za program INTERREG SLO-ITA za programsko obdobje 2007-2013 še niso bili objavljeni razpisi za srednje in majhne projekte. (op. Intervju je bil narejen v aprilu).

Predstavnik drugega podjetja, kot možne ovire na razpisih omenja hudo konkurenco ter visoke vrednosti projektov, ki niso pisani na kožo malim podjetjem (npr. znesek 600.000 evrov), oziroma je treba iti z nekom v partnerstvo.

4. 4. GORIŠKA REGIJA

4. 4. 1. Ugotovitve na podlagi intervjujev

Razgovori so bili opravljeni na treh podpornih institucijah (PI-1, PI-2, PI-3), štirih podjetjih (VTP-1, VTP-2, VTP-3, VTP-4) ter z respondentom, ki predstavlja razvojni projekt (RP).

Ugotovitve smo strnili v naslednje tematske sklope:

1. Struktura in opis delovanja podjetja/institucije;
2. Inovativno okolje;
3. Komunikacije znotraj podjetja/institucije;
4. Komunikacija z drugimi institucijami;
5. Lokalni in regionalni nivo;
6. Ocena črpanja sredstev EU.

Tabela 26: Ocena zmožnosti Goriške regije za inovativni preboj po oceni respondentov

RESPONDENT	INOVATIVNI PREBOJ	NAVEDENI ARGUMENTI
PI-1	+ –	- velike možnosti inovativnega preboja, predvsem zaradi vzpostavljenega inovativnega okolja - glavna ovira je spraviti inovativne ideje v prakso - pomanjkanje sodelovanja - Inovacija ni samo strogo tehnična stvar ampak gre za inovacijski duh, ki določeno okolje definira kot inovativno
PI-2	+	- večina podjetij ima svoje lastne razvojne inštitute - potrebno je še več sodelovanja za skupen razvoj - ni nujno da je v okolju že sedaj neka kritična masa inovativnih aktivnosti, ampak da okolje omogoča razvoj takih aktivnosti
PI-3	+ –	- prednost je strateški položaj regije - slabost je oddaljenost od večjih centrov (Ljubljana, Maribor) - sebe definirajo kot inovativno okolje, ki omogoča zbiranje inovativnih idej
VTP-1	–	- podjetje se ne povezuje z drugimi podjetji v regiji - podjetje ni vključeno v gospodarsko središče
VTP-2	+ –	- potencial obstaja, vendar ljudje niso dovolj ambiciozni
VTP-3	+ –	- potencial obstaja, vendar regionalno podjetja ne sodelujejo dovolj - okolje, ki nudi dovolj časa, da imaš poleg sivih rutinskih opravil čas in druge vzpodbude
RP	+	- projekti morajo biti konkretno pripravljeni - v regiji obstaja želja subjektov doseči inovativni preboj - kot ovire vidi nezadostno stopnjo pripravljenosti projektov, povezovanja in sredstev.

PI-1, PI-2, PI-3 – predstavniki podpornih institucij; **VTP-1, VTP-2, VTP-3** – predstavniki visokotehnoloških podjetij; **RP** – predstavnik razvojnega projekta; + pozitivno stališče; – negativno stališče; + – ambivalentno stališče.

Tudi v Goriški regiji je pokritost s podpornimi institucijami oz. institucijami, ki so povezane z regionalnim razvojem po mnenju respondentov dobra. Tako npr. regijska razvojna agencija nastopa v vlogi koordinatorja regijskega razvojnega programa, kjer poteka interaktivno sodelovanje s tehnološkim parkom, občinami, javnimi zavodi ter podjetji. Informacijsko središče na drugi strani skrbi za razvoj in spodbujanje visokega šolstva v navezavi gospodarstvom, lokalnimi skupnostmi, območno zbornico, civilno družbo ter obrtno zbornico. Univerzitetni inkubator predstavlja podporno okolje za inovativne ideje, ki prihajajo iz regije ter jih poskuša razviti do tržno zanimivega produkta. Institucije svojo vlogo vidijo kot regionalno usmerjeno in zasledujejo regionalne interese.

Ključni razvojni projekt v regiji (INPRIME) je opredeljen v regionalnem razvojnem programu za obdobje 2007-2013 in uvrščen v resolucijo nacionalnih projektov za obdobje 2007-2023. Projekt vodi programski svet in vključuje predstavnike občin, gospodarstva, podpornih institucij ter visokošolskih institucij. Komunikacije potekajo na ravni regije ter z ustreznimi ministrstvi.

Pomen lizbonske strategije se odraža v koordiniranem razvoju institucij, znanja in podjetništva (povezane so občine, institucije, gospodarstvo), kar ob evropski podpori povečuje razvojne kompetence Goriške regije. Razvoj malega podjetništva je po mnenju respondentov ključnega pomena za regijo.

Respondenti pozitivno ocenjujejo razvojne potencialne Goriške regije, z velikimi možnostmi za inovativni preboj *»sploh s stališča, da imajo vsa podjetja svoje inštitute«*. Možnost koncentracije kreativnih kadrov v regiji obstaja. Pozitivna ocena napredka v razvoju regije se navezuje na zadnjih nekaj let.

Respondent programskega sveta v nasprotju s predstavniki podpornih okolij meni, da je vpliv podpornih okolij na nastanek novih podjetij v regiji majhen in da se na mednarodnem nivoju vloga the institucij absolutno zmanjšuje.

Glede črpanja evropskih sredstev med respondenti prevladuje mnenje, da je to oteženo s kompliciranimi razpisi, zavrnitvami zaradi formalnih napak, neurejeno zakonodajo,... Respondenti predlagajo več tolerance v prijavnih postopkih, boljšo koordinacijo na nacionalni ravni, pomoč pri prijavi na razpise,...

O pridobivanju evropskih sredstev je bila izražena tudi zelo pozitivna ocena, saj je Goriška regija na javnem razpisu s področja gospodarskih središč kot edina slovenska regija dobila 10 mio EUR. V tem oziru se izpostavi pomen jasno in dobro pripravljenega projekta, s podporo gospodarstva v regiji ter sposobnostmi prepričevanja ministrstva. Kljub vsemu stopnja pripravljenosti projektov še ni zadostna, tudi ne povezovanje med subjekti. Tako meni respondent programskega sveta (INPRIME).

Z vidika visokotehnološkega podjetja, je povezovanja v regiji malo *»mi se pogosteje bolje ujamemo s kakšno firmo iz Maribora...«*. Podjetje je povezano z občino.

Mnenja glede funkcionalnosti podpornega okolja so si nasprotujoča, glede na to ali so respondenti predstavniki podpornih institucij ali predstavniki visokotehnoloških podjetij.

Po mnenju predstavnikov PI, podporne institucije v Goriški regiji sodelujejo med seboj, z lokalnimi podjetji ter njihovimi inštituti in z različnimi javnimi zavodi. Regijska razvojna agencija sodeluje tudi s tujimi institucijami preko EU projektov. Sodelovanje in interakcijo vsi respondenti ocenjujejo kot zadovoljivo. Več podpornih inštitucij kot je in bolj kot so povezane, več bo priložnosti, da podjetja uspejo, saj prav s povezovanjem okolja, ki nudi primerne pogoje za delo in ustrezne finančne spodbude ustvarimo učinkovito podporno okolje. Vse podporne institucije so regionalno usmerjene. Podporna institucija Informacijsko središče strogo sledi regionalnim interesom predvsem na področju izobraževanja kadrov, katere potrebuje lokalno gospodarstvo.

VTP menijo, da so podporne institucije v regiji nefunkcionalne, saj podporno okolje za podjetja ne obstaja. Z delovanjem podpornih institucij so razočarani in smatrajo, da bi nad njimi morale biti več nadzora. Predstavnik iz VTP-2 oceni njihovo vlogo le kot svetovanje pri administrativnih postopkih. Predstavnik krovnega projekta Interreg (ključnega razvojnega projekta za Goriško regijo) oceni vpliv podpornih inštitucij kot zelo nizek in meni, da njihova vloga upada predvsem na mednarodnem nivoju, saj je večina ukrepov usmerjenih samo na lokalno raven.

Pri dejavnostih podpornih institucij primanjkuje prikazi primerov dobrih praks, ki prikažejo resnično stanje v industriji in iz katerih se lahko industrija ter ponudniki rešitev in znanja

veliko naučijo ter usmerjajo posameznike pri nadaljnjem delu.

Predstavniki PI so inovativno okolje definirali kot okolje, ki omogoča razvoj novih idej, torej gre za spodbudno okolje, kjer posamezniki lahko sodelujejo, izmenjuje ideje in znanja. Samo inovativnost je predstavnik Tehnološkega parka opisal, kot vse kar odstopa od prenosa iz tujine ali od drugih podjetij – torej kot nov pristop k razvoju. Respondent iz Informacijskega središča je poudaril, da obstoj kritične mase ni dovolj. Ključnega pomena je prisotnost institucij, ki predstavljajo kvalitetno podporo inovativnim ljudem. Večja kot je koncentracija univerz in inštitutov, večja je možnost, da pride do nekega inovativnega preboja. Ključni problem v regiji ostaja prenos inovativnih idej v prakso oziroma na trg.

Respondenti v intervjujih se strinjajo, da je velikost okolja, v katerem različni akterji delujejo relevantna. Urbano okolje je pomembno zaradi večje kritične mase inovativnih ljudi in boljše infrastrukture. Velika mestna središča zagotavljajo večjo koncentracijo idej in prednost zaradi bližine raziskovalnih inštitutov. Strinjajo se, da mora istočasno obstajati koncentracija znanja in kapitala.

Za ključne inovativne akterje respondenti PI navajajo na prvem mestu gospodarske subjekte, tako velika podjetja kot tudi posameznike, ki že zaradi konkurenčnosti na trgu morajo biti inovativni; ostali relevantni akterji so raziskovalni inštituti in univerze oz. izobraževalne institucije. Kot nujne značilnosti inovativnih akterjev izpostavijo odprtost, fleksibilnost in hitro prilagajanje.

Glede inovativnosti se respondenti iz visokotehnoloških podjetij strinjajo, da bi le-ta morala izhajati iz potreb konkretnega reševanja problemov, ter smatrajo, da so pri inovativnosti pomembni osebni motivi ljudi in stimulacija zaposlenih.

Podjetja v regiji se še vedno omejujejo pretežno na inovacije izdelkov ali storitev, nihče pa ne omenja inovativnih poslovnih modelov. Trenutno je glavna skrb podjetij biti inovativen pri prijavih na razpise na agencije in urade. Podjetja se ukvarjajo z birokratsko inovacijo kako do sredstev za razvojne projekte brez prave operacionalizacije, ki je ključni element za razvojni preboj, ki bi končno močneje povečal dodano vrednost na zaposlenega.

Glede na to, da je VTP-1 razvojno-raziskovalno naravnano, je po mnenju respondenta

inovator v podjetju tako rekoč vsak, ki dela v razvoju. Tisto, kar naj bi spodbujalo samo kreativnost ljudi v podjetju, so osebni motivi ljudi, ki imajo potrebo po raziskovanju. Seveda je pri tem pomembna stimulacija zaposlenih s tem, ko se jim predstavi raziskovalni problem in pomembnost njegove razrešitve. Po mnenju respondenta iz VTP-2 je samo delovno okolje v inovativnem smislu zelo spodbudno, saj na zaposlene deluje tako, da stalno težijo k pridobivanju novih znanj in h kreativnosti pri razreševanju raziskovalno-razvojnih vprašanj. Predstavnik iz VTP-3 inovativno okolje opiše kot okolje, ki nudi dovolj časa, da imaš poleg sivih rutinskih opravil čas za ustvarjanje novih zamisli.

Respondent RP, kot vodja projektne skupine, predstavlja po njegovem mnenju ključni razvojni projekt regije, ki pokriva ključne razvojne smeri te regije in predpostavlja sodelovanje predstavnikov občin, gospodarstva, podpornih institucij in visokošolskih institucij; sam projekt ima več podprojektov, med drugim tudi razvoj tehnoloških jeder, visokošolske izobraževalne infrastrukture ter poslovnih con.

Respondenti iz PI so potrdili, da pri komunikacijskih procesih znotraj institucij prevladuje neformalna komunikacija, ki je bolj stimulativna za razvoj inovativnosti. Gre za intenzivno izmenjavo mnenj in izkušenj, pri kateri ima velik pomen uporaba IKT. Pri Regionalni razvojni agenciji se izmenjava mnenj, izkušenj in dobrih praks določi glede na potrebe posameznega projekta.

V večjih organizacijah mora neformalna komunikacija biti potrjena tudi s formalno. PI-2 navaja kot formalno komuniciranje stike s partnerji, torej z drugimi podpornimi institucijami, z visokošolskimi ustanovami in s posameznimi podjetji, stike z mediji ter konference. PI-1 označi kot glavno težavo v komunikacijskih procesih disciplinarno delitev in prav zato sebe smatra kot intermediarno institucijo pri reševanju tovrstnih komunikacijskih težav. Za zunanje partnerje navede univerze, inštitute in ministrstva, ki sodelujejo pri projektih, kot tudi nekatere tuje partnerje, v komunikacijske procese izven institucije pa vključuje delavnice, raznovrstna oglaševanja dejavnosti, javne predstavitve in informacijska elektronska sporočila.

Komunikacija znotraj visokotehnoloških podjetij poteka večinoma po neformalni ravni. Kot možno težavo ali komunikacijski šum navedejo različne koncepte dojemljanja stvari v interdisciplinarnem timu, torej med različnimi strokami, katero poskušajo vedno rešiti s pogovorom. Komunikacija z zunanjimi akterji je dvosmerna, vendar omejena kar zadeva

povratne informacije, ki lahko ogrožajo poslovanje podjetja.

Glede možnosti inovativnega preboja Goriške regije respondenti niso enotni. V Regionalni razvojni agenciji smatrajo, da je pomanjkanje sodelovanja na vseh nivojih glavni razlog za manjše možnosti inovativnega preboja in težkega pretvarjanja znanja v prakso. V informacijskem centru so prepričanja, da inovativno preboj obstaja, vendar prav tako izpostavijo pomanjkanje sodelovanja, kjer bi se lahko posamezne inštitucije povezale in naredile skupen model razvoja; pri Tehnološkem parku se kot glavna prednost za razvojni in inovativni preboj navaja strateški položaj zaradi bližine meje, bližine letališča in avtocest, kot slabost pa oddaljenost od večjih centrov kot so Ljubljana in Maribor.

Medtem ko respondent iz PI-3 smatra, da je sodelovanje med podjetji v Goriški regiji precej razvito, respondenta iz ostali dve podporni instituciji ocenjujeta povezovanje med podjetij kot nezadostno, saj se pojavlja le vertikalno, ker v nasprotnem primeru privede do konkurence. PI-1 ob tem poudari tudi zelo šibko povezovanje in sodelovanje med računalniškimi podjetji v regiji.

Sodelovanje v regiji pa opiše kot pozitivno predstavnik RP. Povezanost podjetij v regiji respondentka ocenjuje kot dobro in stalno, kar je mogoče ugotoviti tudi na podlagi rezultatov javnih razpisov. Meni tudi, da je razvojni projekt, v katerega je vključenih več kot deset velikih podjetij, ki jih respondentka opredeljuje kot ključne dejavnike razvoja zaradi teže investicij, močno prispeval k povezovanju občin v regiji.

Vsi respondenti VTP se strinjajo, da povezovanje v smislu regionalnih razvojnih jeder ne obstaja.

Vsi respondenti PI se strinjajo, da je črpanje sredstev EU oteženo zaradi kompliciranih razpisov in dolgih prijavnih postopkov. Potrebno je poenostaviti proces prijavljanja in urediti zakonodajo ter zagotoviti več koordinacije na nacionalni ravni. V nasprotju s tem, respondentka RP ocenjuje črpanje sredstev iz EU skladov kot zelo uspešno.

VTP-1 je aktivno pri črpanju EU sredstev. Tudi VTP-2 izdatno črpa EU sredstva in sodeluje s TIA. Črpanje iz skladov za razvoj smatrajo kot nujno, saj omogoča nabavo opreme, brez katere razvoj njihovih produktov ne bi bil mogoč. VTP-3 smatra, da se prav pri črpanju

sredstev opazi pomanjkanje proaktivnega podpornega okolja.

Napredek v smislu doseganja ciljev lizbonske strategije je po mnenju PI-1 in PI-2 prisoten, saj je prepletenost inštitucij in samega trajnostnega razvoja močna, po mnenju PI-3 pa tega napredka ni bilo. Lizbonska strategija je po mnenju respondenta VTP-1 stvar, s katero se ukvarjajo politiki in ne podjetniki ali znanstveniki, medtem ko jo predstavnik iz VTP-2 sploh ne pozna. Predstavnik VTP-3 smatra da je doseganje ciljev lizbonske strategije pozitivno.

Regijski inovacijski politiki primanjkuje koordinacija in celovit pristop k njeni realizaciji. Tako kot je bilo potrebno za uspešno poslovanje sistematizirati kakovost in produktivnost, postaja sedaj ključnega pomena organizacija prebojnih inovacij, ki ne smejo biti prepuščene naključju ali ambicijam posameznika. Regionalni razvojni program za Goriško regijo bi moral delovati v smeri vzpostavljanja nove razvojne paradigme, ki bo ob upoštevanju čezmejnega konteksta, sposobna posamezniku ponuditi takšno podporno okolje, ki ga bo on sprejel kot svoje in si zaradi tega prizadeval za njegov razvoj.

4. 4. 2. Ugotovitve na podlagi fokusne skupine

Za območje Goriške regije so bili podatki zbrani v fokusni skupini, katero so sestavljali predstavniki dveh visokotehnoloških podjetij in dveh podpornih institucij. Izvedeni so bili tudi intervjuji s predstavniki treh podpornih institucij, dveh visokotehnoloških podjetij in s predstavnikom enega razvojnega projekta. Obravnavano tematiko lahko razdelimo v naslednje tematske sklope:

1. Smiselnost uvedbe regij z razvojnega vidika
2. Razvojni potenciali regije
3. Ocena zmožnosti regije za inovativni preboj

1. Smiselnost uvedbe regij z razvojnega vidika

Sodelujoči v fokusni skupini podajo svoje poglede glede možnost vzpostavitve regij oziroma pokrajin v Sloveniji. Mnenja so ambivalentna, po eni strani pokrajine oziroma regije respondenti povezujejo z večjimi možnostmi črpanja evropskih sredstev kar je pozitivno – navede se celo primer (italijanskega) predloga za uvedbo skupne mini-evropske regije, ki bi

imela poseben status znotraj EU – po drugi strani pa se izpostavijo pomisleki zaradi (verjetne) posledične dodatne birokratizacije.

Po mnenju respondentov bi bile regije smiselne, če bi posegle v aktualno (in dosedanjo) politiko lokalnih oblasti (lokalizem in neustrezno »neambiciozno« financiranje). Z razvojnega vidika se kot pomemben dejavnik pri nastajanju regij omenja tudi pomen prevladujoče panoge (razvojna usmeritev/fokus) v nekem okolju, glede česar bi moral biti sprejet določen (politični) konsenz (pri čemer naj se upošteva lokalne specifike oziroma zasleduje svetovne trende).

2. Razvojni potenciali regije

V Goriški regiji se podjetniški konzorcij srečuje z določenimi ovirami, ki izhajajo iz, na eni strani povečevanja (političnega) razvojnega pomena podjetja Hit, ter lokalnimi skupnostmi (občinami), ki blokirajo razvojno dejavnost tudi že na najbolj banalnih nivojih (npr. nakup zemljišč, financiranje projektov, drobljenje denarja).

Človeški kapital v regiji respondenti ocenjujejo kot pomanjkljiv, posebej v primerjavi s situacijo izpred 20 let, ko je bila NG magnet za inženirje (Meblo, Vozila). Prevladuje mnenje, da izobraževalne institucije v Goriški regiji po kvaliteti niso primerljive s tistimi v Ljubljani ali Mariboru in tako ne generirajo ustreznih kadrov (posebej se to nanaša na Politehniko). Velik problem v regiji predstavlja odliv kadrov v Ljubljano ter dejstvo, da se uspešni študenti ne vračajo nazaj v regijo. Tako kadri predstavljajo omejitveni faktor v razvojnem procesu te regije.

3. Ocena zmožnosti regije za inovativni preboj

Kljub vsemu v regiji deluje nekaj najuspešnejših slovenskih VTP (npr. I-tech). Respondenti menijo, da gre to bolj na rovaš izredno uspešnih posameznikov, kakor pa za zasluge regionalnega inovacijskega sistema. Celo nasprotno, direktor podjetja in idejni vodja tehnološkega parka, se je od dejavnosti podpornih institucij povsem distanciral (po mnenju respondentov zaradi politiziranja in lokalne miselnosti). Poleg problematike kadrov, v regiji obstaja (zaradi nesodelovanja) tudi problem »podvajanja znanja« - gre za to, da se podjetja niso zmožna dogovoriti za medsebojno specializacijo del, saj med podjetniki ni neke

pozitivne tekmovalnosti ampak hoče vsak sam delati vse.

Ni sinergije, lokalna politika pa k temu še dodatno prispeva s tem, da ne zmore konsenza o tem, kaj je vredno podpreti oziroma še naprej vse stavi na Hit. Tudi v Goriški regiji se zavedajo problema prevelikega števila podpornih institucij, ki si predstavljajo konkurenco in so se prisiljene ukvarjati z lastnim preživetjem. Tukaj pogrešajo tudi neko generalno strategijo, da bi prišlo do bolj usklajenega delovanja. Razvojne tendence v prihodnosti so v veliki meri odvisne od spremembe obstoječega načina financiranja, od spremembe politike podpiranja t.i. »paradnih konjev«, ter jasne opredelitve razvojnih smernic, kar je spričo majhnosti Slovenije še toliko bolj pomembno. Med respondenti fokusne skupine ni optimizma glede inovativnega preboja regije.

Tabela 27: Ocena zmožnosti Goriške regije za inovativni preboj po oceni respondentov v fokusni skupini

RESPONDENT	INOVATIVNI PREBOJ	NAVEDENI ARGUMENTI
PI-1	–	- podjetja so izrazila željo po povezovanju - preveč enostranski razvoj podjetja Hit d.d. - podvajanje znanja, zato ker podjetja skrivajo svojo tehnologijo pred drugimi - večina podjetij nima načrtovanega inovacijskega procesa
PI-2	–	- ne obstajajo formalni programi za grozdenje podjetij - premalo strokovnega kadra - premalo usklajenega delovanja podpornega okolja z ostalimi lokalnimi akterji
VTP-1	–	- marginalizacija regije, glede na os Ljubljana-Maribor - neurejena infrastruktura - premalo sodelovanja med lokalnimi podjetji - podpirne institucije se borijo za lastno preživetje, tako kot druga podjetja - kvaliteta izobraževalnih programov je slaba
VTP-2	–	- kvaliteta izobraževalnih programov je slaba - beg možganov iz regije - podpirne institucije so začele delovati pozno - ni usklajenega delovanja med podpornim okoljem in podjetji

PI-1, PI-2 – predstavniki podpornih institucij; **VTP-1, VTP-2** – predstavniki visokotehnoloških podjetij; + pozitivno stališče; – negativno stališče; + – ambivalentno stališče.

4. 5. ANALIZA OKROGLE MIZE O RAZVOJNIH POTENCIALIH POMURJA

Okrogle mize o razvojnih potencialih Pomurja se je udeležilo deset strokovnjakov, ki prihajajo iz različnih znanstvenih disciplin in raziskovalnih področij¹¹ (in ki so na nek način povezani z regionalnim razvojem Pomurja). V razpravi so udeleženci podali vsak svoj pogled na razvojno zaostajanje Pomurja in tudi navedli možne ukrepe za zmanjševanje razvojnega zaostanka. Udeleženci so se strinjali, da razmere v Pomurju predstavljajo resen problem in da bo regija – v primeru uspešne implementacije razvojnega programa – potrebovala še vsaj desetletje da bo dosegla nek srednji razvojni nivo.

Udeleženci so se večinoma strinjali tudi glede vzrokov za razvojno zaostajanje Pomurske regije. Navedli so naslednje vzroke:

- 1) Regija ni imela oziroma nima zadostne razvojne vizije, tj. razvojne koalicije in liderja. To je v preteklosti vodilo v neučinkovito porabo sredstev in posledično slabo implementacijo razvojnih programov in projektov. *»Pomurska regija je dobila kar nekaj velikih projektov tudi, ampak tam so brez vizije, kaj bo tisti projekt regiji prinesel...in so bila sredstva porabljena, mnoga tudi na neučinkovit način in je zadeva obstala. In tako je prišel naslednji projekt in drugi...in vse skupaj se je dogajalo, samo kot taki neki skoki naprej, kam regija gre. Kaj hočejo sploh, kakšna naj bo Pomurska regija v Sloveniji.”*. Eden verjetnih razlogov za slabo implementacijo je tudi problem sektorske koordinacije (ministrstva in sektorji se držijo vsak zase; nesodelovanje med podpornimi institucijami) in pomanjkanje *»zgodovinskega spomina«* *»Ker pač v Sloveniji imamo ta problem, da kadar nova Vlada pride moramo takoj vse zamenjat kar je una prej naredila. Nam manjka zgodovinskega spomina in neke kontinuitete”*.
- 2) Regija se zaradi prevladujoče tradicionalne oblike kmetijstva in klasične industrije (v preteklosti), sooča z velikim problemom onesnaženosti. *»Mi smo nerazvite gledali kot reveže, zdaj vam bomo pomagali, bomo postavili tovarne...in smo jim uničili edino*

¹¹ Sodelujoči na okrogli mizi so prihajali iz naslednjih institucij: Mednarodni center za ekoremediacijo (Univerza v Mariboru); Univerza v Novi Gorici; URS Novo mesto, FUDŠ Nova Gorica; Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani; Podjetje za aplikativno tehnologijo; Inštitut za ekonomska raziskovanja; ZRC-SAZU, Geografski inštitut Antona Melika; Društvo za evalvacijo; Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije; Okrogla miza je bila organizirana v sodelovanju Inštituta IRSA (Ljubljana) in Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVLR), kjer je tudi potekala.

komparativno prednost, ki jo imajo”.

- 3) Zgodovinska zaprtost regije in mentaliteta ljudi, ki se premalo prilagajajo razmeram, ki jih narekuje razvoj. *»Ta razvojni zaostanek je bil vseskozi. Jaz se spomnim moje mladosti, mislim, to je bila gotovo...že sicer je bila Jugoslavija zaprta, ne glede na vse pravljice, ki smo jih poslušali, ampak ta regija je bila pa še trikrat bolj zaprta”.... “Prekmurcem je treba tud to mal bolj povedat, da se ta svet izjemno hitro spreminja, in če se ne bodo prilagajali, tudi Slovenija jim ne bo mogla zagotoviti razvoja.”*
- 4) Odsotnost velikih firm v regiji, ki bi vlekle razvoj (oziroma napake v odločitvah nekaterih managerjev velikih firm, županov, politikov, itn.). Podporne institucije same po sebi niso dovolj, v kolikor niso vpete v razvojni kontekst. *»...razne razvojne inštitucije, podporno infrastrukturo in tako naprej, to je pravzaprav samo po sebi precej brez veze, če te institucije niso vpete v nek celovit razvojni kontekst”.* Razvojni kontekst implicira sodelovanje med podjetji, fakultetami (univerzo ter inštituti), podpornimi institucijami. Pomurje nima visokega šolstva, ki je lahko pomemben dejavnik pri oblikovanju inovativnih jeder. *»Pomurju manjkata dve bistveni stvari, kompetence in podjetniški duh«.*
- 5) Krajinski park Goričko – je v določenem pogledu predstavljal oviro v razvoju Pomurske regije zaradi vključenosti v območje Natura 2000. *»Seveda ne smemo početi tako kot se je pred časom počelo, to je pa zdaj Natura 2000, to je zaščiteno in ne smete nič delati. Tega ni. Na ta način razvoja ni”.* Po drugi strani velja Krajinski park Goričko za uspešen razvojni projekt regije, ki je bil izpeljan na lokalno (bottom up) pobudo s pomočjo t.i. 'šibkih vezi' oz. omrežij (socialni kapital) z Avstrijo in Madžarsko (pomoč pri pridobivanju sredstev EU, ki je posledično omogočila lobiranje v vertikalni mreži). Negativen vidik projekta (na podlagi navedene študije) je bil, da med prebivalci vzbudil “lažno” upanje, da bodo ti dobili zaposlitev (čakanje na pomoč države) v parku.

Med glavne vzroke za razvojno zaostajanje Pomurja torej spadajo: odsotnost razvojne vizije (razvojne koalicije, liderja) v regiji, zgodovinsko pogojena zaprtost in mentaliteta prebivalcev, odsotnost velikih podjetij, zainteresiranih akterjev, odsotnost sistema visokega šolstva, tj. kompetenc – oz. manjkajočih elementov v razvojnem sistemu (kontekstu). Vse to vključno z veliko onesnaženostjo regije pomeni, da ekonomski problem prerašča v socialni problem.

Mnenja udeležencev okrogle mize glede predlogov za reševanje razvojne problematike

Pomurja so bila bolj divergentna. Medtem ko nekateri udeleženci poudarjajo pomen okolja, trajnostnega razvoja in kmetijstva, drugi menijo, da so na kratek rok najbolj pomembna delovna mesta, razvoj podjetništva ter visokega šolstva. Spet tretji ne vidijo rešitve in menijo, da je zadeve najbolje prepustiti trgu... » ...*jaz nimam recepta ... problematika zelo kompleksna...verjetno ne vemo vsega kar je treba naredit. Nekaj mora trg naredit...*» in politiki Evropske Unije... “*Glede kmetijskva, ko se o prihodnosti pogovarjamo, je treba vedet, da se bo, v okviru Evropske unije politika spremenila, ker ekonomsko gledano je nevzdržno, ne. Da ne bi mi naredili to napako, da bomo neko strategijo delali, pa računali s tem kar je zdej... ne bo to kar je zdej, ne.*«. Predlagani so bili naslednji ukrepi:

- 1) (Predložen) model trajnostne regije, ki daje prednost okolju (zaradi velike onesnaženosti). Pri načrtovanju razvoja treba upoštevati zavarovanje prostora (posnemanje specifičnosti Panonskega prostora, proti vnašanju ne-ekološke tehnologije)... “*Mi smo zasnovali model, takrat smo ga tudi predlagali na SVLR, da bi to bila ena taka trajnostna regija, ki bi morala nujno dati prednost okolju*”.
- 2) Ne moremo narediti veliko – del odgovora je treba prepustiti trgu (ne vemo vsega, kaj je treba narediti)...regionalni razvojni programi so zgolj fraza (narejeni copy paste)...politika Evropske Unije glede kmetijstva se bo spremenila, strategije vezati na obstoječe razmere bi bilo napačno.
- 3) Razvojne strategije morajo pisati zainteresirani akterji v regiji (razvojne zgodbe se začnejo na terenu)... “*Te strategije je treba pisat v regiji s strani zainteresiranih akterjev v regiji, ki jih je treba motivirat.... za čisto vsak projekt, ki notri stoji, se lahko zelo lepo pove, kako se v celotno zgodbo vpleta, zakaj je potreben in kaj se bo zgodilo, če tiste zadeve notri ne bo. Zaradi tega nas gospodarstvo pri teh stopanjih na žulje kar se tiče visokega šolstva v Novem mestu, kjer sem zdaj zelo aktiven, tako močno podpira. Te zgodbe preprosto ne bi izpeljali brez podpore Krke in avtomobilske industrije in tako naprej. Ker so pač ljudje, ki v slovenskem prostoru nekaj pomenijo preprosto dvignili telefon ko je bil čas, ker so prepoznali te zgodbe kot pomembne in poskrbeli, da recimo ljubljanska Univerza ni mogla kje delat problemov. In zaradi tega je bila tista začetna intenca, dajmo se mi zmenit kako bi mi tule, kaj bomo sklenil, da bomo pomagal, za mene zgrešena. Nobena regija, ki jo jaz poznam, se ni uspela na tak način izvleči iz razvojnih problemov. V Sloveniji ne, po Evropi pa pravzaprav še toliko manj. Razvojne zgodbe so se zmeraj začele na terenu, ne*”.
- 4) Razvoj visokega šolstva (lahko sčasoma sproži razvojne procese – pridobitev 'nujno potrebne' ekspertize za oblikovanju 'nujne potrebne' razvojne koalicije – tj. jedra oz.

regionalne antene, ki sprožajo nove razvojne pobude) »...če se oblikuje neko jedro ljudi, ki začne neke razvojne iniciative furat, potem okolje samo pogrunta, da je tam neka skupina ljudi, ki zna nekaj narediti in potem sami pridejo«...

- 5) Spodbujanje nastajanja malih in srednjih podjetij. Pomurja ne bo rešilo le kmetijstvo (ni realno pričakovati, da bi od kmetijstva lahko živelo 120.000 ljudi, na razpoložljivih kmetijskih površinah)...pomemben razvojni segment, ki ustvarja dobiček (BDP), so mala in srednja podjetja. Pomurje na kratek rok rabi delovna mesta (zgolj okolje na kratek rok ne bo rešilo problema nerazvitosti)...
- 6)spremeniti navade pomurskih kmetov (prehod iz tradicionalnega kmetijstva v ekološko kmetijstvo)... »...in mi smo vidli letos spomladi upor pomurskih kmetov, proti temu, da bi se preusmerili v ekološko kmetijstvo" ... »skratka ekološko kmetijstvo smo mi predstavili kot neko možnost, ne, in imeli smo recimo, v enem tednu, v osmih dneh približno 40 interesentov, ki bi se radi preusmerili ne, in jaz sem njim govoru, jst sm bil tam 4 dni, zakaj nas to sprašujete, to vi morate spraševati svoje svetovalne službe, kmetijske zavode, ki so v vašem prostoru, sej v tistem prostoru so kar pomembni kmetijski zavodi in enostavno tam jih na to ne napotujejo, v temu ne vidijo rešitev"....spremeniti strategijo gojenja poljščin (npr. namesto koruze – ki se pretežno goji za živalsko hrano – bi lahko pridelovali npr. sladkorno peso, jabolka, hruške, itn....plasirati šampionski izdelek (npr. bučno olje), ki bi ga lahko prodajali tudi v tujini...
- 7) ...vpeljava okolju prijaznih metod zatiranja poljskih škodljivcev (npr. sterilizacija samcev) in na to vezan razvoj tehnologije (nova delovna mesta)...
- 8) Boljša izraba obstoječih oziroma razpoložljivih virov kot je npr. uporaba geotermalne energije...več bi lahko iztržili tudi od prometnega koridorja (nova delovna mesta).
- 9) ...analiza regionalnih razvojnih potencialov (evalvacija potencialov)¹²...dobro pripravljeni regionalni razvojni programi, ki bi predpostavili jasne cilje, vizije in potrebe regije, bi bili izvedljivi in imeli sinergijske učinke v regiji...
- 10) ...povezati preseke med štirimi kapitali (integracija razvojnih dejavnikov), i.e. ukrepi namenjeni gospodarskemu razvoju bi morali biti hkrati podporni za socialni in človekov razvoj...

¹² Eden od respondentov opozori, da je evalvacija potencialov Pomurje že bila narejena v okviru preliminarnega razvojnega programa 2004 ali 2006. Šlo je za dokument, v katerem lokalni akterji podajo svojo vizijo (razvojne prioritete) razvoja Pomurja.

- 11) ... razvoj t.i. 'sedentarnih' dejavnosti (dejavnosti na domu, ki služijo lokalnemu trgu, uporabljajo lokalne resurse, itn.). "Sedentarna" ekonomija bi privedla do integracije regionalnih kapitalov....
- 12) ...kolonizacija Pomurja (stimulirati ljudi k priseljevanju, npr. brezplačni internet) – regiji prinese davkoplačevalce....župane z instrumentom pripraviti do tega, da bodo dobri gospodarji (uporaba lokalnih resursov – *»če boš lokalne resurse pustil nezaposlene in uvažal razvojni denar iz Ljubljane ali Bruslje, boš dobival projekte, ki služijo Ljubljani in Bruslju, ne pa Pomurju«*).
- 13) ...razvoj socialne ekonomije kot neposredne možnosti za zagotovitev delovnih mest ob pomoči države...

Predlagane ukrepe za zmanjševanje razvojnega zaostanka tematsko lahko strnemo v ukrepe na področjih: okolja (trajnostni razvoj); kmetijstva (ekološko kmetijstvo – pretehtati sistem subvencij tradicionalnega/ekološkega kmetijstva in na novo preučiti prioritete gojenja poljščin ter živali); postopne vzpostavitev regionalnega razvojnega sistema akterjev (identifikacija zainteresiranih akterjev v regiji, spodbujanje razvoja malih in srednjih podjetij, spodbujanje razvoja visokega šolstva, itn.); izboljšanja koordinacije med razvojnimi akterji vključno z ministrskimi resorji in oblikovanja programov oz.projektov, ki bi trajnostno presegali okvire delovanja ene vlade; razvoja socialne ekonomije; boljše izrabe razpoložljivih sredstev (geotermalna energija, prometni koridor); ter evalvacije razvojnih potencialov Pomurja.

4. 5. 1 Sklepne ugotovitve za Pomurje

Na okrogli mizi o razvojnih potencialih Pomurja, so bili predlagani naslednji ukrepi za zmanjševanje razvojnega zaostanka pomurske regije:

- (Predložen) model trajnostne regije, ki daje prednost okolju (zaradi velike onesnaženosti). Pri načrtovanju razvoja treba upoštevati zavarovanje prostora (posnemanje specifičnosti Panonskega prostora, proti vnašanju ne-ekološke tehnologije)... *"Mi smo zasnovali model, takrat smo ga tudi predlagali na SVLR, da bi to bila ena taka trajnostna regija, ki bi morala nujno dati prednost okolju"*.

- Ne moremo narediti veliko – del odgovora je treba prepustiti trgu (ne vemo vsega, kaj je treba narediti)...regionalni razvojni programi so zgolj fraza (narejeni copy paste)...politika

Evropske Unije glede kmetijstva se bo spremenila, strategije vezati na obstoječe razmere bi bilo napačno.

- Razvojne strategije morajo pisati zainteresirani akterji v regiji (razvojne zgodbe se začnejo na terenu)... *“Te strategije je treba pisat v regiji s strani zainteresiranih akterjev v regiji, ki jih je treba motivirat.... za čisto vsak projekt, ki notri stoji, se lahko zelo lepo pove, kako se v celotno zgodbo vpleta, zakaj je potreben in kaj se bo zgodilo, če tiste zadeve notri ne bo. Zaradi tega nas gospodarstvo pri teh stopanjih na žulje kar se tiče visokega šolstva v Novem mestu, kjer sem zdaj zelo aktiven, tako močno podpira. Te zgodbe preprosto ne bi izpeljali brez podpore Krke in avtomobilske industrije in tako naprej. Ker so pač ljudje, ki v slovenskem prostoru nekaj pomenijo preprosto dvignili telefon ko je bil čas, ker so prepoznali te zgodbe kot pomembne in poskrbeli, da recimo ljubljanska Univerza ni mogla kje delat problemov. In zaradi tega je bila tista začetna intenca, dajmo se mi zmenit kako bi mi tule, kaj bomo sklenil, da bomo pomagal, za mene zgrešena. Nobena regija, ki jo jaz poznam, se ni uspela na tak način izvleči iz razvojnih problemov. V Sloveniji ne, po Evropi pa pravzaprav še toliko manj. Razvojne zgodbe so se zmeraj začele na terenu, ne”.*

- Razvoj visokega šolstva (lahko sčasoma sproži razvojne procese – pridobitev 'nujno potrebne' ekspertize za oblikovanju 'nujne potrebne' razvojne koalicije – tj. jedra oz. regionalne antene, ki sprožajo nove razvojne pobude) »...če se oblikuje neko jedro ljudi, ki začne neke razvojne iniciative furat, potem okolje samo pogrunta, da je tam neka skupina ljudi, ki zna nekaj narediti in potem sami pridejo«...

- Spodbujanje nastajanja malih in srednjih podjetij. Pomurja ne bo rešilo le kmetijstvo (ni realno pričakovati, da bi od kmetijstva lahko živelo 120.000 ljudi, na razpoložljivih kmetijskih površinah)...pomemben razvojni segment, ki ustvarja dobiček (BDP), so mala in srednja podjetja. Pomurje na kratek rok rabi delovna mesta (zgolj okolje na kratek rok ne bo rešilo problema nerazvitosti)...

-spremeniti navade pomurskih kmetov (prehod iz tradicionalnega kmetijstva v ekološko kmetijstvo)... »...in mi smo vidli letos spomladi upor pomurskih kmetov, proti temu, da bi se preusmerili v ekološko kmetijstvo” ... »skratka ekološko kmetijstvo smo mi predstavili kot neko možnost, ne, in imeli smo recimo, v enem tednu, v osmih dneh približno 40 interesentov, ki bi se radi preusmerili ne, in jaz sem njim govoru, jst sm bil tam 4 dni, zakaj nas to

sprašujete, to vi morate spraševati svoje svetovalne službe, kmetijske zavode, ki so v vašem prostoru, sej v tistem prostoru so kar pomembni kmetijski zavodi in enostavno tam jih na to ne napotujejo, v temu ne vidijo rešitev”....spremeniti strategijo gojenja poljščin (npr. namesto koruze – ki se pretežno goji za živalsko hrano – bi lahko pridelovali npr. sladkorno peso, jabolka, hruške, itn....plasirati šampionski izdelek (npr. bučno olje), ki bi ga lahko prodajali tudi v tujini...

- ...vpeljava okolju prijaznih metod zatiranja poljskih škodljivcev (npr. sterilizacija samcev) in na to vezan razvoj tehnologije (nova delovna mesta)...

- Boljša izraba obstoječih oziroma razpoložljivih virov kot je npr. uporaba geotermalne energije...več bi lahko iztržili tudi od prometnega koridorja (nova delovna mesta).

- ...analiza regionalnih razvojnih potencialov (evalvacija potencialov)¹³...dobro pripravljeni regionalni razvojni programi, ki bi predpostavili jasne cilje, vizije in potrebe regije, bi bili izvedljivi in imeli sinergijske učinke v regiji...

- ...povezati preseke med štirimi kapitali (integracija razvojnih dejavnikov), i.e. ukrepi namenjeni gospodarskemu razvoju bi morali biti hkrati podporni za socialni in človekov razvoj...

- ... razvoj t.i. ‘sedentarnih’ dejavnosti (dejavnosti na domu, ki služijo lokalnemu trgu, uporabljajo lokalne resurse, itn.). “Sedentarna” ekonomija bi privedla do integracije regionalnih kapitalov....

- ...«kolonizacija» Pomurja (stimulirati ljudi k priseljevanju, npr. brezplačni internet) – regiji prinese davkoplačevalce....župane z instrumentom pripraviti do tega, da bodo dobri gospodarji (uporaba lokalnih virov – »če boš lokalne resurse pustil nezaposlene in uvažal razvojni denar iz Ljubljane ali Bruslje, boš dobival projekte, ki služijo Ljubljani in Bruslji, ne pa Pomurju«).

¹³ Eden od respondentov opozori, da je evalvacija potencialov Pomurja že bila narejena v okviru preliminarnega razvojnega programa 2004 ali 2006. Šlo je za dokument, v katerem lokalni akterji podajo svojo vizijo (razvojne prioritete) razvoja Pomurja.

- ...razvoj socialne ekonomije kot neposredne možnosti za zagotovitev delovnih mest ob pomoči države...

5. NEKAJ SKLEPNIH UGOTOVITEV IN SPOZNANJ

Preučevanje regionalnega razvoja večinoma temelji na uporabi sekundarnih statističnih virov (Statistični letopisi ali drugi viri) ter na konstrukciji indikatorjev oz. indeksov na osnovi teh podatkov. Take študije so koristne, vendar so tudi enostranske, saj povzemajo le del socialne dinamike, ki se dogaja v regijah in jim daje svojevrsten pečat. Prednost našega pristopa je v tem, da se naslanjamo tudi na bolj neposredne, kvalitativne metode, ki nam dajejo bolj poglobljeno (in tudi aktualizirano) sliko dogajanj in ki zajamejo tudi neformalne vidike interakcij med akterji in institucijami, ki so pomembne za učinkovito delovanje regionalnega inovacijskega sistema.

Druga prednost opisanega pristopa je v tem, da pridejo do izraza različne interpretacije dogajanj in ukrepov, ki se izvajajo v regiji ali občini. Poudariti moramo, da v tej fazi še nismo izkoristili vseh možnosti razlage in novih spoznanj, ki nam jih ponuja zbrano gradivo. Omejili smo se le na določene izseke, na okvirno seznanitev s stanjem v izbranih regijah. Bomo pa že v kontekstu priprave knjižne objave ter drugih (specializiranih) objav v bližnji prihodnosti podrobneje obdelali določena gradiva, ki smo jih pridobili v empirični oz. terenski fazi izvajanja projekta.

Kot je razvidno iz odgovorov predstavnikov podpornih institucij in drugih akterjev inovativnega sistema so vzpostavljeni mehanizmi za inovacijski preboj, prihaja tudi do zgostitve ustvarjalnih kadrov, ki bi tvorili potencialna razvojna jedra. Še vedno pa niso rešena vprašanja razvojnih prioritet (katere panoge oz. dele panog, katere tehnologije razvijati), ni prave koordinacije in sinergije med posameznimi elementi inovacijskega sistema. Izgleda, da gre tudi za problem posrednikov in spodbujevalcev razvojnih iniciativ..... Omenjene institucije večkrat funkcionirajo po birokratski logiki (v kar so delno tudi prisiljene) in so manj fleksibilne in responzivne kot bi se od njih pričakovalo.

Akterji in institucije RIS so premalo povezani tako znotraj posameznih lokacij in regij, kot tudi preko meja lokalnih in regionalnih okvirov. V mnogih primerih gre še vedno za zaprte kroge ali omrežja, ki ne izkoristijo vseh možnosti za razvoj. Obstajajo pa tudi izjeme in sicer v smislu posameznih enot RIS (recimo inštitutov ali VTP), ki so sposobne povezovanja,

pridobivanja novih informacij in kooptacije novih članov v ožjem lokalnem in regionalnem smislu ali pa v širšem kontekstu. Zanimivo je, da uspešnejša VTP (Goriška) delujejo kot globalni igralci (ali to vsaj poizkušajo) in da imajo z lokalno skupnostjo ali regijo, kjer imajo sedež ali obrate, zelo malo stikov.

Podporne institucije kot so inkubatorji ali tehnološki parki so – tako se zdi – še v eksperimentalni fazi in je še težko napovedati, ali se bodo podjetja, ki zdaj delujejo v njihovem okviru, osamosvojila in se uveljavila na trgu.

Vtis je, da akterji in institucije RIS nimajo pravih mehanizmov za koordinacijo in kooperacijo, delujejo mehanično in ne organsko ali sistemsko. Ali bi ustanovitev pokrajin prispevala k njihovi večji usklajenosti in učinkovitosti, je težko trditi (kot smo že omenili). Vendar tudi status quo – ki pomeni prevlado občinskih uprav in državnih organov – ne more privedi do bolj inovativnega okolja in spodbuditi večjih razvojnih premikov.

6. PRILOGE

6. 1. VPRAŠALNIK ZA POLSTRUKTURIRAN INTERVJU

6. 1. 1. Verzija vprašalnika za podjetja:

I. Struktura/kultura in opis delovanja podjetja:

- opredelitev dejavnost(i) podjetja (razvoj/produkcija/storitve);
- nastanek in kratka zgodovina podjetja (izpostavitve bistvenih elementov: ideja/razvoj/morebitne prelomnice)
- organizacijska struktura podjetja (Kako je podjetje organizirano: zaposleni; velikost, fluktuacija, izobrazbena sestava...lastniki...
- Kako poteka delo: individualno ali timsko oz. projektno. Kako poteka odločanje, sprejemanje odločitev...?). Kakšno vlogo ima hierarhija, kaj je osnova za avtoriteto in voditeljstvo (znanje, podjetnost, starost oz izkušnje, kapital, dobre zveze....)?
- Kaj smatrajo za poslanstvo podjetja? Katere vrednote so v ospredju? Delujejo v smislu kratkoročne ali dolgoročne perspektive (ali razmišljajo o rasti podjetja in novih zaposlitvah), stopnja identifikacije s podjetjem. Je bolj izražen individualizem ali kolektivizem? Se čutijo del lokalnega ali globalnega prostora (oz. obeh)?
- Pomen trajnostnega razvoja in okoljskih problemov kot izziva za razvijanje okolju prijaznih tehnologij in proizvodov ter obnovljivih virov energije.

II. Inovativno okolje (pomen okolja, v katerem deluje podjetje za razvoj, inovativnost,...)

- Specifike inovativnega okolja (npr. Kaj respondent pojmuje kot inovativno okolje? Povezanost oz. bližina inštitutov in akademskega okolja? Je to najbolj pomembno? Ali gre bolj za koncentracijo kreativnih, nekonvencionalnih ljudi? Razlike med večjimi mesti (Ljubljana in Maribor), manjšimi mesti (Koper, Gorica...) ter še manjšimi naselji oz podeželjem?
- Inovativni/kreativni akterji (Kdo so po vašem inovativni akterji v regiji/v vašem podjetju? Kaj jih določa/glavne značilnosti/karakteristike? Kako prihaja do oblikovanja inovativnih skupin v vašem podjetju? Kdo daje pobudo? Kako so posamezniki ali skupine v podjetju povezane z neposrednim okoljem? Ali pa te povezave ni in zaposleni komunicirajo z drugimi okolji oz so globalno usmerjeni?

Kako ocenjujete zaposlovanje mladih po končanem izobraževanju z vidika dotoka svežega in inovativnega znanja v podjetje?

- Kako razumete vlogo podpornih institucij (inkubatorjev, tehnoloških parkov in podobnih institucij)? Ali ste vključeni v tovrstno podporno okolje? Kateri so po vašem mnenju (izkušnjah) mehanizmi/prednosti/lastnosti/pomanjkljivosti vključenosti v podporne institucije?
- Vpliv podpornih okolij na nastanek novih podjetij v regiji (Ali menite, da podpora okolja pospešujejo nastanek novih podjetij? Zakaj? Kako? Opišite načine/primere/izkušnje?

III. Komunikacijski procesi znotraj podjetja

- S kom največ komunicirajo? Kje in kako pridobijo ustrezna znanja in informacije? Ali prihaja do izmenjave mnenj? Kako pogosto?
- Tipi in pomen komunikacije v podjetju (Katere so najpogostejše/najpomembnejše oblike komunikacije? Formalna/neformalna komunikacija – katere je več? katerim oblikam pripisuje večji pomen? Pomen neformalne komunikacije in druženja tudi izven podjetja za pretok znanja in informacij. Pomen informacijsko-komunikacijske tehnologije – IKT (virtualne skupnosti).
- Ali menite, da je za skupno učenje in pretok znanja ustrežnejše, če imamo pogoste stike z ljudmi, ki jih ne poznamo dobro, ali je boljše imeti stike z ljudmi, ki jih poznamo in se z njimi pogosto srečujemo. Ali bi zase rekli, da se pretežno giblje v manjšem, bolj ali manj zaprtem krogu ali da ste vključeni v več različnih krogov, med katerimi obstajajo povezave oz. med katerimi ni povezav?

IV. Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

- S katerimi zunanjimi institucijami največ komunicirajo, npr. stiki z univerzo, inštituti in drugimi podpornimi institucijami. Ali gre za redne/občasne stike/sodelovanje? Ali gre tu za enosmeren/dvosmeren proces? Ali so izkušnje podjetja upošteevane v raziskovalnem in pedagoškem procesu na univerzi?
- Ali lahko navedete primere sodelovanja z različnimi institucijami in posamezniki iz akademske sfere.
- Koliko časa porabijo za razgovore in debate? Kako rešujejo probleme, ki izhajajo iz različnih metodoloških pristopov in praktičnih izkušenj? Je komunikacija večdimenzionalna ali je selektivna in osredotočena na reševanje določenega izoliranega problema?
- Pomen interdisciplinarnosti? Kako se sporazumevajo ljudje različnih strok in ved? Kako poteka sporazumevanje in izmenjava med "teoretiki" in praktiki? Se oblikuje skupen jezik? Kdo usmerja debato o strokovnih rešitvah? Se debata dotika tudi širših vidikov (etičnih, okoljskih etc.). Ali so v debato vključeni tudi kupci, dobavitelji in kooperanti oz. naročniki (npr. večja podjetja).
- Ali ste vključeni v več skupin (mrež), ali pa menite, da je bolj koristno negovati stike samo z nekaj izbranimi ljudmi?
- Kakšna je povezanost z drugimi (visokotehnološkimi) podjetji doma oz v bližini ter s podjetji v tujini? Ali s kakšnim podjetjem skupaj razvijate nov proizvod? Ali imate skupno razvojno dejavnost? Ali to vpliva na uspešnost?

Vloga države (Tehnološka agencija, ARRS...evropski programi...) – kaj bi bilo treba spremeniti?

V. Lokalni in regionalni nivo

- Ali se podjetje povezuje z drugimi podjetji v vaši bližini oz v okviru regije oz. Gospodarskega središča?
- Imate stike z lokalnimi/regionalnimi predstavniki oblasti ter s predstavniki civilne

družbe?

- Imate stike oz. ste vključeni v regionalne/področne podporne institucije kot so inkubatorji, razvojne agencije, tehnološki parki, razvojni projekti gospodarskih središč?
- Kako ocenjujete zmožnosti svoje regije za razvojni in inovativni preboj? Kje vidite prednosti in kje ovire? Ali menite, da je bil v zadnjih letih narejen napredek v smislu doseganja ciljev lisbonske strategije?
- Ali menite, da je v vaši regiji/lokaciji možna koncentracija kreativnih kadrov?
- Kako ocenjujete potek črpanja sredstev iz Evropskih skladov v okviru Gospodarskih središč oz. razvojnih projektov the središč?

6. 1. 2. Verzija vprašalnika za podporne institucije:

I. Struktura/kultura in opis delovanja institucije:

- Opredelitev dejavnosti institucije/nastanek in kratka zgodovina/ Kdo je dal pobudo za ustanovitev/organizacijska struktura institucije/Kako poteka delo: individualno ali timsko oz. projektno?
- Kakšno je vaše sodelovanje z univerzitetnimi inkubatorji in drugimi podobnimi institucijami na univerzah ter z drugimi razvojnimi regionalnimi agencijami, podjetniškimi centri, Gospodarskimi središči v Sloveniji/v tujini?
- Kaj smatrajo za poslanstvo institucije? Katere vrednote so v ospredju?

II. Inovativno okolje (pomen okolja, v katerem deluje podjetje/institucija za razvoj, inovativnost,...)

- Specifike inovativnega okolja (npr. Kaj respondent pojmuje kot inovativno okolje? Kakšno vlogo ima po vašem povezanost oz. bližina inštitutov in akademskega okolja za razvoj inovativnosti? Je to najbolj pomembno? Ali gre bolj za koncentracijo kreativnih, nekonvencionalnih ljudi? Razlike med večjimi mesti (Ljubljana in Maribor), manjšimi mesti (Koper, Gorica...) ter še manjšimi naselji oz. podeželjem?
- Inovativni/kreativni akterji (Kdo so po vašem inovativni akterji v regiji/v vašem okolju? Kaj jih določa/glavne značilnosti/karakteristike? Kako vaša institucija pripomore k nastajanju inovativnih skupin? Kdo daje pobudo? Kako so posamezniki ali skupine v instituciji povezane z neposrednim okoljem/drugimi podpornimi institucijami/podjetji?
- Kako ocenjujete zaposlovanje mladih (diplomantov, doktorandov) po končanem izobraževanju z vidika dotoka svežega in inovativnega znanja v podjetje/institucijo?
- Vpliv podpornih okolij (inkubatorji, tehnološki parki, razvojne agencije) na prenos znanja in nastanek novih podjetij/inovativnih skupin v regiji (Ali menite, da podpora okolja pospešujejo nastanek novih podjetij? Zakaj? Kako? Opišite načine/primere/izkušnje?

III. Komunikacijski procesi znotraj institucije

- S kom največ komunicirajo? Kje in kako pridobijo ustrezna znanja in informacije? Ali

prihaja do izmenjave mnenj? Kako pogosto?

- Tipi in pomen komunikacije v instituciji (Katere so najpogostejše/najpomembnejše oblike komunikacije? Formalna/neformalna komunikacija – katere je več? Katerim oblikam pripisuje večji pomen? Pomen neformalne komunikacije in druženja tudi izven institucije za pretok znanja in informacij. Pomen informacijsko-komunikacijske tehnologije – IKT (virtualne skupnosti).
- Ali menite, da je za skupno učenje in pretok znanja ustrežnejše, če imamo pogoste stike z ljudmi, ki jih ne poznamo dobro, ali je boljše imeti stike z ljudmi, ki jih poznamo in se z njimi pogosto srečujemo. Ali bi zase rekli, da se pretežno gibljete v manjšem, bolj ali manj zaprtem krogu ali da ste vključeni v več različnih krogov, med katerimi obstajajo povezave oz. med katerimi ni povezav?

IV. Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

- S katerimi zunanji institucijami največ komunicirajo, npr. stiki z univerzo, inštituti in drugimi podpornimi institucijami. Ali gre za redne/občasne stike/sodelovanje? Ali gre tu za enosmeren/dvosmeren proces? Ali so izkušnje podjetja upošteevane v raziskovalnem in pedagoškem procesu na univerzi?
- Ali lahko navedete primere sodelovanja z različnimi institucijami in posamezniki iz akademske sfere/podjetji?
- Koliko časa porabijo za razgovore in debate? Kako rešujejo probleme, ki izhajajo iz različnih metodoloških pristopov in praktičnih izkušenj? Je komunikacija večdimenzionalna ali je selektivna in osredotočena na reševanje določenega izoliranega problema?
- Pomen interdisciplinarnosti? Kako se sporazumevajo ljudje različnih strok in ved? Kako poteka sporazumevanje in izmenjava med “teoretiki” in praktiki? Se oblikuje skupen jezik? Kdo usmerja debato o strokovnih rešitvah? Se debata dotika tudi širših vidikov (etičnih, okoljskih etc.).
- Ali ste vključeni v več skupin ali pa menite, da je bolj koristno negovati stike samo z nekaj izbranimi ljudmi?

V. Lokalni in regionalni nivo

- Kako vidite svojo institucijo v razvojnem kontekstu kraja ali regije? Je povezana s podjetji? Ali lahko navedete konkreten primer, da je vaša institucija pomagala (posredno ali neposredno) pri ustanovitvi visokotehnološkega podjetja?
- Ali se podjetja (prevsem VTP) povezujejo z drugimi podjetji v vaši bližini oz. v okviru regije oz. Gospodarskega središča?
- Imate stike z lokalnimi/regionalnimi predstavniki oblasti ter s predstavniki civilne družbe?
- Koliko podjetij je vključenih v regionalne/področne podpirne institucije kot so inkubatorji, razvojne agencije, tehnološki parki, razvojni projekti gospodarskih središč?

- Kako ocenjujete zmožnosti svoje regije za razvojni in inovativni preboj? Kje vidite prednosti in kje ovire? Ali menite, da je bil v zadnjih letih narejen napredek v smislu doseganja ciljev lisbonske strategije?
- Ali menite, da je v vaši regiji/lokaciji možna koncentracija kreativnih kadrov?
- Kako ocenjujete potek črpanja sredstev iz Evropskih skladov v okviru Gospodarskih središč oz. razvojnih projektov the središč?

6. 2. POVZETKI INTERVJUJEV IN FOKUSNIH SKUPIN

6. 2. 1. OSREDNJE SLOVENSKA REGIJA

Ugotovitve na podlagi intervjujev

Med decembrom 2008 in januarjem 2009 smo opravili serijo (pilotnih) intervjujev ter razgovorov s predstavniki nekaterih podpornih institucij ter podjetij. Razgovore smo opravili v tehnološkem parku (PI-1), univerzitetnem inkubatorju (PI-2), dveh podjetjih (VTP-1, VTP-2), raziskovalnem inštitutu (RI) ter tehnološki agenciji (TA).¹⁴ Ugotovili smo naslednje:

PI-1: Struktura/kultura in opis delovanja podjetja/institucije

Trenutno je vključenih 185 podjetij, od katerih jih po mnenju respondenta aktivno deluje približno 105. PI-1 je namenjena podjetjem, ki že imajo vzpostavljen okvir delovanja (poslovni načrt, finančno strategijo, itn.) in se v tem oziru dopolnjujejo s podpornimi institucijami kot je recimo inkubator, saj v primeru PI-1 ne gre za študente, ampak večinoma za že uveljavljene podjetnike.

PI-1: Inovativno okolje

Predstavlja organizacijo in okolje za razvoj tehnološkega podjetništva. Motivira, vzpodbuja, preverja in pomaga pri realizaciji podjetniških pobud z visoko vsebnostjo znanja in višjim potencialom rasti.

¹⁴ PI – podporna institucija; VTP – (visoko-tehnološko) podjetje; RI – raziskovalna institucija; TA – tehnološka agencija.

PI-1: Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

Respondent omeni sodelovanje institucije pri vzpostavitvi univerzitetnega inkubatorja. PI-1 je bila predvidena kot ustanovna članica, vendar se je kasneje sodelovanje prekinilo. *»Univerza nas je odrezala, saj niso želeli da bi nastopal kot investor.«* Po mnenju sogovornika sta sicer PI-2 in PI-1 v komplementarnem odnosu, saj prva zajema predvsem študente in novonastajajoča podjetja medtem ko se PI-1 navezuje predvsem na hitrejšo rast že obstoječih podjetij.

Respondent še doda, da v Sloveniji trenutno ni dobrega ravnovesja med instrumenti za spodbujanje rasti novonastajajočih podjetij na eni strani ter instrumenti za spodbujanje večje rasti že obstoječih podjetij na drugi strani. Organizacijske oblike podjetij danes so drugačne od organizacijskih oblik podjetij pred desetimi leti. Država (Slovenija) temu ne sledi.

Nadalje se izpostavlja (kulturni) problem nizkega zaupanja med poslovneži. Sogovornik pove, da med podjetji v PI-1 ni veliko sodelovanja ter skupnih projektov. *»Večinoma se med seboj niti ne poznajo. Razlog je v individualistični usmerjenosti (tradiciji) podjetništva, ki je deloma kulturno pogojena (vsak hoče vse narediti raje sam in zase; težko je deliti stvari oz. se dogovoriti za sodelovanje; prisotno je nezaupanje, itn.). Redno sodelovanje poteka z raziskovalnimi institucijami (Kemijski institut, IJS, itn.), vendar je to sodelovanje spet vezano na določene akterje (utečene odnose in povezave), ki si prisvajajo znanje in so redko pripravljeni na odprto komunikacijo/izmenjavo (vsak hoče sam zaslužiti)«.* Sicer je sogovornik optimist in pričakuje, da se bodo stvari s prihodom mlajših generacij podjetnikov spremenile.

PI-1: Lokalni in regionalni nivo

Respondent izpostavlja problem napačne strategije regionalnega pozicioniranja tehnoloških parkov. Izpostavi dejstvo, da *»vsaka lokalna regija v Sloveniji želi imeti svoj TP. Glede na majhno število prebivalcev po mnenju sogovornika to ni smotrno«.* Kot primer navede Nizozemsko in Avstrijo *»TP v neki majhni regiji na Koroškem, je bil zasnovan kot visokotehnološko okolje, ki pa ni zaživel zaradi oddaljenosti od centra visoke tehnologije in znanja. Posledično je zdaj tam uspevajo panoge kot npr. mizarstvo, obrt,...«.*

Respondent je prepričan, da naj bi bil PI-1 prostorsko vezan na okolje, kjer so na razpolago znanje, tehnologija ter drugi »urbani« resursi. *»Lendava npr. v Sloveniji to ni – lahko pa tam nastane TP v povezavi s kmetijstvom«.* Prenos znanja v Sloveniji po mnenju sogovornika ni

sistemskega podprt. »Sistemskega ni podprt zato, ker ni pozitivna vrednota. Vsak se vpraša: Kaj bom imel jaz od tega?. In ker navadno nič ne dobi, raje nič ne da«. V zvezi s politiko univerze uporabi it. izraz *ricadutta*, kar pomeni, da »univerza hoče vse nazaj«.

PI-2: Struktura/kultura in opis delovanja podjetja/institucije

Institucija je namenjena predvsem študentom (ne glede na študijsko smer), ki želijo postati podjetniki in svoje znanje uspešno prodati na trgu. Inkubator nudi okolje v katerem se (interdisciplinarno) združujejo znanja Univerze v Ljubljani, se ustvarja tehnološki napredek, prihaja do prenosa znanja in tehnologij v gospodarstvo in odpiranja novih delovnih mest. Trenutno pod okriljem inkubatorja deluje trinajst podjetij.

Podjetjem, ki postanejo članice institucije (večinoma na podlagi razpisa) se nudi podjetniško izobraževanje in osebno svetovanje (mentorstvo), opremljeni delovni prostori, podjetniško izobraževanje ter pomoč pri iskanju finančnih virov. Med pomembnejše (konkretne) dejavnosti v okviru inkubatorja sodi npr. pomoč pri pripravi poslovnega načrta, informiranje, posvetovanja, seminarji, oblikovanje delovnih skupin, izmenjava mnenj (sodelovanje med podjetji) na vsakodnevni bazi. V razgovoru je bilo izpostavljeno tudi projektno sodelovanje z univerzo Stanford in matičnimi (Univerza v Ljubljani) raziskovalnimi centri (katedrami, profesorji).

PI-2: Inovativno okolje

Nudi okolje v katerem se (interdisciplinarno) združujejo znanja Univerze v Ljubljani, se ustvarja tehnološki napredek, prihaja do prenosa znanja in tehnologij v gospodarstvo in odpiranja novih delovnih mest.

PI-2: Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

V razgovoru je bilo izpostavljeno projektno sodelovanje z univerzo Stanford in matičnimi (Univerza v Ljubljani) raziskovalnimi centri (katedrami, profesorji). Inkubacijska doba mladega (novonastalega) podjetja je nekje leto, leto in pol. Po preteku tega časovnega obdobja, je podjetje pripravljeno na samostojno življenje. Uspešna podjetja se (največkrat) preselijo v tehnološki park, kjer nadaljujejo svoj razvoj. V času inkubacijske dobe so podjetja večkrat podvržena evalvaciji, kar prispeva k resnosti dela in večji motivaciji.

PI-2: Lokalni in regionalni nivo

Namenjena je predvsem študentom (ne glede na študijsko smer), ki želijo postati podjetniki in svoje znanje uspešno prodati na trgu. Trenutno pod okriljem podporne institucije deluje trinajst podjetij. Podjetjem, ki postanejo članice PI-2 (večinoma na podlagi razpisa) se nudi podjetniško izobraževanje in osebno svetovanje (mentorstvo), opremljeni delovni prostori, podjetniško izobraževanje ter pomoč pri iskanju finančnih virov. Med pomembnejše (konkretne) dejavnosti v okviru PI-2 sodi npr. pomoč pri pripravi poslovnega načrta, informiranje, posvetovanja, seminarji, oblikovanje delovnih skupin, izmenjava mnenj (sodelovanje med podjetji) na vsakodnevni bazi. V času inkubacijske dobe so podjetja večkrat podvržena evalvaciji, kar prispeva k resnosti dela in večji motivaciji.

VTP-1: Struktura/kultura in opis delovanja podjetja/institucije

Podjetje izhaja iz ideje o računalniškem servisu na domu (storitev), razvija pa tudi napreden sistem za avtomatično in zgodnje odkrivanje napak v računalniških sistemih (tehnologija). V tem oziru gre za visokotehnološko podjetje, saj razvija novo tehnologijo, ki jo bo potem poskušalo lansirati na trg. Podjetje je nastalo pred dvema letoma na temelju neformalne komunikacije ter pobud med skupino prijateljev (študentov), ki jim je skupen podoben pogled na svet oz. odnos do stvari. Sogovornika na tem mestu posebej poudarjata pomen značajskih potez t.i. računalniških *geekov*¹⁵, ki se odražajo v nenehnem iskanju boljših (naprednejših) rešitev obstoječih sistemov, elementov, idej in ki jim (neformalno) druženje, izmenjava mnenj ter informacij predstavlja bistven člen v verigi kreativnosti.

VTP-1: Inovativno okolje

Respondenta poudarjata pomen značajskih lastnosti kreativnih podjetnikov. Gre za tip ljudi, ki jim je lastna neka imanentna potreba po inovacijah, izboljšavah in ki jim primarni interes ni denar ali zaslužek, temveč nekaj narediti bolje oz. na drugačen način. LUI jim v tem pogledu predstavlja inovativno okolje, kjer so v stiku s podobnimi podjetji in s katerimi tudi dnevno sodelujejo (skupni projekti, izmenjava informacij, izobraževanja, itn.). Vzdušje je *vibrant*, se stalno nekaj dogaja.

Respondenta pa sta obenem tudi precej kritična do prostorske in funkcionalne zasnove podporne institucije in menita, da je ta za potrebe podjetnikov kot predstavnikov nekakšne

¹⁵ Beseda (računalniški) geek se nanaša na osebo z ekscentrično predanostjo določenemu interesu

'kreativnih subkulture' – zelo slabo projektirana. »Gre za vrsto napak že v sami zasnovi...prostori so preveč ločeni med sabo, nekateri prostori so preveliki...vse je preveč razkošno...večina itak dela doma, na tleh, ponoči....smo se morali skoraj skregati, da so nam dovolili vstop v PI-2 tudi zvečer... hočejo nas ukalupit v njihove predstave o podjetništvu«.

VTP-1: Komunikacijski procesi znotraj podjetja/institucije

V razgovoru s predstavniki inkubiranega podjetja so prišle do izraza tudi nekatere razlike v pogledih na podjetništvo med vodstvom PI-2 ter inkubiranimi podjetji. »Direktor bi nam moral biti vzornik, role model...vendar ima vodstvo povsem drugačne predstave o podjetništvu...zelo radi opremljajo prostore s povsem nepotrebnimi in dragimi...poglej samo te omare...masivne...mi tega sploh ne rabimo...imamo recimo več tisoč evrov vredno in leto staro plazmo (TV), ki še ni bila prižgana...Tako prihaja do delitve na nas podjetja in na vodstvo. Mi menimo, da bi se inkubator lahko precej bolje tržil, da bi bil bolj profitabilen....lahko bi oddajali prostore za seminarje, vabili več tujih strokovnjakov«. Sogovornika menita, da so predstave vodstva v tem pogledu elitistične in gojijo neko svojo podobo podjetništva. Predlagata (v soglasju z drugimi podjetji), da bi se PI-2 navzven bolj odprla.

VTP-1: Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

Respondenta inkubiranega podjetja navajata premalo (formalne) komunikacije in sodelovanja z drugimi institucijami in profesorji. Vsake dva do tri mesece v PI-2 organizirajo delavnice s povabljenimi gosti (mentorji). Večinoma gre za ljudi, ki jih že poznamo oziroma so prijatelji in znanci vodilnih PI-2. »Nas zanima nekaj povsem drugega...oni nam tega ne nudijo. Vodstvo nima znanja niti interesa za inkubirana podjetja. Edini stik, ki ga imam s profesorji je, če grem kot študent na govorilne ure in tam vprašam. Mi sami pridemo do profesorjev....tako smo spoznali tudi dva iz tujine, ki sta nam res veliko pomagala....za stike po mojem mnenju ni dovolj dobro poskrbljeno. Potem pa spet...eni profesorji ne bodo veliko povedali....recimo Kline nam je dosti pomagal...ampak tudi on ima neko mejo...ima tudi svojo agencijo...IJS informacije drži zase...sami tržijo svoje kapacitete....« Po mnenju sogovornikov, bi si inkubirana podjetja želela več stikov z drugimi institucijami in profesorji s pravih fakultet in ne recimo nekih Gea Colleague-ov. Navajata primer podjetja, ki je zaradi potrebe po laboratoriju in specifičnih surovinah (sredstvih) v svojo lastniško strukturo vključilo tudi profesorja iz raziskovalne institucije.

VTP-2: Struktura/kultura in opis delovanja podjetja/institucije

Dejavnost podjetja je povezana s projektom izdelave sončne elektrarne (realizirano leta 2001). V ta namen je prišlo do združitve interesentov pod skupno streho z namenom 1) razvijati trg – kar je nujno, da se neka tehnologija lahko uveljavi; in 2) zagotoviti spodbudo države – država mora poskrbeti, omogočiti, da podjetja od tega nekaj imajo. Na podlagi tega se je ustanovil grozd, v katerega so vključena razna podjetja, fakulteta, inštituti. Posledično je leta 2005 nastala (EU) platforma za Fotovoltaiko, kamor je podjetje tudi aktivno vključeno.

Podjetje (grozd) se trenutno ukvarja z aplikacijo sončnih modulov, vendar se osnovne elemente kupuje v tujini (predvsem Nemčiji). Lasten (vrhunski) razvoj tehnologije sončnih modulov bi bil za Slovenijo enkratna priložnost, kar pa zahteva več znanja (tega znanja trenutno v Sloveniji ni) in podporo države (ta večino denarja še vedno namenja starim energetskega virom, TE, HE, nafta, plin, itn.).

VTP-2: Inovativno okolje

Respondent vidi sistemske ovire pri vzpostavljanju inovativnega okolja, npr. razvoj trga (nerazumevanje, negativizem s strani države in drugih relevantnih akterjev, ki najprej pomislijo, da nekdo hoče vse zase. Tu pa ne gre za to, da bi hoteli vse zase. Gre za vzpostavitev stimulativnih pogojev, od katerih bi kasneje lahko – posledično zaradi razvoja trga – vsi nekaj imeli (dohodek tudi v ekonomskem smislu). Država pa ne razmišlja dovolj dolgoročno. Gre za projekte, ki trajajo leto, dve pri čemer je naročnik neka državna agencija npr. TIA, kjer nimajo pojma o novi tehnologiji. Za začetek bi moralo biti več naročnikov iz gospodarstva. Izvajanje nekakšnih pilotnih študij in kratkoročnih projektov ni relevantno za vzpostavitev trga, kamor bi lahko plasirali doma razvito tehnologijo in kamor bi se lahko pripenjala številna domača podjetja. Vendar mora to država stimulirati. Nova tehnologija je kot otrok, ki rabi začetno nego. Država – v dani družbeni situaciji – bi morala dajati tistemu, ki vzgaja otroka in omejevati tistega, ki troši in onesnažuje (trošarine, davki). Gospodarstveniki tega zaenkrat ne razumejo.

VTP-2: Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

Podjetje veliko sodeluje z državo in je relativno uspešno tudi na trgu. Pomemben korak v tej smeri je bila vzpostavitev sistema zagotovljenih odkupnih cen za tehnologijo, ki temelji na trajnostnih energetskega virih. Preko državnih mehanizmov jim je uspelo zagotoviti razmere, v katerih se zdaj investitorjem v tovrstno tehnologijo investicija povrne (v 10-15 letih).

Posledično je to privedlo do večjega zanimanja s strani podjetij. Sodelovanje poteka s Fakulteto za elektrotehniko, ne pa tudi z IJS. Sogovornik pravi, da je znanje preveč fragmentarno.

VTP-2: Lokalni in regionalni nivo

Respondentom niso bilo zastavljena vprašanja iz tega tematskega sklopa.

RI: Struktura/kultura in opis delovanja podjetja/institucije

Formalno deluje eno leto, od septembra 2008 zaposluje 4 ljudi (direktor, administracija, raziskovalci). Namen ustanovitve RI je komercializacija znanja, trženje proizvodov, skupni projekti s podjetji, primarno poslanstvo RI pa je razvoj inovativnih komercialnih projektov. Primer uspešno izvedenega projekta je sodelovanje med srednjim ter velikim podjetjem, kjer so uspešno izvedli racionalizacijo proizvodne linije.

RI: Inovativno okolje

Nudenje okolja in pogojev za delovanje podjetja (to delajo inkubatorji in parki) ni v domeni RI. RI je projektno usmerjena.

RI: Komunikacijski procesi znotraj podjetja/institucije

Respondentom niso bilo zastavljena vprašanja iz tega tematskega sklopa.

RI: Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

Respondent je poudaril predvsem pomen neformalnih stikov v komunikaciji z relevantnimi akterji (kolegiji gospodarstva, sestanki – redno in z vsemi zainteresiranimi udeleženci glede na skupni projekt. *»Mreženja brez koristi se ne gredo – to se naslavlja tudi na sodelovanje z nekaterimi »močnimi« profesorji, bodisi zaradi težavne komunikacije ali neuporabnosti...čista znanost, usmerjenost v objave, časovno potratno in neproduktivno«.*

Pomemben prispevek dejavnosti RI bo spletna aplikacija med univerzo ter gospodarstvom, ki bo zaživela v šestih mesecih. Formalnih (in neformalnih) stikov z univerzitetnim inkubatorjem nimajo. Respondent pojasni, da gre za razlike v pravno-formalnem statusu. *»inkubator dobiva denar od države in je bolj nekakšen servis za zaposlovanje mladih. RI je zasebni neprofitni zavod, ki deluje v javnem interesu. Nima z državo nič, razen če dobi koncesijo. Stiki z inkubatorjem (PI-2) ali tehnološkim parkom (PI-1) bi bili, če bi šli skupaj v*

projekt«. Tesne stike z Univerzo potekajo predvsem preko Službe za zaščito intelektualne lastnine. Če se ustanovi podjetje, gre v inkubator ali tehnološki park. RI namreč lahko ustanovi tudi podjetje na podlagi projektov. Intelektualna lastnina, ki nastane v projektih, se varuje preko Univerze.

Komunikacija s potencialnimi sodelavci poteka na podlagi sprotnega dogovarjanja. V skladu s potrebami (glede na projekt) se oblikuje mreža odnosov in se določi kdo bo s kom komuniciral (inštituti, podjetja, univerza, študenti/mentorji, finančna podpora, štipendije, projekti/EU projekti: npr. CERIM). Respondent osebno pozna dobre raziskovalce, od katerih ve, kaj lahko pričakuje (odzivnost, rezultat, itn.). Izbira relevantne akterje, ljudi s kompetencami, predvsem po neformalni poti.

Prenos znanja poteka preko izvedenih projektov. V zadnjem času se, predvsem zaradi finančne krize v podjetjih, fokusirajo tudi na državna sredstva (koncesije, razpisi, TIA). EU projekt CERIM – projekt o prenosu znanja v srednji ter vzhodni Evropi. RI je vključena v projekt (kot partner).

TA: Struktura/kultura in opis delovanja podjetja/institucije

V krajšem razgovoru¹⁶ je bilo ugotovljeno, da je dejavnost tehnološke agencije v tem obdobju usmerjena predvsem na birokratske postopke povezane z izborom podjetij na razpisih za sredstva strukturnih skladov (EU). Sogovornik je povedal, da zaradi kadrovske podhranjenosti agencija trenutno ne izvaja nobenih raziskav ter analiz o vključenosti slovenskih podjetij v regionalna razvojna jedra. Zato TA kot inštitucija nima izdelanega uradnega kriterija o tem, katera podjetja so visokotehnološka podjetja. V praksi se na razpise TA prijavljajo večinoma povprečna ter nadpovprečna podjetja (gre za podjetja, ki se prebijejo na razpisih RIP ter SRRP)¹⁷, med katerimi so nekatera tudi visokotehnološka. Najboljša podjetja navadno ne potrebujejo državnih sredstev in »vse opravijo sami«.

Ugotovitve na podlagi fokusne skupine

Glede vprašanja ali je ustanovitev pokrajin/regij nujna z vidika doseganja razvojnih ciljev so

¹⁶ Izvedli so krajši telefonski intervju, katerega namen je bilo ugotoviti ali na omenjeni agenciji razpolagajo s podatki o številu visokotehnoloških podjetij po slovenskih regijah.

¹⁷ Dokumentacija SRRP dostopna na spletni strani TIA:
http://www.tia.si/shared_files/Razpisi/2008/SRRP/JavnirazpisSRRP.pdf

respondenti izrazili naslednje:

- Slovenija nima tradicije oz. neke zgodovinske osnove za oblikovanje regij (kot je to recimo v tujini npr. Avstrija, Italija, Francija), tj. regije kot umetna tvorba
- Velikost: Slovenija je po velikosti primerljiva z nekaterimi večjimi regijami v tujini (vprašanje razvojnih kapacitet, koncentracije znanja, prostor, infrastruktura)
- Večje število manjših občin se lahko ukvarja s specifičnimi problemi lokalnega prebivalstva (pozitivno)
- Oblikovanje regij bi bilo smotno v navezavi na projekte, ki presegajo velikost občin oziroma na temeljih skupne infrastrukture (npr. energetika, plinovod)
- Večje število majhnih občin tudi kot ovira širšim razvojnim projektom (pomanjkanje sodelovanja)
- Uvedba regij lahko pomeni zgolj dodaten vmesen birokratski aparat, kar bi še upočasnilo razvoj
- Merilo za oblikovanje regij naj bo koncentracija neke razvojne dejavnosti, tehnologije, industrije
- Regije kot nekakšna pro-forma tvorba za zadovoljevanje zunanjih potreb EU, ki bi omogočale boljše črpanje sredstev
- Mnenje pristojne institucije: pokrajine DA, ampak čim manj (regije naj bi pomagale rešiti problem povezovanja, obenem so nujne za komunikacijo z regijami drugih držav)
- Preveliko število majhnih občin ni kos nalogam, ki presegajo nivo ene občine (infrastruktura, energetika, trajnostni razvoj, vodni viri). Državi pa se zdijo določene »partikularne« zadeve premalo pomembne. Tu bi lahko nastopile regije.
- Regije nepotrebne, ker bi šlo za »iste ljudi in iste projekte« (zgolj dodaten organizacijski nivo).
- Regije kot »izgovor« da bi imeli vsi vse (univerze, infrastrukturo...). Pomanjkanje jasne strategije glede na majhnost Slovenije.

Mnenja respondentov glede ustanovitve regij so ambivalentna, več je negativnih stališč. Povedano je bilo tudi, da vezava človeškega kapitala na dodatne politične strukture (regionalni nivo) v Sloveniji zaradi majhnih kapacitet ni smotrna in da bi človeški kapital morali sproščati na nivoju gospodarstva oz. podjetništva.

Glede ocene zmožnosti regije za inovativni preboj so respondenti povedali:

- Osrednjeslovenska regija v povprečju počrpa manj sredstev iz naslova krepitve regionalnih razvojnih potencialov (sedmo mesto v Sloveniji)
- Ne glede na veliko število študentov, raziskovalcev, inštitutov razvojni potencial ni primerljiv z drugim prestolnicami. Slabo izkoriščen razvojni potencial.
- Odsotnost razvojnega fokusa v Sloveniji – trend (obstoječi načini financiranja, projekti) gre v smeri izenačevanja (zmanjševanja zaostanka) province s središčem.
- Podporne inštitucije bi morale delovati po zakonitostih trga (se same preživljati kot podjetja – tudi država bi se morala začeti obnašati bolj tržno, kar pomeni bolj zavezujoč odnos do svojih investicij) ker se je v praksi izkazalo da so pretežno nefunkcionalne (v smislu koncentracije znanja, razvojnega preboja) in breme državnemu proračunu (neustrezen sistem financiranja). Po drugi strani imajo podporne institucije (inkubator, tehnološki park) pozitivno vlogo v podajanju/prenašanju podjetniške kulture in idejnih/organizacijskih spodbud mladim podjetnikom (izobraževalna funkcija za »real life«).

Po mnenju respondentov razvojni preboj v Osrednjeslovenski regiji, kljub relativno veliki koncentraciji izobraženega kadra ter infrastrukture, zaustavlja problem razdrobljenosti in nesodelovanja, tudi med fakultetami in gospodarstvom. V zvezi s tem se posredno omenja tudi trg delovne sile (gospodarstvo ne prepozna razvojnih potencialov fakultet – primeri uspešnih (vrhunskih) projektov, ki ko se zaključijo pustijo študente brez službe). Pereč problem (ovirom za sodelovanje) predstavlja tudi neurejenost praks (NE pravno-formalno!!) na področju zaščite intelektualne lastnine (da bi se npr. univerzi vračal vložek – to je deloma vrednostni/kulturni problem »ne znamo oceniti vrednosti znanja«).

6. 2. 2. JUGOVZHODNA (DOLENJSKA) REGIJA

Ugotovitve na podlagi intervjujev

INT-1/JVR

Respondent ocenjuje, da v JV regiji obstaja razvojni potencial, saj ima ta regija nekaj

izjemnih podjetij, ki so po vseh kriterijih visokotehnološka. Pri tem poudarja pomen industrijske tradicije kot tudi kritične mase strokovnjakov. Vloga GZDB je v povezovanju podjetniških zamisli v prostoru, pri čemer so najbolj prisotni na začetku (organizacija sestankov, posvetov, odpiranje debat). V okviru GZDB so z namenom pospeševanja pretoka znanja organizirali sekcije (kakovost, inovativnost, okolje, energija, informatika), kjer se združujejo strokovnjaki in izmenjujejo znanja z različnih področij. V sekcije se vključujejo tudi vse sfere šolstva (od osnovne šole naprej). Stiki s predstavniki lokalnih oblasti so, manj je sodelovanja s civilnimi organizacijami. Z vidika GZDB je pomembna tudi tekmovalnost, ki motivira inovatorje. Po mnenju respondenta, v JV regiji inovacije imajo. GZDB pripisuje vlogo pomembnega kreativnega akterja v prostoru. Omenja tudi URS. Uspešnost pridobivanja evropskih sredstev ocenjuje ambivalentno in sicer manj uspešno na nivoju regije in bolj uspešno na nivoju posameznih podjetij. Poleg Razvojne agencije in lokalne skupnosti, ki skrbita za evropske projekte, respondent predlaga tudi ustanovitev podjetja (-ij) - (prostora na trgu je dovolj), ki bi skrbelo za razpise oz. prijave na projekte. GZDB je aktivna v smeri izobraževanja za prijavo projektov. Vloga akademske sfere je, po mnenju respondenta, v podpiranju gospodarskih družb (»sama po sebi akademska sfera nič ne prinese«). Zato se od novoustanovljenih visokošolskih institucij pričakuje izvajanje programov, ki bodo v pomoč industriji. Glede vloge države je respondent precej nevtralen. Poudari, da mora država določene stvari podpirati, obenem pa se zaveda pomembnosti pobud, ki nastajajo v regiji. Zgolj čakanje na državno pomoč ni realna opcija. Respondent izraža optimizem glede razvoja JV regije, saj je polno podjetij z odličnimi rezultati. Kot kriterij navaja tudi podatek, da je JV regija vodilna po dodani vrednosti na zaposlenega v Sloveniji. Respondent zagovarja odlične šole, kjer bo le malo študentov, ki pa bodo dosegali odlične rezultate. Zagotavljanje minimalnega števila študentov zgolj zato, da neka šola preživi, je dolgoročno zgrešeno.

INT-2/JVR

Vloga in pomen podpornih institucij

Respondent priznava pomembno vlogo pri razvoju in napredku regije tako podpornim institucijam kot tudi gospodarstvu. Pri čemer pa težišče razvoja in napredka regije locira z ustanovitvijo univerze, in jo označuje kot »temeljno točko« akumulacije teoretičnega ter praktičnega znanja. Slednje naj bi univerzi zagotavljalo izobraževalno pozicijo in pozicijo nosilca novih znanj in inovacij. Legitimnost univerze v okolju respondent pojasnjuje iz

zgodovinskega konteksta z ustanovitvijo novomeške gimnazije. Gimnazijo Novo mesto je 8. avgusta 1746 ustanovila Marija Terezija in »...če so že v starodavni davnini še nazaj vedeli, da je univerza ključnega pomena za karkoli, verjetno to še vedno velja. Mi ne moremo biti zdaj bolj pametni kot pred 1000 ali 2000 leti. Mi moramo slediti [tem]vzorom...«. Pri čemer respondent opozarja, da za uspešno opravljanje funkcije ni pomembna velikost univerze, temveč predvsem njena zmožnost adaptacije potrebam okolja (»elastičnost«), nenehno sledenje novostim in usmerjena v uporabo novih tehnologij ter novih tehnoloških znanj. Misel zaključí s »Svet bo živel samo zaradi novih spoznanj, zaradi tehnologij, ki jih je več in več in več. To je recimo biotehnologija, genska medicina, gensko inženirstvo, farmacija/.../Tukaj v Novem mestu imamo te pogoje. Krka po svojem razvoju presega vse te tovarne na tem koncu Slovenije oz. Evrope«.

Povezanost institucij in podjetij

Sodelovanje med podpornimi institucijami, s poudarkom na univerzi v procesu nastajanja, in podjetij oz. gospodarstvom se naj bi vršilo na osnovi dvosmernega pretoka znanj. Izhajajoč iz tega konteksta se zopet izpostavi pomen oz. nujnost univerze, ki naj bi bila tesno vpeta v obstoječe industrijske panoge v regiji. Respondent navaja, da v širši okolici delujejo številna velika in majhna visokotehnološka podjetja, ki detektirajo pomanjkanje strokovnega znanja v regiji. Posredna posledica le-tega je aktivno vključevanje teh podjetij pri oblikovanju študijskih programov. Prvi takšen primer je bila ustanovitev Fakultete za informacijske študije. Podobno sodelovanje med podpornimi institucijami in gospodarstvom se trenutno vrši v procesu ustanavljanja Fakultete za industrijski inženiring, kjer naj bi nastopal kot vodilni predstavnik gospodarske sfere podjetje Revoz.

Intenziteta stikov z lokalnimi in regionalnimi predstavniki oblasti

Respondent intenziteto stikov s predstavniki lokalne oblasti, predvsem novomeškim županom, ocenjuje kot kontinuirano in konstantno. S strani predstavnikov lokalne oblasti je po mnenju respondenta moč zaznati odobravanje in zavzemanje za razvoj oz. napredek regije na področju visokega šolstva. Vendar je za učinkovit razvoj regije nujno potrebna tudi participacija in medsebojno tesno sodelovanje drugih akterjev - številnih intelektualcev v regiji. Predstavnik vključen v raziskavo izpostavlja ključna dejavnika, ki pa zavirata intenziteto sodelovanja med podpornimi institucijami, gospodarstvom in predstavniki lokalne oblasti (prvič) neenotnost stališč oz. prepričanj med »intelektualci« glede nadaljnjega razvoja regije in posledično temu (drugič) neprepričljivo delovanje v lokalnem prostoru ter (tretjič)

nizka izobrazbena struktura zaposlenih na MO Novo mesto in javnih zavodih. Slednje respondent zaznava kot vzrok za nizko stopnjo prepoznavanja in razumevanja pomena izobraževalne dejavnosti, ki ga le-ta ima za napredek regije.

Vloga države pri spodbujanju regionalnih razvojnih jeder

Vloga države pri spodbujanju razvoja jugovzhodne regije je po mnenju respondenta zelo slaba. Odnos države do posameznih regij označuje kot »mačehovski«, ki deluje po principu centralizacije. Svoje stališče poda oziroma utemeljuje na (konkretnem) primeru distribucije finančnih virov za Centre odličnosti *»Značilen je ta primer, ki je mene razburil, da smo dobili 80 milijonov € evropskega denarja za centre odličnosti in /.../ ministrstvo /.../ je dalo denar samo devetim centrom odličnosti v Ljubljani. Mariboru, Kranju ali Novemu mestu pa nič. To samo v roke pripadnikom, politično izbranim«*. Prav tako se »mačehovski« odnos države, do razvoja jugovzhodne regije, zrcali v skupnem (so)financiranju izgradnje Univerzitetnega kampusa oz. z umikom (že) zagotovljenih zagonskih sredstev ter pri zaviranju postopkov akreditacije novih fakultet.

Ocena zmožnosti regije za inovativni preboj

Jugovzhodna regija ima po mnenju respondenta številne možnosti za inovativen preboj, ki jih predvsem identificira znotraj farmacevtske (tovarna Krka) in avtomobilske industrije. Nekoliko manj pa prepozna potencial za inovativni preboj regije v razvojnih centrih oz. pred časom ustanovljenim inkubatorjem. Problematičnost inkubatorja se po mnenju respondenta zrcali v tem, da *»ni zaživel tako kot bi moral«* oziroma da ne deluje v skladu s svojim primarnim namenom – organizaciji (grozdenju) manjših podjetij katerih osnovna dejavnost naj bi bila usmerjena v raziskave. K temu dodaja še podatek, da je jugovzhodna regija »podhranjena« s številom registriranih raziskovalcev, saj v *»Sloveniji imamo 13.000 raziskovalcev, na Dolenjskem pa 349. Nič, blazno malo«*. Poleg omenjenega respondent med zaviralne dejavnike inovativnega preboja regije dodaja še: 1) problematičnost transferja znanja med akademsko in gospodarsko sfero, katerega izvor je pomanjkljiva zaščita ali celo nezaščitenost patentnih/inovativnih idej, 2) majhno število raziskovalnih organizacij ali laboratorijev in 3) umanjkanje jasne strategije razvoja regije ter 4) sodelovanja med ključnimi akterji.

Identifikacija ključnih akterjev potrebnih za razvoj in inovativni preboj regije

Med ključne akterje v Jugovzhodni regiji respondent prepozna GZDBK in URS Novo

mesto, vendar slednjega v predružačeni vlogi pri čemer pojasnjuje »*Saj ste lahko pridni kot ste, toda ne morete nič narediti. Tehnično lahko naredite elaborat, potem vam bodo pa v Ljubljani našli milijon napak in elaborat zaničevali. Tako kot so tega nazadnje/.../ In to je nagajanje naprednim idejam*«. Po prepričanju respondenta morajo akterji, ki bodo spodbujali razvoj in inovativen preboj regije posedovati znanje, izkušnje in vizijo. Pri tem naj bi šlo za konglomerat »*starejših izkušenih in mladih ambicioznih /.../ Mladi ambiciozni hočejo samo naprej, samo grabijo denar, starejši /.../ pametno razmišljajo. Veliko so nastradali, veliko so naredili narobe, velikokrat so se opekli /.../*«. Poleg GZDBK in URS Novo mesto respondent prepozna potencialnega akterja tudi RC (Razvojnem centru), ki pa bi moral biti bolj prepoznaven in »*imeti večje kompetence*« ter predstavnike lokalne oblasti.

Ocenitev pretoka črpanja sredstev iz Evropskih skladov

Respondent ocenjuje pretoka črpanja sredstev iz Evropskih skladov tako na lokalnem/regionalnem kot tudi državnem/nacionalnem nivoju kot slabo oz. nezadostno. Ovira, ki jo pri tem izpostavi je pomanjkljivo znanje tujih jezikov, pomanjkanje ambicioznosti in zaupanja v lastno (strokovno) znanje oz. (nacionalne) samozvesti. Za izboljšanje stanja je po mnenju respondenta potrebna združitev komplementarnih sil podjetij in politike.

Ugotovitve na podlagi fokusne skupine (JVR)

Sodelujoči so predstavniki podporne institucije, fakultete ter treh visokotehnoških podjetij. O sodelovanju med podjetji in univerzo povedo, da sodelovanje z visokošolskimi institucijam pride v poštev le kot neka osnova (da lahko nekdo pride k njim delat), saj imajo podjetja lasten razvoj, ki zahteva specifično znanje. Prizadevajo si za ustanovitev Fakultete za avtomobilizem. Večino potrebnega znanja podjetja dobijo na internetu ter preko izobraževanj (poslovni partnerji, mednarodno). Več povezovanja je s strani podporne institucije, ki je nastala z namenom vzpodbujanja podjetij, projektnega delovanja, detektiranja potreb po univerzitetnem kadru, inovativnosti. Projekti, ki jih vodijo so večinoma splošnega značaja (ustanavljanje/projekt podjetniškega inkubatorja in tehnološkega parka). Fokus je spodbujanje podjetniškega okolja v regiji. V osnovi sta v JV regiji vodilni kemična (farmacevtska) in avtomobilska panoga, udeleženci se zavedajo in poudarjajo pomen fokusiranja dejavnosti (panoge) v neki regiji. Menijo, da JV regija tak fokus ima. Bistvene spremembe v regiji je pred nekaj leti (2006) prinesla ustanovitev gospodarske zbornice (tudi Škofija in URS), kar je

zelo pospešilo razvojne procese v JV regiji. Določen problem v regiji predstavlja tudi nizek odstotek študentov (cca 10%), ki se po končanem študiju vrnejo v regijo. Zato potekajo prizadevanja v smeri ustanavljanja specialističnih fakultet (npr. avtomobilizem) oz. nudenja kompetenc za privabljanje izobraženega kadra. V JV regiji respondenti navajajo slabše stike s predstavniki lokalnih oblasti, kar po njihovem mnenju predstavlja problem in ovira razvojne procese v regiji. Enako je z vlogo države. V JV regiji si želijo, da bi delovali čim bolj neodvisno. Posebej se to nanaša na poseganje države oz. univerze v podeljevanje akademskih nazivov (sistematično oviranje postopkov) ter politiko pri evropskih razpisih za projekte (birokratizacija, drobljenje sredstev). Respondenti JV regije očitajo državi (vladi, ministrstvu) pomanjkanje konsenza (fokusa) o tem, katere dejavnosti (panoge) je smiselno podpreti. Bistvenega pomena za razvoj regije je po mnenju respondentov, *»...da je okolje odprto, da se da komunicirat, da ni vsake tri mesece nekaj drugače, da ni sistem tak kot se zмениš, ampak da so standardni operativni postopki, ki se jih držimo vsi in veljajo za vse enako...«*. Sicer respondenti dokaj pozitivno ocenjujejo razvojne trende v JV regiji, menijo da obstaja nek potencial za tehnološki preboj, obstajajo kadri (krog ljudi), ki je odprt in krepi povezave. Razvojne tendence v regiji bi bilo treba nadgraditi še z ambicioznim vodstvom občine oz. županom. Manjka namreč neko krovno povezovanje lokalnih skupnosti (kar med drugim nakazuje tudi na infrastrukturno (npr. avtocestna povezava z Belo krajino) podhranjenost kljub močnim regionalnim gospodarskim akterjem).

6. 2. 3. OBALNO-KRAŠKA REGIJA

Ugotovitve na podlagi intervjujev

INT-1/OKR

O podjetju (nastanek, status, dejavnosti, vizija)

Podjetje, turistično-razvojna agencija, je bilo ustanovljeno leta 2007. Korenine podjetja izvirajo iz društva, kjer se je njen ustanovitelj ukvarjal z trajnostnim razvojem podeželja, med drugim tudi z mehkim turizmom. Trenutno podjetje deluje še kot s.p. z enim zaposlenim, direktorjem. Glavne dejavnosti podjetja so- dejavnost turističnih agencij oz. potovalnih agencij in razvoj destinacij ter svetovanje pri raznih projektih povezanih z razvojem

turizma. V kratkem bo podjetje postalo d.o.o. s petimi člani-solastniki. Vizija podjetja je, da na začetku s svojimi storitvami »pokrijejo« področje Primorske s sosednjimi območji (Brkini, Kras), kasneje pa vso Slovenijo. Podjetju veliko pomenijo nepovratna sredstva- tako domača kot iz EU.

Vloga inkubatorja

Podjetje je bilo izbrano oz. je zasedlo 3. mesto na natečaju UIP leta 2006/07. Sogovornik vlogo oz. pomoč inkubatorja ocenjuje, kot zelo pozitivno predvsem s »tehnične« in »logistične« (prostori, oprema, računovodstvo...). Zadovoljen je tudi s svetovanjem, nekoliko bolj je zadržan pri vlogi inkubatorja pri samem poslovanju podjetij. Meni, da je vloga inkubatorja zelo pomembna pri nastajanju novih podjetij.

Odnosi oz. stiki z drugimi akterji v regiji (Univerzo, občinami, podjetji, drugimi institucijami, civilno družbo...)

Podjetje ima največ stikov občinami, saj za njih opravljajo določene storitve oz. dejavnosti. Sodelujejo tudi z Univerzo (predvsem Fakulteto za humanistične študije Koper in ZRS Koper) katerim nudijo svoje storitve in se tudi skupaj prijavljajo na razne razpise. Sogovornik čuti določene »zadržke« s strani Univerze in upa, da bo v prihodnje to sodelovanje še močnejše. Računajo tudi na mladi in svež kader. Pri projektih sodelujejo tudi z Regionalnim razvojnim centrom Koper. Podjetje ima stike tudi na »terenu« s lokalno skupnostjo (vaškimi odbori, društvi...). Z drugimi podjetji (agencijami) sodelujejo predvsem v smislu trženja oz. tako, da svoje storitve prodajajo njihovim gostom. Z nobenim podjetjem ne razvijajo skupnega produkta oz. storitve in tega v prihodnje tudi ne nameravajo. V podjetju nameravajo iskati tujega partnerja za pridobivanje gostov iz tujine.

Ocena razvojnih potencialov regije oz. Obale

Sogovornik meni, da so se v zadnjih letih (predvsem z ustanovitvijo Univerze in novih fakultet) razmere na Obali izboljšale. Vendar pa opozarja na prostorsko majhnost in predvsem »zaprt« krog ljudi v katerega je težko vstopiti- pravi: *»Več ali manj se eni in isti ljudje pojavljajo na visokih položajih in zato je ogrožen razvoj.«* Rešitev vidi v novih »obrazih« in akterjih (podjetjih), ki bi spodbudili razvoj z novimi oz. drugačnimi pristopi.

INT-2/OKR

O organizaciji (nastanek, zaposleni)

Organizacija je nastala z združitvijo Euro-info centra in Inovacijsko-relejnega centra leta 2008. Organizacija je del ZRS-ja- center za sodelovanje z gospodarstvom. So člani EEN, ki ga je ustanovila Evropska komisija spodbujanje podjetništva in razvoja podjetij (predvsem majhnih in srednjih). Slovenski konzorcij ima šest partnerjev iz različnih regij. Organizacija s sedežem v Kopru pokriva območje Obalno-kraške regije (do Postojne). Zaposlenih je šest ljudi, ki prihajajo iz različnih strok, vendar to ne otežuje komunikacije oz. dela med njimi. V interdisciplinarnosti vidijo prednost za organizacijo. Vsak posameznik dela na določenem področju oz. nalogi in hkrati tudi med seboj sodelujejo in dopolnjujejo, tako da poteka tako timsko kot individualno delo. Organizacija je financirana s strani EU.

Dejavnosti

Glavni namen organizacije je pomoč podjetjem pri iskanju tujih partnerjev, tehnologij in prijavah na projekte ter črpanje EU sredstev. Organizirajo tudi razna srečanja, izobraževanja in delavnice. Vse njihove dejavnosti oz. storitve so brezplačne. Sami sebe vidijo predvsem kot »pospeševalec« za rast oz. razvoj že strukturiranih in delujočih podjetij, ki iščejo in imajo interese za njihove storitve. Njihove storitve so v določeni meri namenjene tudi nevladnem sektorju (društva, zavodi) predvsem gre za pomoč pri prijavah na EU projekte in pridobivanju raznih informacij ter partnerjev.

Odnos/komunikacija z drugimi organizacijami/akterji v regiji

Največ komunicirajo s podjetji, vendar poudarjajo da je gospodarski krog dokaj »zaprt« in zaenkrat interes za sodelovanje in pomoč tudi še ni na dovolj visoki ravni. Izmed institucij je na prvem mestu Inkubator, s katerim tudi določene aktivnosti delajo skupaj. Stike imajo tudi z Univerzo, kot tudi z nevladnim sektorjem. Z predstavniki oblasti (občinami) stikov nimajo, saj ne vidijo potrebe. Veliko stikov imajo z organizacijami po Sloveniji in celotni EU.

Pogled na stanje v regiji

Razvojnih in visoko tehnoloških podjetij je po njihovo malo. Več bi moralo bilo tudi akademskih/izobraževalnih ustanov oz. organizacij s tehničnega področja, kar bi pospešilo razvoj podjetij in tehnologij. Kritični so tudi do sodelovanje med Univerzo in gospodarstvom. V primerjavi med Ljubljano in manjšimi kraji vidijo velike razlike- razvojne, možnost zaposlovanja ipd...Menijo, da zelo manjka tehnološki park, ki bi pospešil razvoj podjetništva

in prenose znanja. Pozitiven odnos imajo do vloge Inkubatorja. Problem vidijo v tem, da podjetja nimajo podpore v t.i. »vmesni fazi« oz. ko pridejo ven iz inkubatorja. Saj je njihova organizacija namenjena predvsem podjetjem, ki že imajo »korenine« in si želijo rasti oz. tujih partnerjev.

INT-3/OKR

O podjetju (nastanek, status, dejavnosti, vizija)

Gre za mlado podjetje, ki je bilo ustanovljeno lani maja. Ustanovitelji so trije. Nobeden izmed njih ni slovenski državljan. Sogovornica je jeseni prišla poučevati na FHŠ Koper (Geografija). Tako je tudi izvedela za inkubator in se odločila, da tukaj ustanovijo podjetje. Glavna dejavnost podjetja je svetovanje s področja geomarketinga. Tovrstno svetovanje želijo približati srednjim in manjšim podjetjem, saj so se do sedaj za to odločala predvsem velika podjetja.

Vloga inkubatorja

Jeseni 2008 se je sogovornica dogovorila z inkubatorjem, da bodo z njihovo pomočjo ustanovili podjetje. Po njenem mnenju je vloga inkubatorja zelo pozitivna- tako z tehničnega vidika (pisarna ipd...), kot tudi z svetovalnega, saj pravi da vedno dobi informacije in svetovanja, ki jih rabi.

Odnosi oz. stiki z drugimi akterji v regiji (Univerzo, občinami, podjetji, drugimi institucijami, civilno družbo...)

Podjetje ima stike oz. sodeluje z Univerzo v Vidmu, Trstu in Kopru. Vendar sogovornica meni, da Univerza v Kopru še ni dovolj odprta za sodelovanje in pretok, kar bi pospešilo razvoj inovativnega okolja. V prihodnje bodo računali tudi na diplomante in doktorante oz. bodo odprti do sodelovanja z njimi. Podjetje ima stike tudi z RRC-jem Koper, saj si želi sodelovanja z Gospodarsko zbornico. Sogovornica pravi da so odprti in pripravljeni na sodelovanje z vsemi, ki bi si tega želeli.

Ocena razvojnih potencialov regije oz. Obale

Sogovornica meni, da so potenciali Obale veliki in da se bo v prihodnjih letih tukaj razvilo inovativno okolje, ki naj bi bilo povezano tudi čezmejno (Trst). K temu bi po njenem prispevalo tudi odprtje Gospodarskega središča ali tehnološkega parka, čeprav meni da to ni

pogoj.

INT-4/OKR

O instituciji (nastanek, status, dejavnosti, vizija)

Začetki PI segajo v leto 1993, ko je začel delovati Zavod za pospeševanje podjetništva in obrti. Sedanje ime dobi v letu 1998, leta 2001 pa status regionalne razvojne agencije. Nastala je na podlagi zakona o skladnem regionalnem razvoju po pooblastilu občine. Ustanovitelj pa je Gospodarska zbornica.

Vloga institucije

Delo v instituciji poteka večinoma projektno v povezavi z Univerzitetnim inkubatorjem, podjetji, Univerzo ter občino. Ena od aktualnih pobud je ustanovitev tehnološkega parka. Institucija deluje tudi čezmejno, npr. z vključevanjem v projekte INTER-REG. Poleg podjetništva, področja delovanja zajemajo tudi regionalni razvoj, okoljske projekte in drugo. Konkretno delovanje npr. zajema prijavljanje projektov, pomoč drugim podjetjem pri prijavi na Evropske projekte, sodelovanje pri nastajanju novih podjetij (garancijska shema, kreditiranje malega gospodarstva), itn. Vpliv institucije na nastajanje novih podjetij je sicer opazen, vendar mora za tehnološki preboj stati zadaj tudi močno gospodarstvo, ki pa ga v regiji trenutno ni. V tem smislu je privilegirana predvsem Ljubljana (koncentracija gospodarstva).

Odnosi oz. stiki z drugimi akterji v regiji

Odnosi oz. stiki z drugimi akterji (univerzo, občinami, podjetji, itn.) so nujni, sodelovanje je projektno. Poleg sodelovanja z omenjenimi akterji, komunikacija poteka tudi z JAPTİ, SVLR, Ministrstvom za gospodarstvo, itn. Velik pomen ima neformalna komunikacija. Na regionalnem nivoju sodelovanje poteka še z Gospodarsko zbornico, Obrtno zbornico, Zavodom za zaposlovanje, medtem ko je sodelovanje z Univerzo bolj občasno (projektno npr. z ZRS).

Ocena regijskih razvojnih potencialov

Respondent ocenjuje, da ima regija veliko naravnih prednosti (dostop do morja, luka, železnica, avtocesta), vendar pa je bilo narejenih preveč človeških napak (propad velikih podjetij). V regiji ni dovolj denarja za razvojni preboj. Možnost koncentracije kreativnih

kadrov obstaja, vendar je centralno vlogo v tem pogledu prevzela Ljubljana. *»Na splošno kreativca privabiš z okoljem, da se dogaja veliko stvari ne samo stroga tehnologija ali umetnost, ampak da gre za cel sklop različnih dogajanj. Manjša mesta ne morejo nuditi vsega, kar pa lahko večja mesta in v našem primeru je to Ljubljana in zato se tam grupira vse. Možnosti imamo zakaj ne, saj pravim da smo edini z morjem in tudi boljšo klimo in to je naša prednost.«*

Potek črpanja Evropskih sredstev respondent ocenjuje kot dober glede na zmožnosti. *»Kar je v naših močeh naredimo in izkoristimo. Zatakne se na drugem nivoju, predvsem birokratskem ko ti pregledujejo vse zadeve ipd.«*

INT-5/OKR

V organizacijskem smislu in dejavnosti podjetje združuje interdisciplinarni tim kemikov, biologov, ekonomistov, strojnikov, raziskovalcev ter študentov. Poslovna ideja odpira nove možnosti na področju genskih analiz ter nutrigenomike, kar na svetovnem nivoju predstavlja perspektivno poslovno nišo in ustvarja visoko dodano vrednost. Podjetje deluje približno eno leto in je vključeno v UIP. Sedež podjetja je v Kopru (predvsem laboratorij), vendar čedalje več aktivnosti poteka v Ljubljani (zaradi bližine centrov, univerze, inštitutov, partnerjev... *»vse se praktično tukaj odvija«*). Podjetje ima tri tesne sodelavce (zaposleni), nekaj (pet) rednih zunanjih sodelavcev ter občasne stike s profesorji. Hierarhija odnosov v podjetju ne obstaja.

V sklopu, ki se navezuje na *inovativnost* respondent pove, da podjetje nima lastnega znanstvenega razvoja, ampak se ukvarja z meta-analizo vrhunskih znanstvenih dosežkov na področju nutrigenomike. *»Na srečo imamo sodelavca, ki to zelo dobro obvlada...«*. Iz tega sledi, da ne potrebujejo veliko sodelovanja z akademskim okoljem in inštituti, niti povezovanja v smislu regionalnih razvojnih jeder. Bolj gre za povezovanje v smislu legitimacije njihovega dela (stik s profesorji podeljuje legitimiteto njihovemu delu – *»profesor posodi ime«*). Vendarle v Kopru sodelujejo z ZRS-jem, ne toliko zaradi geografske bližine, predvsem zaradi vsebine. Trenutno se dogovarjajo za sodelovanje z laboratorijem v Trstu, glede samega razvoja znanja in razvoja produktov partnerjev ne potrebujejo (raziskujejo obstoječe raziskave). V svoje delovanje pa vključujejo veliko študentov, kar je relevantno tudi z vidika zaposlovanja po končanem izobraževanju in dotoku svežega znanja v

podjetje. Vlogo UIP respondent ocenjuje predvsem pozitivno (dobro sodelovanje z direktorjem, zagotavljanje stikov, poslovni prostori,...), vprašanje pa je, kako bo odnos med UI ter podjetji urejal novi zakon, ki predvideva lastniške deleže UI v inkubiranih podjetjih. Oni tega ne želijo (podjetje je zaenkrat v 100% lasti ustanoviteljev). Komunikacija znotraj podjetja poteka redno, pogosto in predvsem po neformalni poti, zelo pogosto tudi preko elektronskih medijev (npr. skype). Komunikacija z relevantnimi akterji (*prenos znanja*) zaenkrat večinoma ne poteka dvosmerno, z izjemo dobrega sodelovanja z ZRS (laboratorij), čeprav v prihodnje načrtujejo več stikov. Podpisali so pogodbo o trženju njihovih izdelkov z beloruskim partnerjem, cilj je prodor na tuji trg. Formalnih stikov z drugimi podpornimi institucijami, univerzami ter agencijami nimajo. Z vidika regionalnega razvoja respondent pove, da je optimističen glede kvalitete znanja ter zanimanja mladih (in nekaterih profesorjev) za to področje in ne vidi nobenih ovir razen morda neurejene zakonodaje. Sicer pove, da država na tem področju ponuja veliko razpisov, kar ocenjuje kot zelo dobro. Kot možne ovire na razpisih omenja hudo konkurenco (enkrat so za las izgubili, kljub visokemu številu doseženih točk) ter visoke vrednosti projektov, ki niso pisani na kožo malim podjetjem (npr. znesek 600.000 evrov), oziroma je treba iti z nekom v partnerstvo (potencialni partner odstopil v zadnjem hipu). Lizbonske strategije ne pozna podrobno, pove le, da njihova dejavnost bazira na znanju. Z vidika koncentracije znanja, inovativnosti ter kreativnih kadrov okolje v katerem deluje podjetje, ocenjuje kot pozitivno. Izkušnje imajo tudi s črpanjem sredstev na razpisih agencij (posredno tudi EU), kjer so enkrat že pridobili sredstva (Podjetniški sklad; TIA ne). Nameravajo se prijaviti na SRRP (inštitut za raziskovalne dejavnosti, ki nudi finančno podporo projektom).

INT-6/OKR

Respondent je v intervjuju povedal, da bi moral Univerzitetni inkubator postati del regionalnega inovacijskega sistema kot ga definira OECD. Sicer inkubator podpira nove poslovne ideje ter modele do faze priprave podjetja za preživetje na trgu. Povezovanje poteka s številnimi podjetji ter Univerzo na Primorskem. Stike imajo tudi s predstavniki civilne družbe ter občinami (preko projektov). Trenutno je v inkubator vključenih dvanajst podjetij.

Zmožnosti regije za inovativni preboj respondent ocenjuje kot slabe, saj se panožno prevelik poudarek daje turizmu. Po mnenju respondenta bi morala biti paradna panoga v regiji »... *tehnološka zahtevna in z večjo dodano vrednostjo, ki bi lahko turizem in infrastrukturo*

financirala direktno ali posredno preko davkov. Premalo je razvojno usmerjenih podjetij.«

Kot prednost, respondent navaja pozitiven odnos do podjetništva v regiji, kar izkazuje tudi visok (gledano relativno) delež podjetnikov na število prebivalcev. Kljub temu, pa je ovira še vedno v premajhni ambicioznosti vodilnih podjetnikov ter premajhnemu številu spin-off podjetij. Uresničevanje Lizbonske strategije po mnenju respondenta poteka povprečno. Respondent ocenjuje, da je v regiji možna koncentracija kreativnih kadrov in v ta namen razvijajo tudi visoko šolstvo. Črpanje sredstev iz Evropskih skladov ocenjuje kot slabo.

Ugotovitve na podlagi fokusne skupine

1. Odnos predstavnikov podjetij do vloge podpornih institucij

Vsi predstavniki inkubiranih podjetij, ki so oz. so bili hkrati tudi »pod okriljem« PI-2 imajo do njene vloge in pomena za razvoj podjetij pozitiven odnos. Predvsem z vidika svetovanja, posredovanja informacij in pa bolj »tehnične« plati oz. nudenja prostorov. Predstavnica enega od podjetij, ki je vključeno v PI-2 opiše: *»Ni bilo potrebno nič razmišljati, vse so oni pripravili, ko smo prišli. Mi smo samo dobili ključ in to je res zelo dobro nastavljeno. Tudi, če rabiš svetovanje vedno dobiš pomoč. Tako, da je to velika pomoč za podjetja.«*

Predstavnica podporne organizacije vidi manjko v podpornih institucijah na Obali. *»Je pa vmes verjetno ena luknja. Bodoči podjetnik, ki ima neko idejo gre na inkubator kjer ga »pošlihtajo« ter dobi v tistem letu in pol svetovanja, pomoč in druge ugodnosti. Problem je tukaj, ker ni tehnološkega parka in se moramo »štuliti« v Gorico. V tem umestnem obdobju, ko je podjetju najtežje jaz ne vidim, da bi podjetja dobila podporo s strani institucij.«*

Eden od vprašanih podjetnikov ima tudi podobno mnenje o vlogi PI-2 pri samem poslovanju podjetij oz. po tem, ko inkubirano podjetje »izplava« iz inkubatorja. Podal je tudi svoje stališče o vlogi države: *»Države tukaj ne morem kritizirati, saj ona financira to okolje (inkubator). Zelo mi je všeč, da se lahko na hitro in poceni ustanovi novo podjetje. Kar mi pa ni všeč pa so davki. Mlada podjetja že na začetku padejo v kategorijo »normalnih« podjetij in so tako obdavčena in tu je problem. Lahko postaneš nelikviden in zaradi visokih davkov tudi nekonkurenčen v tujini.«*

Eden od sogovornikov je tudi podal skrb glede novega zakona po katerem naj bi bili inkubatorji v določenem procentu solastniki podjetij, ki se ustanavljajo. Skupna ocena vseh je, da je vloga PI-2 zelo pomembna pri nastajanju novih podjetij in začetni fazi poslovanja.

2. Sodelovanje podpornih institucij in podjetij z Univerzo oz. raziskovalno sfero

Vsi trije predstavniki podjetij so povedali, da so v stikih oz. sodelujejo z Univerzo na Primorskem oz. njenimi članicami (FHŠ, ZRS...) v smislu skupnih prijav na razne razpise, nudenja storitev, itn. Vendar je nekako prevladalo dejstvo, da sodelovanje oz. odprtost Univerze še ni na zadovoljivi ravni, kar bi tudi pospešilo razvoj inovativnega okolja. Povedali se tudi, da v svoje delovne procese že ali še bodo vključevali študente oz. diplomante ali doktorante.

Dva predstavnika podpornih institucij pa sta podala različni mnenji. Ena institucija je kot del oz. enota Univerze vpeta v to »okolje« in sodeluje z Univerzo oz. njenimi članicami. Medtem pa, ko je predstavnik druge podporne institucije povedal, da so stiki z Univerzo bolj občasni. Je pa obema skupno, da skupaj z Univerzo in drugimi podpornimi institucijami prijavljajo in delajo na projektih.

Predstavnik ene od podpornih institucij je mnenja: *»Če obstaja sinergija med podjetji in raziskovalnimi ustanovami potem to veliko pomeni. Vendar, če je npr. podjetje ICP, raziskovalna ustanova zraven pa družboslovna te sinergije nikoli ne bo oz. mogoče na neki zelo redki branži. V takih primerih potem ni nekega razvoja področja. Če pa je raziskovalna enota podobno usmerjena kot podjetja v bližini pa sigurno pride do sinergij in razvoja ter skupnega vlaganja. Na eni strani so bolj teoretična znanja na drugi bolj praktična in ko se to združi je lahko uspešno.«* Meni tudi, da je premalo »tehnično« usmerjenih raziskovalnih ustanov in da zato tudi primanjkuje takih podjetij. Njegova kolegica še dodaja: *»Po mojem je situacija nezadovoljiva. Same raziskovalne institucije so naravnane tako, da so glavni cilj raziskovalcev objave in zbiranje točk, prijavljanje CRP-ov in tukaj se konča. Sodelovanje z gospodarstvom precej šepa.«*

3. Komunikacijski tipi in delovni procesi znotraj institucije/podjetja

Pri vseh prevladuje neformalen tip komunikacije znotraj institucije/podjetja. Vsi tudi uporabljajo svetovni splet za komunikacijo- e-pošta, skype in druge oblike. Podjetnik je mnenja: *»Takšne skupnosti so sigurno pomembne, tudi za pridobivanje novih strank npr. tudi*

Facebook je tak primer. Jih bomo sigurno uporabljali tudi v prihodnje.»

Predstavniki podporne institucije opiše eno oblik, ki jo uporabljajo za komunikacijo: *»V bistvu imamo eno orodje - Intranet, ki deluje kot nek forum in je razdeljen po tematikah oz. skupinah. Po teh skupinah imamo tudi sestanke. Jaz sem npr. član skupine ICP kjer spodbujamo podjetja in jim nudimo še dodatne storitve, da smo še bolj povezani. Če npr. neko podjetje razvija nek softwear takoj pokličem kolege iz tujine in rečem, da imam podjetje, ki to in to razvija in ali imajo kakšno podjetje, ki bi sodelovalo na tem področju. Tako ta komunikacija poteka hitreje. Delamo tudi skupne aktivnosti in tako funkcionirajo tudi druge skupine. »*

Večina respondentov je, kot bolj formalne oblike komunikacije navedla tedenske, dvotedenske ali mesečne sestanke sodelavcev. Večina jih je odgovorila, da poteka druženje med zaposlenimi občasno tudi izven delovnega časa oz. institucije. Predstavnica podjetja o tem pove: *»Smo tudi prijatelji in kadar imamo čas se družimo. Tudi z kolegi iz drugih institucij se družimo. Mislim, da je to tudi boljše za kakovost dela.«*

Pri vseh je prisotno timsko oz. projektno delo. Najbolj prevladuje pri dveh podpornih institucijah. Medtem pa, ko sta dva predstavnika podjetij povedala, da gre pri njih za »mešan« način – oba tipa sta približno v enaki meri prisotna.

4. Vloga interdisciplinarnosti

Vsi korespondenti gledajo na interdisciplinarnost pozitivno. Pri večini zaposleni prihajajo iz različnih strok in tudi delajo na različnih področjih oz. različnimi partnerji/strankami zato je interdisciplinarnost nujna. Predstavnica podporne institucije to ponazori: *»Čisto konkretno midva z sodelavcem največ sodelujeva - on je iz tehnične stroke in jaz sem ekonomistka (marketing). Midva greva skupaj na podjetje in on bo bolje razumel in bo boljši sogovornik na tehničnem področju, medtem pa ko bom jaz razmišljala o drugih stvareh. Na primer kaj to pomeni strateško za podjetje, kako se to odraža na prodaji ali na marketinških dejavnostih...Tako, da to kombiniramo in vsak ima svoj doprinos, da damo podjetju boljšo in bolj izčrpno rešitev in drug vpogled, kot če bi bila oba iz iste stroke.«*

Tudi predstavnica podjetja je podobnega mnenja: *»Jaz sem geograf in geograf je že po definiciji interdisciplinaren. Mislim, da brez interdisciplinarnosti ne gre. Teorijo sem*

pridobila skozi študij potem pa sem na projektih v Trstu dobila tudi prakso. Zdaj s podjetjem pa še več, to mi je » bigger challenge«. Je oboje pomembno- z vidika podjetja pa je bolj pomembna praksa. Z vidika univerze pa obratno.«

5. Mnenja o stanju in razvojnih potencialih regije

Sogovorniki so mnenja, da obstajajo med Ljubljano in drugimi mesti-območji (pre)velike razlike z vidika koncentracije znanja, možnosti zaposlitve, razvojnih potencialov ipd in da je Ljubljana privilegirana. Za obalno območje menijo, da ima dobre potenciale (lega) za razvojni in inovativni preboj. Veliko se je spremenilo v zadnjih nekaj letih z ustanovitvijo Univerze in novih fakultet oz. študijskih smeri. Ena od glavnih prednosti Obale je njena lega-položaj in možnost povezovanja s sosednjimi regijami oz. mesti (Trst ipd...). Predstavnik ene od podpornih institucij je mnenja: *»Prednosti sigurno imamo saj smo edina regija, ki ima morje in bolj odprt dostop in to našo gospodarsko središče, ki bi nastalo v zaledju luke ima idealne pogoje- je železnica, avtocesta in luka. V Sloveniji ni takega kraja skupaj z Ljubljano. Možnosti so je pa res, da je bilo marsikaj zavoženega v zadnjih letih. Ključna podjetja Istrabenz , Luka Koper, Intereuropa, Banka Koper to so bili ključni nosilci in vidimo kaj se dogaja z njimi.«*

Vsi korespondenti so mnenja, da so možnosti za koncentracijo inovativnih kadrov, čeprav sta dva bolj skeptična in menita, da se bo to zgodilo predvsem, če bodo nastala nova podjetja oz. bo Obala z širšega smisla dovolj »privlačna« za take profile ljudi. Predstavnik podporne institucije pravi: *»Kreativni kadri se zbirajo tam kjer se nekaj dogaja in zato pravim, da je Ljubljana vse pobrala oz. prevzela to centralno vlogo saj se tam zmeraj nekaj dogaja. Na splošno kreativca privabiš z okoljem, da se dogaja veliko stvari ne samo stroga tehnologija ali umetnost, ampak da gre za cel sklop različnih dogajanj. Manjša mesta ne morejo nuditi vsega, kar pa lahko večja mesta in v našem primeru je to Ljubljana in zato se tam grupira vse. Možnosti imamo zakaj ne, saj pravim da smo edini z morjem in tudi boljšo klimo in to je naša prednost.«*

Eden od predstavnikov podjetij je opozoril: *»Hendikep Obala je majhna in da ima zaprt krog ljudi v katerega je težko vstopit. Več ali manj se eni in isti ljudje pojavljajo na visokih položajih in zato je ogrožen razvoj. Razen, če se iz ozadje ne pojavijo neki novi obrazi in inovativni igralci, ki spodbudili ta razvoj z novim pristopom in podjetji. Drugače sem glede tega, da bi velika podjetja bila kreator hitrejšega razvoja skeptičen. Ravno zaradi tega, ker ne*

postijo novim in »svežim« ljude zraven.«

6. Ocena črpanja sredstev EU

Vsi razen enega respondenta (ta je odgovoril, da bodo v prihodnje začeli z črpanjem sredstev) so odgovorili, da njihova organizacija črpa sredstva iz EU in jim nepovratna sredstva predstavljajo pomemben del prihodkov. Predstavnik ene od podpornih institucij je kritiziral birokratske postopke oz. počasnost slovenskih »birokratov«, ki zavlačujejo in otežujejo delo oz. samo delovanje organizacije (sami morajo zalagati denar, ker denarja ne dobijo pravočasno). Povedal je, da gre to v Italiji vse hitreje in bolj fleksibilno. Podobnega mnenja je tudi eden od predstavnikov podjetij, ki opozarja na preveč dolge postopke in se čudi, da za program INTERREG SLO-ITA za programsko obdobje 2007-2013 še niso bili objavljeni razpisi za srednje in majhne projekte. (op. Intervju je bil narejen v aprilu).

Predstavnik drugega podjetja, kot možne ovire na razpisih omenja hudo konkurenco ter visoke vrednosti projektov, ki niso pisani na kožo malim podjetjem (npr. znesek 600.000 evrov), oziroma je treba iti z nekom v partnerstvo.

6. 2. 4. GORIŠKA REGIJA

Ugotovitve na podlagi intervjujev

INT-1/GR (PI-1)

Struktura/kultura in opis delovanja

Pobuda za ustanovitev PI-1 je prišla s strani regionalnih občin, obrtne zbornice ter iz gospodarske zbornice, ki so tudi lastniki PI-1.

Delo agencije je izključno projektno, na projektih EU ali ministrstev. Ob tem pa delujejo interaktivno z ostalimi institucijami, kot so tehnološki park, občine, javni zavodi in podjetja. S slednjimi predvsem zadnje leto, ker pred tem ni bilo zakonodaje, ki bi tovrstno sodelovanje omogočala. Sodelovanje poteka tudi s tujimi institucijami, preko snovanja EU projektov iz področja turizma, gospodarstva, kulture, civilne zaščite. Na nivoju EU se snujejo tudi projekti

s področja energetike in inovacij pri čemer ostajata ti dve področji relevantni tudi za prihodnost. Ob tem je izjemnega pomena ravno tovrstno mednarodno sodelovanje, saj brez sodelovanja ni mogoče prijaviti projekta. Samo mednarodno sodelovanje pa zajema tudi tuje inštitucije in druge države.

Samo poslanstvo PI-1 je biti vmesni člen med lokalno skupnostjo in državo in EU (ker ni regij). Tako je PI-1 koordinator regijskega razvojnega programa, ki med drugim zbira ideje in načrte občin da jih prenese na državni nivo. Pri tem se opira na vrednote zapisane v lizbonski strategiji ter vrednote EU, vrednote trajnostnega razvoja, sonaravnega razvoja, poudarek na okolju, surovinah (energija in kmetijstvo), vsekakor pa ima inovativnost prednost pred ostalimi.

Inovativno okolje

Pomen okolja je lahko simboličen, v smislu omogočanja razvojnega okolja (v okviru tehnološkega parka), lahko pa prihaja podpora tudi širše. Ta pomoč gre v smeri pomoči pri prijavi na razpise, in tehnološke opreme. Zavedajo se, da je pot pri tem zapletena, zakonodaja pa neurejena, tako inovatorji, ki so specifične osebe, imajo lahko težave s prijavi na razpise. Inovatorji pa so tudi specifični v smislu, da ne izdajajo radi svojih inovacij, izdajanje teh pa je temelj za tržni uspeh. Pred tem pa je potreben še začetna investicija, ki je ravno tako velikega pomena. Okolje, v katerem deluje PI-1 je inovativno, saj se pripravlja veliko projektov povezanih z inovacijami (v turizmu, v kulturi), razviden pa je inovacijski duh tega okolja – PRIMER: PI-1 je pomagala pri zagonu 26 podjetjem, ki so jim zagotovili finančno pomoč in pomoč v obliki pisanja poslovnega načrta. Taka pomoč je potrebna, da mlada podjetja sploh pridejo na trg. Poleg ideje je namreč potreben tudi kapital.

Inštituti in akademska sfera imajo največje jedro inovacij v tem okolju, od biotehnologij, do drugih področij. Več kot je tovrstnih institucij, večja je možnost preboja. Lastništvo v tem kontekstu ne igra vloge. Ti inštituti in akademski prostor so lahko tudi v zasebni lasti. Ob tem velja poudariti, da so tudi v preteklosti že obstajala podjetja z močnimi razvojnimi inštituti, ki pa so propadli ob pomanjkljivemu financiranju. To je pa vodilo v razpad podjetij in posledično v razpršitev – razvoj majhnih podjetij. Istočasno mora obstajati koncentracija znanja in kapitala. Slednje, da se lahko financira razvoj znanja. PRIMER: mednarodno sodelovanje s podjetjem iz Trsta. Ob vsem je pomembna tudi velikost okolja v katerem delujejo.

Med inovativnim akterji imajo izkušnjo z veliko obrtniki, katerih inovacije so manjše in niso tržno atraktivne, medtem ko večja podjetja pa želijo in zahtevajo večje inovacije. Za to je bila ustanovljena tudi univerza, bolj za raziskovanje kot pa za poučevanje. Še vedno pa obstaja problem povezovanja med univerzo in podjetji, ki je sicer ključnega pomena.

Inovativne skupine obstajajo v smislu konzorcijev, ki se prijavljajo na razpis. Gre namreč za enega od pogojev sodelovanja. Tovrstnim skupinam nudijo pomoč pri oblikovanju poslovnih načrtov in drugih spodbud ob prijavljanju projektov. Takih primerov je trenutno 22. Inovatorji začetniki pa imajo danes več možnosti za vključevanja v inovatorsko okolje kot njihovi predhodniki, ki so bili samorastniki. Ti mladi ljudje tudi želijo ustanoviti podjetje na podlagi ideje.

Kot eno od možnosti za boljšo zaposljivost diplomantov in doktorandov najdejo v obliki programa mladih raziskovalcev. Gre za to, da se izkoristi znanje iz fakultet in se ga prinese v gospodarstvo. Tovrstni diplomanti, doktorandi se potem zaposlijo na vodstvenih mestih v podjetju, s katerim so sodelovali. Do sedaj so bili trije ljudje vključeni v ta program. To vzpodbuja tudi večji prehod študentov v podjetja, kar pa pomeni, da se znanje začne vrtneti. Obenem se pojavljajo tudi štipendijske sheme – do sedaj 56 študentov, in mednarodne izmenjave – Erasmus, Galileo. Ob tem je bistvenega pomena stimulacijsko podporno okolje, ki deluje v obliki dobre usmeritve, olajšav - inovativni kadri se selijo in iščejo boljša okolja, ki ponujajo več tudi v smislu dobre plače in dobrih bivanjskih pogojev.

Komunikacije znotraj institucije

Komunikacijski procesi potekajo z zainteresirano javnostjo in v obliki oglaševanja svoje dejavnosti. Tudi z občinami in podpornimi člani ter z univerzami. Pri projektih je obvezna prisotnost univerze. Povezava je po potrebah projektov. Organizira se veliko javnih tribun, izmenjave mnenj, izkušenj dobrih praks. Sama uporabljena komunikacija je velikokrat neformalna, predvsem ko prihaja do stikov z ljudmi, ki potrebujejo informacije o razpisih. Formalna komunikacija se dogaja preko delavnic, oglaševanja in informacijskih elektronskih sporočil ter javnih predstavitev. PRIMER: predstavitev na občini za 300 ljudi. Velikokrat je neformalna komunikacija boljša, bolj človeška, že zaradi posredovanje informacij predvsem mladim z idejo, ki pa ne poznajo postopkov, nimajo ekonomskih veščin. Projekti po drugi strani pa zahtevajo veliko znanj. Pri tem pa velja omeniti še dejstvo, da se pri neformalni

komunikaciji informacij ne da prikriti, kot se to lahko pri formalni komunikaciji.

Pomen IKT je nedvomno velik, ker prinese določene informacije zelo hitro, ob tem pa je za razvoj ideje potrebno še veliko neformalne komunikacije. Težava ostaja pri procesiranju prejete informacije. Pomen virtualne skupnosti je velik. Velik pa je tudi pomen komunikacije med širšim krogom ljudi, saj več ljudi vključenih v komunikacijo širi nov pogled na stvari in je lahko bolj produktiven.

Komunikacija z drugimi institucijami

Zunanje institucije, s katerimi poteka komunikacija so predvsem univerze, inštituti in ministrstva, skratka vsi, ki imajo svoj delež pri projektih. Komunikacija poteka tudi z zunanjimi partnerji – iz drugih držav, ki so na drugih področjih boljši. V tem smislu gre za izmenjavo dobrih idej in praks. Vsekakor pa je tovrstna komunikacija dvosmeren proces. PRIMER: sodelovanje pri projektu raziskovanja načina dela v drugih državah. Iskanje primerjav pri prenosu dobrih praks v delo. PRIMER: Inprime – sodelovanje 8ih podjetij; Eurpear – oblike vzpodbujanja inovatorstva, še dva projekta – servisiranje mladih podjetij.

Reševanje težav je vedno timsko, tudi ko gre za metodološke težave. Včasih si pomagajo tudi z zunanjimi sodelavci pri reševanju tovrstnih težav. Pri tem poteka sporazumevanje na dnevni bazi, sploh dokler se projekt ne izteče. Pri tem se večkrat pojavlja, tudi težava pri usklajevanju interdisciplinarnosti, včasih se zdi, da komunikacije sploh ni, saj so še vedno občutno zaznavne disciplinarne delitve. PI-1 ima tako vlogo intermediarne institucije tudi med tovrstnimi komunikacijskimi težavami. Samo reševanje problemov se vedno dotika širših vidikov, akterji so široko razgledani in že zato ozka razprava ni mogoča. Glede etičnosti projektov pa je potrebno biti previden, saj tako kot so projekti lahko usmerjeni na trajnostni razvoj, tako so projekti lahko usmerjeni tudi k nehotnemu škodovanju človeku, okolju.

Lokalni in regionalni nivo

Povezovanja na lokalnem in regionalnem nivoju je precej. Povezane so tako občine, kot institucije, in gospodarstvo. Vsi akterji namreč kažejo veliko mero zainteresiranosti za sodelovanje. In ravno ti partnerji ženejo dejavnost naprej. PRIMER: pomoč vsem, ki delujejo v okviru tehnološkega parka, tudi pomoč za kandidiranje za kapital iz evropskih skladov, projekt Inprime, vlaganje zasebnikov, sodelovanje z inkubatorjem Univerze v Novi Gorici.

Sama povezava med podjetji je slaba, saj si na trgu predstavljajo konkurenco. Premalo je tudi povezovanja med računalniškimi podjetji. Tipičen PRIMER je lesna industrija, ki je bila na tem območju močna, vendar se je fragmentirala. Precejšen poudarek je na vključevanju civilne družbe. V tem se kažejo tudi tendence EU. Nevladne organizacije se vključujejo k projektom s področja okolja in gospodarstva. Izraženo je bilo občasno premajhno spoštovanje do teh organizacij. Sogovornik ocenjuje, da je trenutno okrog 20 podjetij vključenih v tehnološki park. Vendar pa je še vedno premalo sodelovanja med podjetij, da bi se zgodil razvojni preboj. Čeprav bi se ob takem okolju, kot je trenutno ustvarjeno, to lahko zgodilo. Ravno zaradi premalo sodelovanja je še vedno težko znanje pretvoriti v prakso. Okolje, ki je ustvarjeno pa zasleduje cilje lizbonske strategije. Cilj je namreč vzpostavljanje močnih povezav, tudi s programi EU, da se vzpostavi izenačitev razvojne ravni v EU. Za to pa je potrebna koncentracija kadrov v nekem okolju. Vsekakor pa postaja jasno, da se dober kader seli, če nekdo nudi premalo. Ugodnosti, ki jih taki kadri iščejo niso le finančne ampak tudi kulturne, športne ponudbe, stanovanja, čisto okolje, infrastruktura. Regija, v kateri PI-1 deluje, bi lahko bolje izkoristila naravno lego.

Črpanje skladov je slabo, čeprav je bilo v okviru središča počrpano vse. Ker pa v EU obstaja neka toleranca, je mogoče še kaj sredstev pridobiti, čeprav so prijavitni postopki zelo dolgi. Več koordinacije bi bilo potrebno na nacionalni ravni, da bi bilo črpanje lažje in bolj organizirano.

INT-2/GR (PI-2)

Opis delovanja institucije

Pobuda za ustanovitev PI-2 je prišla s strani gospodarstva, lokalne skupnosti in obrtne zbornice. Samo delovanje PI-2 pa gre v smeri spodbujanja razvoja visokega šolstva na tem območju. Delo v okviru PI-2 je timsko, veliko pa se zanašajo na 'outsourcing'. V tem smislu delujejo kot inkubator za visokošolske ustanove. Poleg visokošolskih ustanov sodelujejo še s Tehnološkim parkom, z Regijsko razvojno agencijo, s podjetji in njihovimi inštituti. Od tujih institucij, s katerimi sodelujejo velja omeniti konzorcij iz Gorizije. Širše pa niti ne. Samo sodelovanje med institucijami ocenjuje sogovornik kot dobro. Samo poslanstvo PI-2 je v spodbujanju razvoja visokega šolstva, nudenja podpore pri potrebah in želja regionalnega gospodarstva. Pri tem sledijo vrednotam sodelovanja, partnerskega odnosa in kot

najpomembnejšega – znanja.

Inovativno okolje

Inovativno okolje je razumljeno kot okolje, ki omogoča razvoj idej oziroma razvoj inovativnosti. Obstoje kritične mase ni dovolj, ker mora okolje omogočati razvoj idej. Ob tem pa je ključnega pomena obstoj institucij, ki omogočajo uresničitev idej. Gre za to, da so inovativni ljudje nekonvencionalni – in za take ljudi se mora ustvariti podporno okolje, potem se šele lahko inovativni ljudje ustanavljajo. Kot še eden od pomembnih dejavnikov je omenjen pomen urbanega okolja, predvsem zato, ker je v urbanem okolju večja kritična masa inovativnih ljudi. Urbana okolja pa tudi imajo infrastrukturo, ki omogoča njihov razvoj. Sogovornik se zaveda, da zgolj to ni dovolj, gre zgolj za prednost mestnih središč, ki jo imajo pred ruralnim okoljem. Na dolgi rok je vedno najpomembnejša zavezanost okolja za pomen inovativnosti.

Med ključnimi akterji so na prvem mestu gospodarski subjekti. Ti so na trgu s precej konkurence in za doseganje prodornosti morajo biti inovativna. Ostali akterji so še raziskovalni inštituti in univerze, kjer se zbirajo bolj raziskovalno usmerjeni ljudje. Za vse te akterje pa je pomembno okolje v katerem delujejo. V tem okviru se lahko oblikujejo inovativne skupine – te se oblikujejo predvsem na pobude podjetij in visokošolskih institucij. Tovrstne povezave pa so zelo tesne. Podporna okolja vplivajo na nastanek podjetij; prispevajo k proizvodnji kadrov; sodelovanju na raziskovalnem področju. PRIMER: tehnološki park, omogoča podjetnikom, da premagajo prva težka leta, agencije za pomoč pri razpisih, in visokošolske inštitucije za izobraževanje. Za sodelujoče inštitucije je tudi pomembno, da se prepreči beg možganov iz regije; na ta način večajo ponudbo visokošolskih inštitucij v regiji.

Komunikacijski procesi znotraj institucije

Zaradi majhnosti PI-2 so informacije razdeljene med vse zaposlene. Pri tem prevladuje neformalna komunikacija, ki je za uspešno delo tudi boljša. Ob tem je poudarjeno, da mora biti pri večjih organizacijah tovrstna neformalna komunikacija vedno potrjena tudi s formalno. Za dobro neformalno komunikacijo je potrebno tudi druženje, ki mora biti omejeno, vendar pa služi k bolj intenzivni izmenjavi mnenj. Kljub majhnosti PI-2 pa je bil izpostavljen velik pomen IKT, saj je dandanes komuniciranje brez IKT skoraj nemogoče. Formalne informacije pa pridobijo tudi preko stikov s partnerji, spremljanjem konferenc, obiski in stiki z mediji. Vsekakor pa je komunikacija med večjim številom akterjev, ki se med seboj ne

poznajo dobro boljša, saj lahko ravno to nepoznavanje privede do boljših idej na nadaljnje delo. Pomen dobre komunikacije je v PI-2 še toliko večji, saj delujejo kot intermediarna institucija med različnimi krogi in skupinami.

Komunikacije z drugimi relevantnimi institucijami

Dnevne, redne stike imajo z visokošolskimi partnerji, podjetji in lokalno skupnostjo; to je ožje jedro. Zunanje jedro pa tvorijo: tehnološki parki, RRA. Pri teh je komunikacija še vedno redna, ni pa vsakodnevna in vedno dvosmerna. Kot PRIMER sodelovanja: vzpostavitev študija multi-medijskih komunikacij ob nakazani potrebi iz gospodarstva. Vzpostavilo se je sodelovanje Fakultete za elektrotehniko, Tehnološkega parka in ob dogovoru z lokalno skupnostjo študij teče že drugo leto.

Dogovori so različno dolgi, vendar učinkoviti. Ob težavah se lahko zavleče, vendar se s širšim pogledom zadeve lahko hitro uredi. Ob tem velja poudariti težave pri komunikaciji med strokami, še posebej, ko se želi uveljavljati interdisciplinarni pristop. Tovrstnim težavam in premagovanju le teh se posveča veliko napora. Vedno pa je debata, kjer je vključenih več deležnikov bolj občutljiva – večje okolje je vzeto v obzir. Ob tem je potrebno imeti stike z več skupinami, pri tem pa se lahko pojavijo šumi in dobro je, da obstaja znotraj posamezne skupine oseba določena za komuniciranje.

Lokalni nivo

Svojo vlogo vidijo kot strogo regionalno usmerjeno, zasledujejo namreč regionalne interese in želje, konkretno pa podjetjem pri ustanavljanju ne pomagajo. Pomagajo pri izobraževanju kadrov, katere gospodarstvo potrebuje (informatike, pravnike, strojnike). Samo povezovanje podjetij pa je lahko dvorezno, saj podjetja iz iste industrijske panoge delajo na trgu kot konkurenca. Do povezovanja lahko prihaja le v vertikali. PRIMER: Inprime (več podjetij povezanih v eno skupino) je dobra praksa. Ker podjetja navkljub konkuriranju skušajo iz sodelovanja iztržiti pozitivne sinergije. Predstavniki lokalnih oblasti so tudi vključeni v sodelovanje – kar 80% iz regije. Tu je še območna zbornica in civilna družba. Slednja je vključena preko spletnih strani za sodelovanje, ideje in usmeritve. Civilni družbi pa se tudi predstavlja dosežke.

V regiji obstaja možnost za inovativni preboj, razvija se visokošolski sistem, ob evropski podpori pa so možnosti nadaljnjega inovativnega razvoja precejšnje, sploh s stališča, da imajo

vsa podjetja svoje inštitute. Pri tem se kaže pomen lizbonske strategije – v zadnjih letih je bilo narejeno precej in nekaj se jih je tudi nadpovprečno dobro izkazalo. Vendar pa so ta novo nastala podjetja majhna, čeprav je njihov pomen bistven za razvoj regije. Poudariti velja, da je perspektiva, ob obstoječem podpornem sistemu, za inovativni preboj regije, pozitiven.

Sicer pa je črpanje sredstev EU precej oteženo s kompliciranimi razpisi, kjer se manjša podjetja tudi niso mogla prijaviti; manjši so bili namreč zavrnjeni zaradi formalnih napak. Te razpise je potrebno poenostaviti, da bodo lahko služili namenu. Tisti, ki ima idejo jo mora razvijati, nima se namreč časa poglabljati v razpise.

INT-3/GR (PI-3)

Struktura/kultura in opis delovanja institucije

Na začetku sta dali pobudo dve občini, Politehnika v Novi Gorici in direktor podjetja. Takrat sta se ustanovili dve podporni instituciji in Mednarodni tehnološki park Polayade. Prvega je ustanovila mestna občina Nova Gorica, drugega pa občina Šempeter-Vrtojba, vsaka z drugimi družbeniki in te dve občini sta bili glavni ustanoviteljici teh dveh podpornih institucij. V enem letu delovanja so prišli do ugotovitve, da je nesmiselno imeti dve v enem okolju, zato pride do združitve.

Delo v instituciji je timsko; vsakemu posamezniku se določi mentorja, ki nadzoruje in pomaga posamezniku, da se prebije skozi prvo fazo.

Na operativni ravni sodelujejo tudi z direktorji, z inkubatorjem v Kopru na projektu Podjetna Primorska, z univerzitetnim inkubatorjem Tovarna podjetnikov v Mariboru na projektu Start up, z inkubatorjem v Ljubljani itd. Nimajo nekih projektnih sodelovanj, si pa izmenjujejo izkušnje.

Poslanstvo institucije je podpora visokotehnološkim mladim podjetjem, da čim prej razvijejo svoj produkt in vstopijo na trg. Njihova najpomembnejša vrednota pa je inovativnost.

Inovativno okolje (pomen okolja, v katerem deluje podjetje/institucija za razvoj, inovativnost,...)

Njihovo okolje smatrajo kot inovativno, zase pa menijo, da so neko podporno okolje, ki izbira inovativne ideje iz tega območja in jih poskuša razviti do nekega produkta, ki bi kasneje nastopal na trgu (inovativna storitev ali inovacija v tehnologiji ali inovacija vsega skupaj...).

Kot inovativno okolje smatrajo vse kar odstopa od tega, da ne gre le za prenos iz tujine ali drugih podjetji, novi pristopi itd. Menijo da je inovativno okolje tudi spodbudno okolje, kjer imajo posamezniki možnost sodelovati, izmenjevati znanja, ideje.... Oni pa jim omogočajo prostore, družabne dogodke ali razna individualna srečanja itd.

Bližina inštitutov se jim zdi pomembna, ker je pomembno, da so v stiku z ljudmi, kljub temu, da so od daleč zato, da imajo podjetniki možnost se srečevati z znanstvenimi raziskovalci iz tega okolja, ker se na ta način ustvarjajo nove ideje. Koncentracija idej je v velikih mestih večja že zaradi števila prebivalstva, a tudi podeželje je pomembno saj tudi tam prihaja do novih idej, spoznanj. Inovativni akterji v njihovem okolju so po njihovem mnenju razni izobraževalni centri, univerza, večja podjetja, ki dajejo dosti na tehnološki napredek... Pa tudi posamezniki.

Glavne karakteristike inovativnih ljudi so po njihovem mnenju odprtost za novosti, fleksibilnost, hitro prilagajanje... institucija poskuša novačiti inovativne posameznike in skupine z raznimi dogodki, kjer jim predstavijo nove teme, ideje. Vzpostavljajo stike z večjimi podjetji, da bi ponudili svoje proizvode, da bi nekaj razvili za njih, lahko iščejo proizvajalce v okoljih.

Po njihovem mnenju novi diplomanti prinašajo nove ideje.

Menijo, da če se posameznik vključi v neko podporno okolje kot je inkubator ali tehnološki park je suportiran in voden od začetka do konca in po njihovem mnenju je to veliko olajšanje predvsem za mlade podjetnike. V tehnološkem parku so imeli delavnice, v katerih so sami podjetniki predebatirali svoje podjetniške interese in jih točno definirali, da so bile primerne za razvoj v podjetju. Nudijo pomoč pri pisanju poslovnih načrtov, njihovi svetovalci jih potem vodijo skozi vprašanja, preko katerih si razjasnijo različna področja z vidika podjetništva.

Komunikacijski procesi znotraj institucije

Največ komunicirajo zaposleni med seboj, izmenjujejo si izkušnje, se učijo iz literature in

virov, iz interneta iz izkušenj drugih, na raznih srečanjih, od podjetnikov itd. Srečanja so pogosta. Prevladuje neformalna komunikacija, ki je bolj pomembna. Tudi neformalna komunikacija in druženje izven podjetja in delovnega časa se jim zdi pomembno in stimulatивно, hkrati pa tudi informacijska tehnologija poveča učinkovitost.

Menijo, da je bolje imeti stike z različnimi ljudmi, sami so vključeni v kroge več ljudi.

Komunikacija z drugimi relevantnimi institucijami/akterji (prenos znanja)

Največ komunicirajo z drugimi inkubatorji, tudi univerzami ampak v manjši meri. Sodelovanje pa je redno, komunikacija in dialog pa sta vedno dvosmerna.

Menijo, da se v izobraževalnih institucijah premalo upoštevajo izkušnje iz prakse.

Konkretni primeri sodelovanja z drugimi institucijami oz. podjetji so oblikovanje poslovnih načrtov, podjetniških idej, kjer je precej vključevanja v institucijo. Menijo, da so sami strokovnjaki za to sfero.

Menijo, da se veliko pogovarjajo o problemih, da jih sproti rešujejo, da pa je premalo časa in bi si želeli še več večdimenzionalne komunikacije.

Podjetniki in raziskovalci se sicer pogovarjajo, sodelujejo, vendar se včasih težko sporazumevajo. Pravijo, da poskušajo sami voditi debate in sestanke.

Lokalni in regionalni nivo

Menijo, da je institucija tesno povezana s podjetji. Praktično vsak posameznik, ko se prijavi mu pomagajo, že pri vlogi, pri pripravi poslovnega načrta. Tudi, ko je že splavalo, od strokovne pomoči do finančnih sredstev, preko povezav, kontaktov, iskanju novih kadrov...

Povezovanja podjetji med seboj je kar veliko.

Institucija ima redne stike z lokalno oblastjo, saj so tudi njihovi ustanovitelji in zato lastniki ter častni člani, posredno pa so povezani tudi s predstavniki civilne družbe, preko sporočil za javnost in spletne strani.

Menijo, da je veliko podjetji včlanjenih v regionalne/področne podporne institucije kot so inkubatorji, razvojne agencije, tehnološki parki, razvojni projekti gospodarskih središč. Predvsem je številka velika, gledano na splošno, če pa upoštevajo koliko je njihovih članov in koliko je podjetji v regiji, je to relativno malo.

Prednost za razvojni in inovativni preboj je strateški položaj zaradi bližine meje, bližine letališča, avtoceste; slabost pa je ker so oddaljeni od večjih centrov kot je Ljubljana, Maribor. Menijo, da v zadnjih letih ni bil narejen napredek v smislu doseganja ciljev lizbonske strategije.

Verjamejo, da je v njihovi regiji/lokaciji možna koncentracija kreativnih kadrov, njihova starost pa ni pomembna. Sicer pa so prepričani, da so bolj inovativni mlajši ljudje.

INT-4/GR (VTP-1)

Organizacija

Podjetje združuje interdisciplinarni tim kemikov, biologov, mikrobiologov, farmacevtov, fizikov in ekonomistov. Podjetje se ukvarja s trženjem in razvojem kromatografskih nosilcev, t.j. materialov za čiščenje velikih molekul kot so DNA, biološka zdravila, virusne vakcine ipd., in sicer do visoke stopnje čistosti, ki jo zahteva humana uporaba.

Podjetje je izšlo iz podjetja, ki je bilo ustanovljeno leta 1989. Leta 1994 je podjetje od skupine rusko-čeških znanstvenikov odkupilo licenco za tehnologijo, ki jo podjetje še danes razvija in trži. V projekt so bili pritegnjeni tuji investitorji, katerih zahteva po transparentnosti poslovanja je leta 1998 botrovala k ustanovitvi novega podjetja.

Podjetje ima svoje prostore v Tehnološkem parku v Ljubljani, sedež se je preselil v Avstrijo, lansko leto pa je bila odprta tudi podružnica v Ameriki. V Ajdovščini se gradi novo poslopje, kamor se bo preselilo proizvodnjo, medtem ko bo temeljni tehnološki, torej razvojni del dejavnosti zaradi lažjega nadzora nad varovanjem podatkov, pa tudi bližine univerze in inštitutov ter strank, s katerimi najbolj aktivno sodelujejo, ostal stacioniran v Ljubljani. Na kratko povedano, v Ljubljani se ukvarjajo s tehnološkim razvojem, v Ameriki in Avstriji pa se ukvarjajo skoraj izključno z marketingom. Kolikor sem razumela, so lastniki Avstrijci.

Podjetje zaposluje 50 ljudi, od tega jih je približno 8-9 z doktoratom, 2-3 z magisterijem, ostali imajo univerzitetno izobrazbo. V Sloveniji delajo v glavnem Slovenci, v Ameriki Američani, v Avstriji pa mešano, Avstrijci in Slovenci.

Večina ljudi je zaposlenih v razvoju. Kar se hierarhije tiče, je vodstvo podjetja razdeljeno na tehnološki in aplikativni »segment«. Strateške odločitve in odločitve glede večjih projektov se sprejemajo izključno na tem, najvišjem, nivoju. Nadaljnje odločitve se sprejemajo glede na naravo problema v ustreznem/ih ekspertnem/ih centru/ih firme, ki pokrivajo ustrezno/a področje/a in od koder se naprej oblikuje ustrezne projektne skupine.

Podjetje spodbuja izobraževanje. Ima zaposlena dva mlada raziskovalca, sicer pa najraje zaposluje diplomante, ki se v podjetju ob delu nadalje izobražujejo in spoznavajo s samo specifikko dela. Respondent izpostavlja, da je konflikt med tržno naravnostjo in znanstvenim raziskovanjem v podjetju stalno prisoten, vendar da je podjetje kljub vsemu tržno naravnano, kar pomeni, da mora težiti k čim hitrejši produkciji novih izdelkov, pri tem pa posameznikova želja po čim večjem razumevanju nekega znanstvenega vprašanja lahko na račun tržne naravnosti, ostane potisnjena ob kraj.

Inovativnost

Podjetje ima svoj lasten znanstveni razvoj in sodeluje z akademskim svetom, v Sloveniji predvsem na ravni prenosa znanja in izmenjave opreme. Občasno za določene specifične naloge, za katere niso usposobljeni, najema zunanje znanstvene sodelavce. Podjetje je edino te vrste v Sloveniji in ima le nekaj podizvajalcev, ne pa tudi partnerjev. Povezovanje v smislu regionalnih razvojnih jeder torej ne obstaja. Sodelovanje s podobnimi podjetji v tujini je zaradi varovanja tehnoloških podatkov in s tem problema konkurenčnosti na svetovnem trgu skorajda nemogoče.

Do izmenjave znanj in informacij, ki niso ključnega pomena za obstoj in konkurenčnost podjetja, sicer prihaja na konferencah. Največjo s tega področja podjetje organizira vsako drugo leto v Portorožu. Sicer obstaja tudi aktivno sodelovanje z inštituti in univerzami po svetu, npr. z Berkleyem v Ameriki, Rusko akademijo znanosti, Univerzo na Japonskem, v Indiji in z univerzami po Evropi.

Po mnenju respondenta so tisto, kar narekuje inovativnost, tekoči problemi: »Inovativnost je to, da ali narediš nekaj ceneje ali pa da sploh lahko narediš.« Inovativnost naj bi po njegovem mnenju morala izhajati iz potreb konkretnega reševanja problemov in ne iz smernic, ki jih narekujejo iz slonokoščenega stolpa akademije.

Tisto, kar naj bi spodbujalo samo kreativnost ljudi v podjetju, naj bi bili osebni motivi ljudi, ki imajo potrebo po raziskovanju. Seveda je pri tem pomembna stimulacija zaposlenih s tem, ko se jim predoči raziskovalni problem in pomembnost njegove razrešitve. Ker je podjetje razvojno-raziskovalno naravnano, je po mnenju respondenta inovator v podjetju tako rekoč vsak, ki dela v razvoju.

Komunikacija

Komunikacija med zaposlenimi poteka večinoma po neformalni ravni, veliko se uporablja mejl, telefonske skype konference, glede določenih stvari pa se dogovarjajo na sestankih. Ljudje, ki že nekaj let delajo skupaj in prihajajo z različnih disciplin, so z leti našli skupni jezik, ki ga prenašajo tudi na druge. Respondent meni, da je glavna težava v tem, da gre pri delu v interdisciplinarnem timu ljudi za različne koncepte dojemanja stvari, za združevanje različnih načinov razmišljanja in različnih pristopov k razreševanju problemov. Težave in nesoglasja rešujejo s pogovorom.

Komunikacija z relevantnimi akterji je dvosmerna, a omejena, kar pomeni, da se od relevantnih akterjev učijo, povratno pa nudijo le informacije, ki ne ogrožajo poslovanja podjetja. Teh pravzaprav ni tako malo, respondent navaja, da zase obdržijo približno 5% ključnih informacij, medtem ko je ostalo na razpolago zainteresiranim.

Podjetje ni vključeno v tehnološki park in ni inkubirano. Obstajalo je še pred nastankom tehnološkega parka, ki se danes nahaja v istih prostorih kot podjetje.

Regionalni razvoj

Podjetje se ne povezuje z drugimi podjetji v regiji, razen s podizvajalci, niti ni vključeno v gospodarsko središče. Stiki z lokalnimi predstavniki oblasti in civilno družbo so sporadični, ker ne ciljajo na slovenski, temveč na svetovni trg. To pomeni, da se občasno pojavljajo v avdiovizualnih in tiskanih medijih, a h gradnji svoje podobe v slovenski javnosti ne pristopajo načrtno in sistematično. Bolj pomembno se jim zdi načrtovanje razvoja družbe v prihodnosti:

direktor je tako npr. aktivno sodeloval pri pripravi nacionalnega razvojnega programa.

Lizbonska strategija je po mnenju respondenta stvar, s katero se ukvarjajo politiki in ne podjetniki ali znanstveniki.

Podjetje sicer črpa EU sredstva, sodeluje s TIA in ARRS. Sredstva črpa povsod, kjer se da, oz. kjer vidijo »da se neka dodana vrednost lahko zgenerira«. Ima veliko ponudb za sodelovanje, na razpisih pa je precej uspešno tako zaradi znanstvenih publikacij in člankov, ki jih objavljajo zaposleni, kot tudi zaradi zgodovinske odločitve podjetja, da se usmeri v znanstveni marketing (samopromocija na konferencah). V letošnjem letu je podjetje dobilo tudi svojo raziskovalno skupino.

INT-5/GR (VTP-2)

Organizacija

Podjetje združuje interdisciplinarni tim inženirjev elektrotehnike in informatike, fizike in ekonomiste. Ukvarja se z razvojem in testiranjem instrumentacije za pospeševalnike mikrodlecev. Pospeševalniki (na svetu jih je cca 1000) predstavljajo tudi glavne stranke podjetja. Produkt Libera je namenjen izvajanju raziskav v pospeševalnikih, kjer preučujejo temeljne zakone narave, skoraj izključno v znanstvene namene, nekaj malega pa tudi za potrebe industrije, npr. farmacevtske. Poleg instrumentacije za pospeševalnike podjetje opravlja tudi svetovalno dejavnost, kar pomeni, da ob pojavu določenega problema na določenem pospeševalniku, aktivira zaposlene strokovnjake, ki s svojim znanjem in izkušnjami prispevajo k oblikovanju idej za razrešitev tega problema.

Ustanovitelj podjetja je z dejavnostjo začel sredi 90ih let. Podjetje je kasneje dobilo prostore na Politehniko, v novogoriškem tehnološkem parku, ko je zaposlilo tudi nove sodelavce. Danes je situirano v lastni stavbi v Solkanu. Podjetje zaposluje približno 45 ljudi, od tega cca 10 v upravi (marketing, računovodstvo, kadrovska služba...), ostalih 35 jih dela v razvoju. Več kot polovica zaposlenih ima vsaj magisterij, od tega je približno 10 doktorjev znanosti. Hierarhija odnosov v podjetju ne obstaja oz. je v mnogih pogledih zabrisana. Kljub temu, da je VTP-2 zasebno podjetje, na nek način deluje kot raziskovalni inštitut, ki veliko da na izobraževanje svojega kadra. Dva izmed zaposlenih (eden je respondent) sta pri podjetju

delala diplomski nalogi, respondent se je leta 2003 v inštitutu zaposlil kot mladi raziskovalec na področju gospodarstva. Vmes je bil 2 leti in pol odsoten zaradi doktorskega raziskovalnega dela v pospeševalniku v Chicagu.

Inovativnost

Podjetje ima svoj lasten znanstven razvoj, izdelek Libera v pospeševalniški srenji predstavlja enega izmed najboljših obstoječih produktov te vrste na svetu. Podjetje sodeluje z akademskim okoljem predvsem na neformalni ravni, saj je fakultetni sistem za raziskave enostavno predrag. S tujimi visokotehnološkimi podjetji sodelujejo predvsem v smislu izmenjave znanja na področju vodenja samega podjetja, tuji inštituti pa predstavljajo njihove stranke, zaradi česar podjetje podrobnosti glede samega razvoja instrumentov skriva kot poslovno skrivnost. Kar se samega razvoja tiče, podjetje sodeluje le z Iskratelom in ljubljanskim podjetjem Biond Semi Conducters, ki ga je VTP-2 delno odkupil. Pri slednjih dveh gre predvsem za 'outsourcing'. Povezovanje v smislu regionalnih razvojnih jeder tako ne obstaja. Podjetje ima še svoje podizvajalce: v Cerknici, Šempetru in Avstriji.

Kader, ki ga zaposluje podjetje je razmeroma mlad, med razvojniki prevladuje starost med 25 in 35 let. Le vodstveni kader je nekoliko starejši, med 40 in 50 let. Podjetje si prizadeva po tem, da bi imelo najboljši možen kader, ki za to področje v Sloveniji obstaja, zaposluje pa tudi tri tujce, iz Srbije (razvojniki), Anglije (tehnični direktor) in ZDA (šef financ). Razvojniki se nenehno izobražujejo, obiskujejo konference in objavljajo tudi znanstvene članke. Respondent pove, da je večina zaposlenih pri podjetju ravno zaradi zahteve po inovativnosti, ki jo narekuje sama narava dela v podjetju.

Komunikacija

Komunikacija med zaposlenimi predstavlja nujo in poteka na formalni, predvsem pa neformalni ravni. Ker narava dela narekuje timsko delo strokovnjakov z različnih področij, je večšina komunikacije s posamezniki z različnih področij izredno cenjena. V podjetju izdatno komunicirajo preko skype-a, kar omogoča tudi delo na domu. Težave in nesoglasja rešujejo s pogovorom, konstruktiven prepir ni obsojan. Komunikacija z relevantnimi akterji je dvosmerna, a omejena, kar pomeni, da se od relevantnih akterjev učijo, povratno pa nudijo le informacije, ki ne ogrožajo poslovanja podjetja. Tehničnih podrobnosti svojih izdelkov torej ne razkrivajo, obenem pa objavljajo znanstvene članke, v katerih razkrijejo meritve in rezultate, ne pa tudi podrobnosti oz. znanje, od katerega podjetje živi. Podjetje ni vključeno v

tehnološki park in ni inkubirano.

Regionalni razvoj

Podjetje se ne povezuje z drugimi podjetji v regiji, razen s podizvajalcem iz Šempetra, niti ni vključeno v gospodarsko središče. Stiki z lokalnimi predstavniki oblasti in civilno družbo so redni. Veliko se pojavljajo v medijih, s čimer se gradi javno podobo podjetja, ugled, računa na možnost pridobivanja najboljših možnih kadrov in pa na povečevanje možnosti pri pridobivanju sredstev iz različnih skladov. Lizbonske strategije respondent ne pozna. Podjetje izdatno črpa EU sredstva, veliko sodeluje s TIA. Črpanje iz skladov za razvoj je nujno, saj omogoča nabavo naprav, brez katerih ne bi moglo razvijati svojih produktov.

INT-6/GR (VTP-2)

Organizacija

Podjetje združuje interdisciplinarni tim elektrotehnikov, fizikov, informatikov in ekonomistov. Glavni produkt od katerega podjetje živi, je sistem za merjenje pozicije žarka Libera. Pospeševalniki predstavljajo glavne stranke podjetja. Sedež podjetja je v Solkanu, preprosto zaradi tega, ker je od tod doma njegov ustanovitelj in direktor R.U.. Podjetje ni vključeno niti v tehnološki park niti ni inkubirano in ni odvisno od slovenskih partnerjev. Podjetje ima približno 45 zaposlenih, od tega jih ima vsaj polovica magistrsko izobrazbo. Podjetje je organizacijsko razdeljeno na upravo in razvojni kader, med katerim ni strogo določene hierarhije. Osnovo za avtoriteto v razvoju predstavljajo predvsem znanje, izkušnje in pa prodornost posameznika. V podjetju kot glavni vrednoti v ospredje postavljajo inovativnost in nenehno izobraževanje. Glede na produkt, ki ga razvijajo in skupnost pospeševalnikov, v katero so vključeni, se počutijo predvsem kot del globalnega prostora. Z okoljsko problematiko se ne ukvarjajo.

Inovativnost

Podjetje ima lasten znanstveni razvoj, ukvarja se z razvojem in testiranjem instrumentacije za pospeševalnike mikrodolcev. Sodeluje s profesorjem M. V. s fakultete za Elektrotehniko, s tujimi inštituti, ki se ukvarjajo z razvojem tehnologije za pospeševalnike, predvsem pa s pospeševalniki samimi. Italijanski pospeševalnik na Bazovici predstavlja edino realno okolje v bližini, kjer lahko podjetje preizkuša svoje izdelke. Kar se razvoja tiče, podjetje sodeluje še

z Inštitutom Jožef Štefan v Ljubljani in pa s podjetjem Biond SEMI, ravno tako v Ljubljani. Pri razvijanju nekaterih novih produktov se povezuje z različnimi specialisti po svetu, kar služi tudi kot referenca pri trženju samega produkta. Iz tega sledi, da razen povezovanja z zgoraj omenjenima inštitutom in podjetjem v Ljubljani, ni povezovanja v smislu regionalnih razvojnih jeder.

Samo delovno okolje je v inovativnem smislu zelo spodbudno, saj na zaposlene deluje tako, da stalno težijo k pridobivanju novih znanj in h kreativnosti pri razreševanju raziskovalno-razvojnih vprašanj. V svoje delovanje podjetje občasno vključuje tudi študente, ki pri njih delajo diplome, in pa podiplomske študente, ki se pri njih zaposlijo kot mladi raziskovalci na področju gospodarstva. Z vključenostjo v podjetje že v času študija, podjetje vzgaja kader, ki je po končanem šolanju nemudoma uporaben za delo v razvojnih procesih podjetja.

Komunikacija

Komunikacija med razvojniki poteka predvsem na neformalni ravni, nesoglasja se rešujejo sproti, s pogovorom, ključno vlogo pri tem pa imajo vodilni na posameznih projektih. Vodstvena funkcija je pomembna predvsem zaradi tega, ker se en problem ponavadi da rešiti na več različnih načinov, zaradi česar je potreben nekdo, ki odloča o tem, kako se bo k problemu pristopilo. Do težav v komunikaciji prihaja le, kadar pride do komunikacijskega šuma med različnimi vpletenimi strokami. V takšnih situacijah je zelo pomembno, da so vodilni na projektu dobro seznanjeni s problematiko preostalih vpletenih strok, saj se na tak način lahko izognejo komunikacijskim šumom, poleg tega pa nastopijo kot mediatorji med strokami. Komunikacija z relevantnimi akterji je dvosmerna le v fazi, ko gre za proces izobraževanja, povezanega z razvojem novega produkta in so razvojniki odvisni od že obstoječega znanja. Kasneje so sami tisti, ki o svojem produktu vedo največ in znanje o uporabi slednjega posredujejo naprej uporabnikom.

Regionalni razvoj

Podjetje se ne povezuje z drugimi podjetji v regiji, niti ni vključeno v gospodarsko središče. Stiki z lokalnimi predstavniki oblasti in civilno družbo so redni. Veliko se pojavljajo v medijih, s čimer se gradi javno podobo podjetja, ugled, računa na možnost pridobivanja najboljših možnih kadrov in pa na povečevanje možnosti pri pridobivanju sredstev iz različnih skladov. Lizbonske strategije se v podjetju ne omenja, v vsakem primeru pa dejavnost

podjetja temelji na znanju. Podjetje ima izkušnje s črpanjem sredstev na razpisih agencij (tudi EU), veliko sodeluje s TIA. Črpanje iz skladov za razvoj je nujno, saj omogoča nabavo naprav, brez katerih ne bi mogli razvijati svojih produktov.

INT-7/GR (VTP-3)

Podjetje se ukvarja z dejavnostjo računalniškega inženiringa, konkretnije z razvojem tehniških aplikacij, imajo pa tudi spremljajoče dejavnosti v smislu oblikovanja raznih spletnih rešitev, podporni oddelek, gostovanje na strežnikih, itn. Podjetje deluje od leta 1992 in je med drugim bilo prvi ponudnik interneta na Primorskem (ne največji in ne najmočnejši, a prvi). Vzporedno so se ukvarjali z razvojem sistemov za različne odjemalce. Po letu 2004 so začeli razvijati povsem samostojne kompleksne sisteme (Project management in druge aplikacije). V tem času je tudi prišlo do bistvenega dviga nivoja izobrazbene strukture zaposlenih ter vzpostavitve mreže partnerstev v Evropi. V vodstvu podjetja poleg lastnika delujeta dva direktorja (izvršni, tehnični) kar je tudi edina vertikalna organizacija. Ostali oddelki (razvojni, raziskovalni, podporni...) so organizirani projektno (delujejo v skladu z aplikacijo FORPIEM – (lastnim) sistemom za podporo projektnega vodenja. Respondent poudarja pomen dobre organiziranosti, saj je podjetje lahko naenkrat vključeno tudi v veliko število projektov. Ključne odločitve sprejema vodstvo. Delo je zasnovano izrazito timsko in temelji na skupnih vrednotah (pomembno že pri zaposlovanju). Podjetje nudi delo tudi mladim raziskovalcem. Je ekološko naravnano in bo del svoje proizvodnje napajalo preko sončne elektrarne. Podjetje deluje spletno in jim neposredna bližina inštitutov ne pomeni veliko. Se pa zavedajo pomembnosti visokošolskih in raziskovalnih centrov, poznajo obstoječe kapacitete in z njimi sodelujejo (npr. partnerska pogodba z Univerzo v Ljubljani). Kot najbolj kreativne akterje v Goriški regiji omenjajo podjetja Instrumentation technologies, Soap, Iskra, Hidria, Pipistrel – predvsem gre tu za večja podjetja, saj kot pravi respondent, je med malimi podjetji že nekaj inovatorjev »umrlo od lakote«. Respondent ocenjuje, da mladi ki prosijo za delo v podjetju večinoma niso dovolj kvalificirani. Izkušnje in znanje pridobijo v okviru prakse od mentorjev oz. zaposlenih v podjetju. Načeloma lahko potem zelo hitro postanejo dobri in celo prekosijo svoje mentorje. Na podporne inštitucije respondent gleda kot na »jame brez dna«, tj. so same sebi namen in trošijo proračunski denar. Meni, da bi morala država biti bolj odgovorna do svojega finančnega vložka oz. se obnašati gospodarno. Podjetje sicer največ sodeluje z inštitutom v Kopru. Respondent komunikacijo v podjetju ocenjuje kot dobro, uvedli so tudi

3x letno evalvacijo zaposlenih, ki vključuje tudi pogovor o zadovoljstvu z delom. Pretok znanja je v podjetju načrtovan in vezan na projekte. Vsi pa se med seboj poznajo, kar je lahko ovira v sodelovanju (»mi se pogosteje bolje ujamemo s kakšno firmo iz Maribora...«). Koncentracija kreativnih kadrov v regiji je po mnenju respondenta možna, je pa to v veliki meri odvisno od vizije, ki pa trenutno ni najboljša (igralništvo, zabavišče). Respondent meni, da ima regija potencial tudi za druge panoge.

INT-8/GR (RAZVOJNI PROJEKT)

Respondentka – kot vodja projektne skupine – predstavlja po njenem mnenju ključni RP regije. Izrecno poudarja, da gre za projektno delo, ki predpostavlja sodelovanje predstavnikov občin, gospodarstva, podpornih institucij in visokošolskih inštitucij. Projekt pokriva ključne razvojne smeri te regije in je zato tudi ključni razvojni projekt. Projekte v regiji pripravljajo v sodelovanju z vsemi naštetimi akterji, možnosti sofinanciranja pa iščejo tudi na državnem nivoju v okviru posameznih operativnih programov. Meni, da težav v komunikaciji ni in da je ta dobra. Večji pomen pripisuje neformalni komunikaciji. Komunikacija je ciljno usmerjena in poteka v več fazah. RP ima več podprojektov, med drugim tudi razvoj tehnoloških jeder, visokošolske izobraževalne infrastrukture ter poslovnih con. V prvi fazi projekta se povezujejo ključne gospodarske družbe te regije, avtomobilska in gradbena industrija. Respondentka meni, da mladi v tej regiji nimajo dovolj možnosti za zaposlitev. Vpliv podpornih inštitucij za nastajanje novih podjetij ocenjuje kot majhen in meni, da se v zadnjih štirih letih vloga podpornih institucij zmanjšuje (ker se morajo same znajti na trgu oz. skrbeti za svoje preživetje). Glede problemov pri sodelovanju, ki se nanašajo na razlike v metodoloških pristopih meni, da je pomemben jasen in konkreten interes podjetij. To pomeni, da lažje najdejo skupni imenovalc za sodelovanje (tj. jasna definirano projekta). Povezanost podjetij (s katerimi sama sodeluje) v regiji ocenjuje kot dobro in stalno, kar je mogoče ugotoviti tudi na podlagi rezultatov javnih razpisov ter na spletnih straneh podjetij. Sodelovanje s predstavniki lokalne oblasti ocenjuje kot zelo dobro, stikov s civilno družbo na tem projektu nimajo. V RP je vključenih več kot deset velikih podjetij, ki jih respondentka opredeli kot ključne dejavnike razvoja zaradi teže investicij (več milijonov Evrov). Možnosti regije za inovativni preboj ocenjuje zelo pozitivno, kar po njenem mnenju dokazujejo tudi pridobljena sredstva na javnem razpisu s področja gospodarskih središč (edini v Sloveniji pridobili 10 mio Evrov). Ocenjuje tudi, da v regiji obstaja volja za inovativni preboj, ključno

pa je, »da so projekti konkretno pripravljeni, ker brez tega ni inovacijskega preboja in denarja«. Ovire vidi le v tem, da stopnja pripravljenosti projektov še ni zadostna, povezovanje je ovira do določene mere, ovira so (še vedno) tudi sredstva. Koncentracija kadrov v regiji je možna, ampak le ob konkretnih vsebinah. Črpanje sredstev iz evropskih skladov ocenjuje kot zelo uspešno. Meni tudi, da je RP prispeval k povezovanju občin v regiji – to pa je osnova za razvoj regije.

Ugotovitve na podlagi fokusne skupine (GR)

Sodelujoči v Fokusni skupini podajo svoje poglede glede možnost vzpostavitve regij oziroma pokrajin v Sloveniji. Mnenja so ambivalentna, po eni strani pokrajine oziroma regije respondenti povezujejo z večjimi možnostmi črpanja evropskih sredstev kar je pozitivno – navede se celo primer (italijanskega) predloga za uvedbo skupne mini-evropske regije, ki bi imela poseben status znotraj Evropske unije – po drugi strani pa se izpostavijo pomisleki zaradi (verjetne) posledične dodatne birokratizacije. Po mnenju respondentov bi bile regije smiselne, če bi posegle v aktualno (in dosedanjo) politiko lokalnih oblasti (lokalizem in neustrezno »neambiciozno« financiranje). Z razvojnega vidika se kot pomemben dejavnik pri nastajanju regij omenja tudi pomen prevladujoče panoge (razvojna usmeritev/fokus) v nekem okolju, glede česar bi moral biti sprejet določen (politični) konsenz (pri čemer naj se upošteva lokalne specifike oziroma zasleduje svetovne trende). V Goriški regiji se podjetniški konzorcij srečuje z določenimi ovirami, ki izhajajo iz, na eni strani povečevanja (političnega) razvojnega pomena podjetja Hit d.d., ter lokalnimi skupnostmi (občinami), ki blokirajo razvojno dejavnost tudi že na najbolj banalnih nivojih (npr. nakup zemljišč, financiranje projektov, drobljenje denarja). Človeški kapital v regiji respondenti ocenjujejo kot pomanjkljiv, posebej v primerjavi s situacijo izpred 20 let, ko je bila Nova Gorica magnet za inženirje (Meblo, Vozila). Prevladuje mnenje, da izobraževalne institucije v Novi Gorici po kvaliteti niso primerljive s tistimi v Ljubljani ali Mariboru in tako ne generirajo ustreznih kadrov (posebej se to nanaša na Politehniko). Velik problem v regiji predstavlja odliv kadrov v Ljubljano ter dejstvo, da se uspešni študenti ne vračajo nazaj v regijo. Tako kadri predstavljajo omejitveni faktor v razvojnem procesu te regije. Kljub vsemu v regiji deluje nekaj najuspešnejših slovenskih VTP (npr. I-tech). Respondenti menijo, da gre to bolj na rovaš izredno uspešnih posameznikov, kakor pa za zasluge regionalnega inovacijskega sistema. Celo nasprotno, direktor podjetja in idejni vodja tehnološkega parka, se je od

dejavnosti podpornih institucij povsem distanciral (po mnenju respondentov zaradi politiziranja in lokalne miselnosti). Poleg problematike kadrov, v regiji obstaja (zaradi nesodelovanja) tudi problem »podvajanja znanja« - gre za to, da se podjetja niso zmožna dogovoriti za medsebojno specializacijo del, saj med podjetniki ni neke pozitivne tekmovalnosti ampak hoče vsak sam delati vse. Ni sinergije, lokalna politika pa k temu še dodatno prispeva s tem, da ne zmore konsenza o tem, kaj je vredno podpreti oziroma še naprej vse stavi na Hit. Tudi v Goriški regiji se zavedajo problema prevelikega števila podpornih institucij, ki si predstavljajo konkurenco in so se prisiljene ukvarjati z lastnim preživetjem. Tukaj pogrešajo tudi neko generalno strategijo, da bi prišlo do bolj usklajenega delovanja. Razvojne tendence v prihodnosti so v veliki meri odvisne od spremembe obstoječega načina financiranja, od spremembe politike podpiranja t.i. »paradnih konjev«, ter jasne opredelitve razvojnih smernic, kar je spričo majhnosti Slovenije še toliko bolj pomembno. Med respondenti FS v Novi Gorici ni optimizma glede inovativnega preboja regije.

6. 2. 5. POMURJE

Ugotovitve na podlagi fokusne skupine

Okrogle mize o razvojnih potencialih Pomurja se je udeležilo deset strokovnjakov, ki prihajajo iz različnih znanstvenih disciplin in raziskovalnih področij¹⁸ (in ki so na nek način povezani z regionalnim razvojem Pomurja). V razpravi so udeleženci podali vsak svoj pogled na razvojno zaostajanje Pomurja in tudi navedli možne ukrepe za zmanjševanje razvojnega zaostanka. Udeleženci so se strinjali, da razmere v Pomurju predstavljajo resen problem in da bo regija – v primeru uspešne implementacije razvojnega programa – potrebovala še vsaj desetletje da bo dosegla nek srednji razvojni nivo.

Udeleženci so se večinoma strinjali tudi glede vzrokov za razvojno zaostajanje Pomurske regije. Navedli so naslednje vzroke:

¹⁸ Sodelujoči na okrogli mizi so prihajali iz naslednjih institucij: Mednarodni center za ekoremediacijo (Univerza v Mariboru); Univerza v Novi Gorici; URS Novo mesto, FUDŠ Nova Gorica; Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani; Podjetje za aplikativno tehnologijo; Inštitut za ekonomska raziskovanja; ZRC-SAZU, Geografski inštitut Antona Melika; Društvo za evalvacijo; Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije; Okrogla miza je bila organizirana v sodelovanju Inštituta IRSA (Ljubljana) in Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVLR), kjer je tudi potekala.

- 6) Regija ni imela oziroma nima zadostne razvojne vizije, tj. razvojne koalicije in liderja. To je v preteklosti vodilo v neučinkovito porabo sredstev in posledično slabo implementacijo razvojnih programov in projektov. *»Pomurska regija je dobila kar nekaj velikih projektov tudi, ampak tam so brez vizije, kaj bo tisti projekt regiji prinesel...in so bila sredstva porabljena, mnoga tudi na neučinkovit način in je zadeva obstala. In tako je prišel naslednji projekt in drugi...in vse skupaj se je dogajalo, samo kot taki neki skoki naprej, kam regija gre. Kaj hočejo sploh, kakšna naj bo Pomurska regija v Sloveniji.»*. Eden verjetnih razlogov za slabo implementacijo je tudi problem sektorske koordinacije (ministrstva in sektorji se držijo vsak zase; nesodelovanje med podpornimi institucijami) in pomanjkanje »zgodovinskega spomina« *»Ker pač v Sloveniji imamo ta problem, da kadar nova Vlada pride moramo takoj vse zamenjat kar je una prej naredila. Nam manjka zgodovinskega spomina in neke kontinuitete»*.
- 7) Regija se zaradi prevladujoče tradicionalne oblike kmetijstva in klasične industrije (v preteklosti), sooča z velikim problemom onesnaženosti. *»Mi smo nerazvite gledali kot reveže, zdaj vam bomo pomagal, bomo postavili tovarne...in smo jim uničili edino komparativno prednost, ki jo imajo»*.
- 8) Zgodovinska zaprtost regije in mentaliteta ljudi, ki se premalo prilagajajo razmeram, ki jih narekuje razvoj. *»Ta razvojni zaostanek je bil vseskozi. Jaz se spomnim moje mladosti, mislim, to je bila gotovo...že sicer je bila Jugoslavija zaprta, ne glede na vse pravljice, ki smo jih poslušali, ampak ta regija je bila pa še trikrat bolj zaprta»....* *»Prekmurcem je treba tud to mal bolj povedat, da se ta svet izjemno hitro spreminja, in če se ne bodo prilagajali, tudi Slovenija jim ne bo mogla zagotoviti razvoja.»*
- 9) Odsotnost velikih firm v regiji, ki bi vlekle razvoj (oziroma napake v odločitvah nekaterih managerjev velikih firm, županov, politikov, itn.). Podporne institucije same po sebi niso dovolj, v kolikor niso vpete v razvojni kontekst. *»...razne razvojne institucije, podporno infrastrukturo in tako naprej, to je pravzaprav samo po sebi precej brez veze, če te institucije niso vpete v nek celovit razvojni kontekst»*. Razvojni kontekst implicira sodelovanje med podjetji, fakultetami (univerzo ter inštituti), podpornimi institucijami. Pomurje nima visokega šolstva, ki je lahko pomemben dejavnik pri oblikovanju inovativnih jeder. *»Pomurju manjkata dve bistveni stvari, kompetence in podjetniški duh«*.
- 10) Krajinski park Goričko – je v določenem pogledu predstavljal oviro v razvoju Pomurske regije zaradi vključenosti v območje Natura 2000. *»Seveda ne smemo početi tako kot se je pred časom počelo, to je pa zdaj Natura 2000, to je zaščiteno in ne smete*

nič delat. Tega ni. Na ta način razvoja ni". Po drugi strani velja Krajinski park Goričko za uspešen razvojni projekt regije, ki je bil izpeljan na lokalno (bottom up) pobudo s pomočjo t.i. 'šibkih vezi' oz. omrežij (socialni kapital) z Avstrijo in Madžarsko (pomoč pri pridobivanju sredstev EU, ki je posledično omogočila lobiranje v vertikalni mreži). Negativen vidik projekta (na podlagi navedene študije) je bil, da med prebivalci vzbudil "lažno" upanje, da bodo ti dobili zaposlitev (čakanje na pomoč države) v parku.

Med glavne vzroke za razvojno zaostajanje Pomurja torej spadajo: odsotnost razvojne vizije (razvojne koalicije, liderja) v regiji, zgodovinsko pogojena zaprtost in mentaliteta prebivalcev, odsotnost velikih podjetij, zainteresiranih akterjev, odsotnost sistema visokega šolstva, tj. kompetenc – oz. manjkajočih elementov v razvojnem sistemu (kontekstu). Vse to vključno z veliko onesnaženostjo regije pomeni, da ekonomski problem prerašča v socialni problem.

Mnenja udeležencev okrogle mize glede predlogov za reševanje razvojne problematike Pomurja so bila bolj divergentna. Medtem ko nekateri udeleženci poudarjajo pomen okolja, trajnostnega razvoja in kmetijstva, drugi menijo, da so na kratek rok najbolj pomembna delovna mesta, razvoj podjetništva ter visokega šolstva. Spet tretji ne vidijo rešitve in menijo, da je zadeve najbolje prepustiti trgu... » *...jaz nimam recepta ... problematika zelo kompleksna...verjetno ne vemo vsega kar je treba naredit. Nekaj mora trg naredit...* in politiki Evropske Unije... " *Glede kmetijskva, ko se o prihodnosti pogovarjamo, je treba vedet, da se bo, v okviru Evropske unije politika spremenila, ker ekonomsko gledano je nevzdržno, ne. Da ne bi mi naredili to napako, da bomo neko strategijo delali, pa računali s tem kar je zdej... ne bo to kar je zdej, ne.*«. Predlagani so bili naslednji ukrepi:

14) (Predložen) model trajnostne regije, ki daje prednost okolju (zaradi velike onesnaženosti). Pri načrtovanju razvoja treba upoštevati zavarovanje prostora (posnemanje specifičnosti Panonskega prostora, proti vnašanju ne-ekološke tehnologije)... *"Mi smo zasnovali model, takrat smo ga tudi predlagali na SVLR, da bi to bila ena taka trajnostna regija, ki bi morala nujno dati prednost okolju"*.

15) Ne moremo narediti veliko – del odgovora je treba prepustiti trgu (ne vemo vsega, kaj je treba narediti)...regionalni razvojni programi so zgolj fraza (narejeni copy paste)...politika Evropske Unije glede kmetijstva se bo spremenila, strategije vezati na obstoječe razmere bi bilo napačno.

- 16) Razvojne strategije morajo pisati zainteresirani akterji v regiji (razvojne zgodbe se začnejo na terenu)... *“Te strategije je treba pisat v regiji s strani zainteresiranih akterjev v regiji, ki jih je treba motivirat.... za čisto vsak projekt, ki notri stoji, se lahko zelo lepo pove, kako se v celotno zgodbo vpleta, zakaj je potreben in kaj se bo zgodilo, če tiste zadeve notri ne bo. Zaradi tega nas gospodarstvo pri teh stopanjih na žulje kar se tiče visokega šolstva v Novem mestu, kjer sem zdaj zelo aktiven, tako močno podpira. Te zgodbe preprosto ne bi izpeljali brez podpore Krke in avtomobilske industrije in tako naprej. Ker so pač ljudje, ki v slovenskem prostoru nekaj pomenijo preprosto dvignili telefon ko je bil čas, ker so prepoznali te zgodbe kot pomembne in poskrbeli, da recimo ljubljanska Univerza ni mogla kje delat problemov. In zaradi tega je bila tista začetna intenca, dajmo se mi zmenit kako bi mi tule, kaj bomo sklenil, da bomo pomagal, za mene zgrešena. Nobena regija, ki jo jaz poznam, se ni uspela na tak način izvleči iz razvojnih problemov. V Sloveniji ne, po Evropi pa pravzaprav še toliko manj. Razvojne zgodbe so se zmeraj začele na terenu, ne”.*
- 17) Razvoj visokega šolstva (lahko sčasoma sproži razvojne procese – pridobitev 'nujno potrebne' ekspertize za oblikovanje 'nujne potrebne' razvojne koalicije – tj. jedra oz. regionalne antene, ki sprožajo nove razvojne pobude) »...če se oblikuje neko jedro ljudi, ki začne neke razvojne iniciative furat, potem okolje samo pogrunta, da je tam neka skupina ljudi, ki zna nekaj naredit in potem sami pridejo«...
- 18) Spodbujanje nastajanja malih in srednjih podjetij. Pomurja ne bo rešilo le kmetijstvo (ni realno pričakovati, da bi od kmetijstva lahko živelo 120.000 ljudi, na razpoložljivih kmetijskih površinah)...pomemben razvojni segment, ki ustvarja dobiček (BDP), so mala in srednja podjetja. Pomurje na kratek rok rabi delovna mesta (zgolj okolje na kratek rok ne bo rešilo problema nerazvitosti)...
- 19)spremeniti navade pomurskih kmetov (prehod iz tradicionalnega kmetijstva v ekološko kmetijstvo)... »...in mi smo vidli letos spomladi upor pomurskih kmetov, proti temu, da bi se preusmerili v ekološko kmetijstvo” ... »skratka ekološko kmetijstvo smo mi predstavili kot neko možnost, ne, in imeli smo recimo, v enem tednu, v osmih dneh približno 40 interesentov, ki bi se radi preusmerili ne, in jaz sem njim govoru, jst sm bil tam 4 dni, zakaj nas to sprašujete, to vi morate spraševati svoje svetovalne službe, kmetijske zavode, ki so v vašem prostoru, sej v tistem prostoru so kar pomembni kmetijski zavodi in enostavno tam jih na to ne napotujejo, v temu ne vidijo rešitev”....spremeniti strategijo gojenja poljščin (npr. namesto koruze – ki se pretežno goji za živalsko hrano – bi lahko pridelovali npr. sladkorno peso, jabolka,

hruške, itn....plasirati šampionski izdelek (npr. bučno olje), ki bi ga lahko prodajali tudi v tujini...

- 20) ...vpeljava okolju prijaznih metod zatiranja poljskih škodljivcev (npr. sterilizacija samcev) in na to vezan razvoj tehnologije (nova delovna mesta)...
- 21) Boljša izraba obstoječih oziroma razpoložljivih resursov kot je npr. uporaba geotermalne energije...več bi lahko iztržili tudi od prometnega koridorja (nova delovna mesta).
- 22) ...analiza regionalnih razvojnih potencialov (evalvacija potencialov)¹⁹...dobro pripravljeni regionalni razvojni programi, ki bi predpostavili jasne cilje, vizije in potrebe regije, bi bili izvedljivi in imeli sinergijske učinke v regiji...
- 23) ...povezati preseke med štirimi kapitali (integracija razvojnih dejavnikov), i.e. ukrepi namenjeni gospodarskemu razvoju bi morali biti hkrati podporni za socialni in človekov razvoj...
- 24) ... razvoj t.i. 'sedentarnih' dejavnosti (dejavnosti na domu, ki služijo lokalnemu trgu, uporabljajo lokalne resurse, itn.). "Sedentarna" ekonomija bi privedla do integracije regionalnih kapitalov....
- 25) ...kolonizacija Pomurja (stimulirati ljudi k priseljevanju, npr. brezplačni internet) – regiji prinese davkoplačevalce....župane z instrumentom pripraviti do tega, da bodo dobri gospodarji (uporaba lokalnih resursov – *»če boš lokalne resurse pustil nezaposlene in uvažal razvojni denar iz Ljubljane ali Bruslja, boš dobival projekte, ki služijo Ljubljani in Bruslju, ne pa Pomurju«*).
- 26) ...razvoj socialne ekonomije kot neposredne možnosti za zagotovitev delovnih mest ob pomoči države...

Predlagane ukrepe za zmanjševanje razvojnega zaostanka tematsko lahko strnemo v ukrepe na področjih: okolja (trajnostni razvoj); kmetijstva (ekološko kmetijstvo – pretehtati sistem subvencij tradicionalnega/ekološkega kmetijstva in na novo preučiti prioritete gojenja poljščin ter živali); postopne vzpostavitev regionalnega razvojnega sistema akterjev (identifikacija zainteresiranih akterjev v regiji, spodbujanje razvoja malih in srednjih podjetij, spodbujanje razvoja visokega šolstva, itn.); izboljšanja koordinacije med razvojnimi akterji vključno z ministrskimi resorji in oblikovanja programov oz.projektov, ki bi trajnostno presegali okvire

¹⁹ Eden od respondentov opozori, da je evalvacija potencialov Pomurje že bila narejena v okviru preliminarnega razvojnega programa 2004 ali 2006. Šlo je za dokument, v katerem lokalni akterji podajo svojo vizijo (razvojne prioritete) razvoja Pomurja.

delovanja ene vlade; razvoja socialne ekonomije; boljše izrabe razpoložljivih sredstev (geotermalna energija, prometni koridor); ter evalvacije razvojnih potencialov Pomurja.